

Nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd

Sammanfattning

I detta betänkande föreslår arbetsmarknadsutskottet att riksdagen bifaller regeringens proposition 2009/10:60 *Nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd* och därmed antar en rad förslag till lagändringar.

I propositionen föreslås en ny lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och följdändringar i ett antal lagar. Den nya lagen innehåller bestämmelser om ansvar och insatser som syftar till att underlätta och påskynda vissa nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet. Lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar upphör.

Arbetsförmedlingen tar över kommunernas ansvar för att samordna introduktionen för dem som omfattas av den nya lagen om etableringsinsatser och ska vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter. Kommunerna ska dock även fortsättningsvis ha en central och viktig roll vad gäller nyanländas etablering bl.a. genom bostadsförsörjning, svenskundervisning för invandrare (sfi) och insatser för barn och ungdomar. Kommunerna ska också ha ansvar för att erbjuda samhällsorientering.

Arbetsförmedlingen ska genomföra etableringssamtal med nyanlända som omfattas av den föreslagna lagen snarast efter beviljat uppehållstillstånd och vid behov anvisa lämplig bosättningskommun. Myndigheten ska därefter upprätta en individuell plan med insatser för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering (etableringsplan). Målgruppen för insatserna ska i stort vara densamma som i nuvarande system. Etableringsplanen ska omfatta högst 24 månader och minst innehålla svenskundervisning för invandrare (sfi) för den som har rätt att delta i sådan utbildning, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Aktiviteter bör i vissa fall kunna bedrivas på deltid.

Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem som ger nyanlända rätt att välja en av Arbetsförmedlingen godkänd och kontrakterad leverantör av vissa tjänster (etableringslots). När Arbetsförmedlingen tillhandahåller valfrihetssystem ska myndigheten tillämpa lagen (2008:962) om valfrihetssystem. Den ekonomiska ersättningen till etableringslotsar bör utformas på ett sådant sätt att den bidrar till att nyanlända snabbt övergår i arbete eller utbildning.

En nyanländ som deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan har rätt till etableringsersättning och under vissa förutsättningar även etableringstillägg och bostadsersättning. Den närmare utformningen av ersättningarna ska regleras i en ny förordning. Rätten till etableringsersättning bör beslutas av Arbetsförmedlingen. Etableringsersättningen ska utformas så att den stimulerar aktivt deltagande i etableringsinsatser för kvinnor och män. Den bör vara schabloniserad och täcka skäliga levnadsomkostnader för den nyanlände. Ersättningar enligt den föreslagna lagen om etableringsinsatser ska inte vara skattepliktiga. Om den nyanlände utan godkänd frånvaro inte deltar i aktiviteter som ingår i en etableringsplan bör ersättningen sättas ned helt eller delvis. Regler bör införas som minskar ersättningen om den nyanlände har inkomster av förvärsarbete som omfattas av en etableringsplan. Vid förvärsarbete vid sidan av en etableringsplan bör dock endast inkomster som överstiger ett fribelopp påverka etableringsersättningen.

Kommunernas mottagande föreslås liksom i dag bygga på frivilliga överenskommelser, men vissa ändringar i nuvarande system föreslås. Migrationsverket bör ange det totala antalet kommunplatser som myndigheten bedömer att det kommer att finnas behov av under ett kommande år (mottagningsbehov). Arbetsförmedlingen bör, efter samråd med länsstyrelserna och Migrationsverket, fastställa en fördelning av mottagningsbehovet på länsnivå (länstal). Utifrån det fastställda länstalet bör länsstyrelsen och kommunerna inom länet träffa överenskommelser om det antal nyanlända som kan tas emot för bosättning inom respektive kommun (kommunal). Vid fastställande av länstal och vid överenskommelser med kommuner om mottagande bör förutsättningar för arbete vara den viktigaste utgångspunkten.

Riksdagens riktlinjer för kommunersättning för flyktingmottagande upphävs.

Utskottet föreslår att ändringarna träder i kraft den 1 december 2010, utom i fråga om bestämmelserna som avser Arbetsförmedlingens upphandling av lotstjänster som bör träda i kraft den 1 maj 2010. Utskottet föreslår också ett par tekniska justeringar av lagförslagen i propositionen.

I betänkandet behandlas också tre följdmotioner till propositionen och elva motionsyrkanden om integrationspolitik från den allmänna motionstiden 2009. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet yrkar avslag på propositionen i dess helhet. Miljöpartiet yrkar avslag på propositionen när det gäller förslaget att Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla valfrihetssystem för etableringslotsar.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna. Partiföreträdarna i utskottet följer upp sina yrkanden i sammanlagt sex reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning	8
Utskottets överväganden	9
Nyanlända invandrarers arbetsmarknadsetablering	10
Behovet av en reform och av en ny lag	10
Målgruppen för etableringsinsatser	15
Etableringsinsatser	17
Etableringslotsar upphandlade enligt lagen om valfrihetssystem	22
Ersättning till nyanlända invandrare	27
Systemet för nyanländas kommunbosättning	31
Statlig ersättning till kommunerna	33
Övriga frågor i propositionen	36
Sammanfattande slutsatser	37
Övriga integrationspolitiska frågor	38
Reservationer	40
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v)	40
2. Nyanländas etablering, punkt 2 (s)	41
3. Ett reformerat mottagande av nyanlända, punkt 3 (v)	43
4. Lotsverksamhet, punkt 4 (mp)	45
5. Kommunersättningar, punkt 6 (mp)	46
6. Övriga integrationspolitiska frågor, punkt 8 (s)	47
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	49
Propositionen	49
Följdmotionerna	49
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	50
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	52
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	70
<i>Bilaga 4</i>	
Offentlig utfrågning den 4 februari 2010	73
 <i>Tabell</i>	
Program	73

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:A10 av Berit Högman m.fl. (s) yrkande 1 och

2009/10:A11 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 1.

Reservation 1 (s, v)

2. Nyanländas etablering

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:A10 av Berit Högman m.fl. (s) yrkandena 2–4 och

2009/10:A410 av Berit Högman m.fl. (s) yrkande 12.

Reservation 2 (s)

3. Ett reformerat mottagande av nyanlända

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Sf320 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkandena 18 och 23–27 samt

2009/10:A11 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 2.

Reservation 3 (v)

4. Lotsverksamhet

Riksdagen avslår motion

2009/10:A12 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkandena 1 och 2.

Reservation 4 (mp)

5. Vissa etableringsinsatser

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:A260 av Yilmaz Kerimo (s),

2009/10:A317 av Anna Tenje (m) och

2009/10:A379 av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1.

6. Kommunersättningar

Riksdagen avslår motion

2009/10:A12 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 3.

Reservation 5 (mp)

7. Antagande av lagförslag m.m.

a) Antagande av regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

- 1) lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (punkt 1), med den ändringen att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3,
- 2) lag om ändring i skollagen (1985:1100) (punkt 2),

- 3) lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag (punkt 3),
- 4) lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (punkt 4),
- 5) lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (punkt 5),
- 6) lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) (punkt 6),
- 7) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) (punkt 7),
- 8) lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (punkt 8),
- 9) lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (punkt 9),
- 10) lag om ändring i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag (punkt 10), med den ändringen att 15 § ska ha den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3,
- 11) lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (punkt 11).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:60 punkterna 2–9 och 11 samt bifaller delvis proposition 2009/10:60 punkterna 1 och 10.

b) Upphävande av riktlinjer

Riksdagen godkänner att de riktlinjer som gäller för ersättning till kommuner för flyktingmottagande upphävs (punkt 12).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:60 punkt 12.

c) Antagande av utskottets lagförslag

Riksdagen antar utskottets förslag till lag om upphävande av lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar i bilaga 3.

8. Övriga integrationspolitiska frågor

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Sf379 av Veronica Palm m.fl. (s) yrkande 11 och

2009/10:A220 av Annie Johansson (c).

Reservation 6 (s)

Stockholm den 18 februari 2010

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Hillevi Engström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Tomas Tobé (m), Sylvia Lindgren (s), Elisabeth Svantesson (m), Lars Lilja (s), Jan Ericson (m), Luciano Astudillo (s), Anna König Jerlmyr (m), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Jennie Nilsson (s), Lennart Levi (c), Christer Winbäck (fp) och Michael Anefur (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlas regeringens proposition 2009/10:60 *Nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd* och tio motioner, varav tre väckts med anledning av propositionen och sju under den allmänna motionstiden hösten 2009.

Regeringen beslutade den 3 april 2007 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över och lämna förslag om ansvar, utformning och finansiering av flyktingmottagande samt andra insatser som sammantaget påskyndar och ökar möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och skyddsbehövande i övrigt samt deras anhöriga (dir. 2007:52). Utredningen antog namnet Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering (IJ 2007:02). Den 2 juni 2008 lade utredningen fram betänkandet *Egenansvar – med professionellt stöd* (SOU 2008:58). I betänkandet föreslogs bl.a. en lag om introduktion av vissa nyanlända utlänningar och en lag om kommunernas ansvar för bosättning av vissa nyanlända invandrare.

Lagrådet har lämnat ett yttrande i ärendet.

Propositionen överlämnades till riksdagen den 26 november 2009.

Den 4 februari 2010 anordnade arbetsmarknadsutskottet, som en del i ärendets beredning, en öppen utskottsutfrågning om nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering. Vid utfrågningen medverkade fyra forskare på området och företrädare för bl.a. Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Stenografiska uppteckningar från utfrågningen finns i bilaga 4.

Motionerna i ärendet har alla väckts under riksmötet 2009/10 och anges i det följande utan årtal.

Utskottets överväganden

Utskottet behandlar först propositionen med följdmotioner och sådana motioner från den allmänna motionstiden 2009 som anknyter till frågorna i propositionen. Avslutningsvis behandlar utskottet övriga integrationspolitiska frågor.

Nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar regeringens proposition 2009/10:60 om åtgärder för att påskynda nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering, tre följdmotioner och ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2009 på samma tema.

Förslagen innebär att en ny lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare införs, i vilken ansvarsfördelningen i fråga om etableringsinsatserna mellan statliga, kommunala och privata aktörer klargörs. Samtidigt upphävs lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Följdändringar görs i ett antal andra lagar. Syftet med etableringsinsatserna är att ge de nyanlända förutsättningar för egenförsörjning och stärka deras aktiva deltagande i arbets- och samhällslivet.

Arbetsförmedlingen får huvudansvaret för etableringen av nyanlända på arbetsmarknaden, liksom ansvar för att besluta om rätt till ersättning för nyanlända som aktivt deltar i etableringsinsatser. Arbetsförmedlingen och länsstyrelserna får större roller i anvisningen av nyanlända till kommuner.

Kommunernas mottagande föreslås liksom i dag bygga på frivilliga överenskommelser. Mottagarkommunerna behåller många av sina tidigare ansvarsområden när det gäller tillhandahållande av exempelvis sfi-undervisning, bostäder, vård och omsorg osv. De åläggs också en ny skyldighet att se till att nyanlända erbjuds samhällsorientering. Riksdagens tidigare riktlinjer för den statliga ersättningen till kommuner för mottagande av nyanlända upphävs.

Arbetsförmedlingen blir skyldig att tillhandahålla ett eller flera valfritetssystem med s.k. etableringslotsar.

Utskottet instämmer i behovet av en reformering av systemet för nyanländas arbetsmarknadsetablering och ställer sig, med några tekniska justeringar, bakom förslagen i propositionen. Motionerna avstyrks.

Jämför reservationerna 1 (s, v), 2 (s), 3 (v), 4 (mp) och 5 (mp).

Behovet av en reform och av en ny lag

Propositionen

Regeringen konstaterar i propositionen att insatserna för nyanlända invandrare i över tjuugo år har varit i stort sett oförändrade i Sverige. Man anser att resultaten och effektiviteten kan ifrågasättas, trots goda intentioner.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden är långsam, många avbryter språkundervisningen och innehållet i verksamheten motsvarar inte de mål som har satts upp. Syftet med introduktionsersättningen till nyanlända – att medverka till en snabbare arbetsmarknadsetablering – har inte uppnåtts. Ansvarsfördelningen för introduktionen har i flera avseenden varit otydlig. Kommunerna har många gånger uppfattats som ensamt ansvariga för introduktionen för nyanlända, vilket lett till att andra myndigheter och aktörer inte tagit lika allvarligt på sina uppgifter och sitt ansvar. Nyanlända har därigenom inte i tillräcklig omfattning kunnat ta del av statliga insatser som t.ex. rehabilitering och arbetsmarknadsinsatser.

Det finns således enligt regeringens mening starka skäl att ifrågasätta det befintliga systemet för introduktion för nyanlända. Regeringen föreslår därför att en ny lag, lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, införs. Den föreslagna lagen bör ersätta lagen om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar, och de bestämmelser om introduktionsplaner och introduktionsprogram som finns i förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. (*prop. 60 punkt 1*).

Den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare bör innehålla bestämmelser om bl.a. målgrupp, ansvariga myndigheter och etableringsinsatsernas innehåll och syfte. Genom införandet av en ny lag tydliggörs det statliga ansvaret för att underlätta och påskynda nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, kommuner och andra aktörer tydliggörs också, och ersättningen till och utbudet av insatser för nyanlända görs mer likvärdiga över hela landet. Regeringen föreslår vidare att en ny aktör – en etableringslots – införs. Etableringslotsens uppgift ska vara att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Kommunerna bör avlastas och koncentrera sig på sina uppgifter – att ansvara för t.ex. bostadsförsörjning, svenskundervisning, samhällsorientering, tillgång till skola, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg samt äldreomsorg.

Motionerna

Socialdemokraterna säger sig i motion *A10* ansluta sig till problembeskrivningen i propositionen men anser att förslagen till lösningar i flera fall är felaktiga, dåligt underbyggda eller otillräckliga för att möta behovet av en ny politik för etablering av nyanlända invandrare. Partiet föreslår att riksdagen avslår propositionen (*yrkande 1*). *Socialdemokraterna* ser positivt på att Arbetsförmedlingen får huvudansvaret för nyanlända invandrare men vill understryka att detta kräver en annan organisation – en ”kompetensförmedling”.

Vänsterpartiet framhåller i motion *A11* att en reform av det svenska flyktingmottagandet är angelägen men anser att propositionen bör avslås till förmån för den modell för introduktion som presenteras i motionen (*yrkan-*

dena 1 och 2). Partiet välkomnar att ersättningen till nyanlända invandrare görs lika över hela landet och att individens ersättning kopplas till aktivt deltagande i etableringsinsatser. Regeringens förslag saknar emellertid motsvarande tydliggörande när det gäller övriga aktörers åtaganden och skyldigheter i etableringsfrågorna. Därmed bidrar propositionen inte till lösningen av de problem som finns i dag. Trots att Arbetsförmedlingen otvivelaktigt har en helt central roll i denna process riskerar regeringens förslag om att förstatliga introduktionen att bli en verkningslös åtgärd. Staten bör, enligt Vänsterpartiets mening, ha det övergripande ansvaret att ta emot flyktingar och invandrade till Sverige. Utöver behovet att förtydliga statens ansvar och kommunernas skyldigheter bör även individens rättigheter och skyldigheter i introduktionen slås fast genom nationell lagstiftning. Detta bör, enligt vad som även framförs i motion *Sf320 yrkande 23*, göras genom att en särskild introduktionslag införs som fastställer individens rätt till introduktionsersättning. Introduktionslagen innebär också att individens deltagande i den introduktionsverksamhet som boendekommunen anordnar görs obligatoriskt för att introduktionsersättning ska betalas ut.

Miljöpartiet anser i motion *A12* att mer kan göras för att främja nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Samtidigt varnar man för en övertro på att det är den ena eller andra stödjande organisationsformen som avgör om nyanlända till vårt land snabbt kan nå egen försörjning genom jobb. Miljöpartiet tillstyrker att Arbetsförmedlingen får huvudansvaret för nyanländas etablering i det svenska samhället. Men det innebär inte att partiet är nöjt med de insatser som Arbetsförmedlingen hittills presterat när det gäller att hjälpa nyanlända till egen försörjning genom jobb eller företagande. Att det hittills tagit i genomsnitt sju år för en invandrare att få ett jobb är inget annat ett stort misslyckande och visar på att det finns strukturella problem. Med dagens system där kommunerna är huvudansvariga för de nyanlända innebär Arbetsförmedlingens misslyckande att kommunernas kostnader för bl.a. försörjningsstöd ökar. Det är enligt partiets mening orimligt, och man tror och hoppas att ett tydliggörande av Arbetsförmedlingens uppdrag också ökar myndighetens ansvar. Samtidigt betonas att det krävs att Arbetsförmedlingen får mer resurser till sitt förfogande än vad som gällt för kommunerna. Staten måste ta sitt ansvar fullt ut.

Utskottets ställningstagande

Integrationspolitikens mål är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Målet ska främst uppnås genom generella insatser som når ut till hela befolkningen, oavsett födelse-land eller etnisk bakgrund. De generella insatserna ska kompletteras med riktade åtgärder för att stödja och underlätta nyanländas etablering under de första åren i Sverige. I fokus står en snabb etablering på arbetsmarknaden.

Utskottet kan konstatera att det nuvarande systemet med riktade åtgärder för etablering av nyanlända har varit ett misslyckande både organisatoriskt och resultatmässigt. Den introduktion för nyanlända som finns i dag har huvudsakligen utformats av kommunerna. Därmed har utformningen också sett mycket olika ut från kommun till kommun. Introduktionsarbetet har organiserats inom olika förvaltningar, vilket har präglat synen på arbetsuppgifterna. Vissa kommuner har valt att lägga introduktionsarbetet under socialförvaltningen, medan andra har lagt det under förvaltningar med mer arbetsmarknadsinriktad verksamhet. Introduktionsersättningen till nyanlända har också legat på olika nivåer. Nedsättning av ersättningen vid t.ex. ogiltig frånvaro har tillämpats av vissa kommuner men inte av andra. Kraven på de nyanlända och kontrollen av hur de genomför introduktionen har varierat i de olika kommunerna.

Utskottet vill betona att många kommuner har gjort ett engagerat och bra arbete med introduktionen av nyanlända. Vissa kommuner har dock haft stora svårigheter att få effektivitet i introduktionsarbetet. Avsaknaden av en tydlig ansvarsfördelning för introduktionen av nyanlända är också påtaglig. Eftersom kommunerna har uppfattats som ensamt ansvariga för introduktionen av nyanlända har andra myndigheter och aktörer inte tagit lika allvarligt på sina uppgifter och sitt ansvar. Detta har resulterat i att många kommuner har byggt upp verksamheter som egentligen är andra myndigheters eller aktörers ansvar. Det gäller framför allt aktiviteter inom jobbmatchning och andra arbetsrelaterade uppgifter, som rimligen borde höra till Arbetsförmedlingens ansvarsområde. De olika systemen för introduktion och skillnaderna i vilka krav som ställts på nyanlända för att få introduktionsersättning i olika kommuner har även ur rättssäkerhetssynpunkt inneburit ett problem.

Utskottet tvingas också dra slutsatsen att introduktionen misslyckats resultatmässigt. Om man med hjälp av den arbetsmarknadsstatistik som regeringen låtit Statistiska centralbyrån (SCB) ta fram studerar arbetsmarknads-situationen för nyanlända invandrare (16–64 år) blir bilden dystert. I genomsnitt är knappt 30 % sysselsatta efter tre år, men andelen skiljer sig beroende på ankomstår. Etableringstakten på arbetsmarknaden sjönk för dem som togs emot i kommunerna i början av 2000-talet men har ökat under 2006 och 2007. Skillnaderna kan framför allt förklaras med konjunkturen och gruppernas sammansättning. Grupper med stor andel europeiska flyktinginvandrare tenderar att etablera sig något snabbare.

Fler nyanlända har dock haft kontakt med arbetsmarknaden än vad som framgår av statistiken för antalet sysselsatta. Andelen som under ett år har en sammanräknad förvärvsinkomst på minst ett prisbasbelopp är större än andelen som registrerats som sysselsatta, oavsett ankomstår. När inkomst används som indikator ser även etableringstakten för senare års flyktingkohorter något mer positiv ut. Särskilt under senare år har allt fler under sina första två år i Sverige kommit i kontakt med arbetsmarknaden. Andelen

som tjänar mer än ett prisbasbelopp under det första året i landet har ökat mycket starkt från mindre än 15 % för dem som kom 1997–2001 till 30 % för dem som fick uppehållstillstånd 2005 och 2006.

Även om man helt bortser från vistelsetiden återstår en betydande skillnad mellan inrikes och utrikes föddas arbetsmarknadsanpassning. Av SCB:s senaste månadsstatistik (AKU) från december 2009 framgår att sysselsättningsgraden för utrikes födda (16–64 år) är mer än 10 procentenheter lägre (61,3 %) än den för inrikes födda (74,8 %). Arbetslösheten är mer än dubbelt så hög för utrikes födda (16,9 %) som för inrikes födda (7,1 %).

Mot denna bakgrund kan utskottet inte komma till någon annan slutsats än att systemet för introduktion och etablering av nyanlända invandrare i samhälls- och arbetsliv bör reformeras från grunden. Noterbart är att såväl utredningen och regeringen som samtliga oppositionspartier dragit samma slutsats. Samsynen om problembilden är bred, vilket utskottet ser som mycket positivt.

Utskottet välkomnar det förslag som presenteras i proposition 2009/10:60. I förslaget renodlas och tydliggörs ansvarsförhållandena mellan de olika aktörerna. Staten tar – genom Arbetsförmedlingen – över huvudansvaret för samordningen av etableringen, liksom för några centrala uppgifter som i dag utförs av andra aktörer. I synnerhet det faktum att Arbetsförmedlingen nu ges ansvar för att besluta om den nyanländes etableringsplan och den etableringsersättning som är knuten till aktivt deltagande enligt etableringsplanen borgar enligt utskottets mening för en mer framgångsrik process. Även det faktum att Arbetsförmedlingen ges en starkare roll i systemet för anvisning av nyanlända till bosättning i kommuner talar för att matchningen mellan nyanlända och en arbetsmarknad där de kan finna en plats kan förbättras.

Med beaktande av de stora förändringar som föreslås anser utskottet att det är rätt att inte föra in ändringarna i befintlig lagstiftning utan stifta en ny lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Som sagts ovan gör samtliga oppositionspartier en likartad analys av problemen i det nuvarande systemet för introduktion av nyanlända som regeringen gör, liksom av reformbehovet. När det gäller möjliga lösningar har partierna i vissa delar andra förslag än regeringen, men åtminstone vad gäller Socialdemokraterna och Miljöpartiet bedömer utskottet skillnaderna i jämförelse med propositionsförslagen som förhållandevis små.

Utskottet diskuterar i det följande de skiljelinjer som finns på enskilda punkter. På ett övergripande plan vill utskottet emellertid inleda med att understryka värdet av att det råder en bred politisk enighet vad gäller att utveckla en integrationspolitik som präglas av humanism och välkomnande i förhållande till de människor som vill etablera sig i Sverige. Såväl regeringens som oppositionspartiernas förslag präglas också av en gemensam insikt om att de nyanlända utgör en värdefull resurs för det svenska samhället där det finns ett behov av att bättre tillvarata nyanlända kvinnors och mäns kompetens.

Med vad som nu anförts ställer sig utskottet bakom propositionen i frågan om behovet av en reform av politiken för nyanländas arbetsmarknads-etablering och behovet av en ny lagstiftning på området.

Målgruppen för etableringsinsatser

Propositionen

Regeringen föreslår att målgruppen för etableringsinsatser enligt den nya lagen i huvudsak ska motsvara målgruppen för nuvarande introduktionsinsatser.

Till målgruppen för etableringsinsatserna hör en nyanländ som har fyllt 20 men inte 65 år eller fyllt 18 men inte 20 år förutsatt att han eller hon saknar föräldrar här i landet. Den nyanlände ska ha beviljats uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring.

Upphållstillståndet ska ha beviljats den enskilde som skyddsbehövande (enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen [2005:716]), som kvotflykting (enligt 5 kap. 2 §), som konventionsflykting (enligt 5 kap. 4 §) eller på grund av synnerligen ömmande omständigheter (enligt 5 kap. 6 §). Även personer som beviljats uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder (enligt 12 kap. 18 §), för tillfälligt skydd (enligt 21 kap.) eller som tribunalvittnen (enligt 22 kap.) tillhör målgruppen.

Upphållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring kan också ha beviljats på grund av anknytning till en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med stöd av de ovan angivna bestämmelserna. I sådant fall ska den nyanlände ha ansökt om uppehållstillstånd inom två år från det att anknytningspersonen först togs emot i en kommun.

Motionerna

Socialdemokraterna anser i motion *A10 yrkande 4* att målgruppen för etableringsinsatserna är för snävt definierad. Med hänvisning till utredningens förslag menar man att den grupp av anhöriginvandrare som ska omfattas av rätten till etableringsplan och etableringsersättning borde inkludera dem som ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att den person som han eller hon har anknytning till först togs emot av en kommun. Partiet anser dessutom att även anhöriga med försörjningsstöd eller som försörjs av en anknytningsperson bör ha rätt till en etableringsplan från "Kompetensförmedlingen", i syfte att också i dessa fall möjliggöra arbete och egen försörjning genom en stark arbetslinje.

Även *Vänsterpartiet* anser i motion *A11* att introduktionsinsatser bör vara tillgängliga också för anhöriginvandrare som ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från att anknytningspersonen fått kommunplacering.

Utskottets ställningstagande

När det gäller målgruppen för den nya lagen kan utskottet konstatera att syftet med den föreslagna reformen är att påskynda arbetsmarknadsetableringen för nyanlända invandrare som beviljats längre uppehållstillstånd i Sverige. Etableringslagen tar alltså i första hand sikte på nyanlända som är i arbetsför ålder, som kan förväntas stanna kvar i Sverige en längre tid och som kan antas sakna tillgång till de nätverk som är viktiga för att få in en fot på arbetsmarknaden.

Som utskottet diskuterat ovan utgör människor som av olika skäl väljer att söka sig till Sverige från andra länder en värdefull resurs på en framtida arbetsmarknad som kännetecknas av stora pensionsavgångar och risk för arbetskraftsbrist inom vissa yrken och sektorer. Att i dagsläget avsätta resurser för särskilda insatser för nyanlända kommer enligt utskottets bedömning att visa sig vara en god investering för det svenska samhället. Inte minst viktigt är att det stärker förutsättningarna för individerna att förbättra sin egen situation.

Regeringen föreslår att målgruppen för etableringsinsatser i stort sett ska motsvara målgruppen för nuvarande insatser för introduktion. Denna omfattar bl.a. anhöriginvandrare som ansökt om uppehållstillstånd inom två år från att anknytningspersonen först togs emot i en kommun. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill att tiden utsträcks till sex år. Utskottet anser emellertid, liksom regeringen, att det är motiverat att behålla nuvarande ordning i detta avseende.

Utgångspunkten för etableringsinsatserna måste enligt utskottets mening vara att erbjuda de nyanlända hjälp som vid uppehållstillståndet kan antas ha de minst utvecklade kontaktnäten i det svenska samhället. Det är därför befogat att fokusera insatserna på anhöriga till personer som själva fortfarande är nyanlända och föremål för etableringsinsatser. Genom att förbättra effektiviteten i etableringssystemet på det sätt som föreslås i propositionen är ambitionen att många invandrare efter två år ska vara relativt etablerade i det svenska samhället och på arbetsmarknaden. Anhöriga till sådana invandrare som befunnit sig lång tid i landet eller till personer som är födda i Sverige borde, förutom att använda sig av de generella insatser som står till förfogande för personer som skriver in sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen, kunna begagna sig av familjens kunskaper och nätverk. Deras behov av särskilda etableringsinsatser är därmed mindre.

Utskottet vill i sammanhanget också påminna om att även personer som inte tillhör målgruppen för etableringslagen har rätt till undervisning i svenska för invandrare, så länge de saknar grundläggande kunskaper i svenska språket och i övrigt uppfyller de krav som ställs i 13 kap. 6 § skollagen (1985:1100).

Med det anförda ställer sig utskottet bakom regeringens förslag i denna del.

Etableringsinsatser

Propositionen

Etbleringsplan

I propositionen föreslås en ny ordning enligt vilken Arbetsförmedlingen ska upprätta en individuell plan med insatser för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering (etableringsplan). En nyanländ har rätt att få en etableringsplan inom ett år från det att han eller hon första gången folkbokfördes i en kommun. Denna rätt gäller dock inte en nyanländ som har ett förvärvsarbete på heltid, går i gymnasieskola eller på grund av sjukdom eller någon annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är förhindrad att delta i etableringsinsatser på minst 25 % av heltid. Beslut i fråga om rätten till en etableringsplan får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Etableringsplanen ska utformas tillsammans med den nyanlände och i samverkan med berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer. Den bör utformas med utgångspunkt i en kartläggning av den nyanländes utbildningsbakgrund, tidigare arbetslivserfarenhet och utbildningsbehov. Etableringsplanen får omfatta högst 24 månader. Tiden för etableringsplanen bör bestämmas med beaktande av den nyanländes behov av insatser. Planen ska minst innehålla svenskundervisning för invandrare (sfi) för den som har rätt att delta i sådan utbildning enligt skollagen, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet.

Av planen ska det framgå under vilken tid den gäller, vilka aktiviteter som ingår i insatserna och de olika aktiviteternas omfattning och längd. Aktiviteterna i planen ska tillsammans motsvara verksamhet på heltid om det inte föreskrivs något annat. Aktiviteter bör i vissa fall kunna bedrivas på deltid. Planen ska vid behov revideras av Arbetsförmedlingen.

Etableringsplanen upphör att gälla när tiden för etableringsplanen har löpt ut, den nyanlände har haft ett förvärvsarbete på heltid i minst sex månader eller den nyanlände påbörjar en utbildning på högskolenivå för vilken studiemedel kan lämnas enligt studiestödslagen (1999:1395).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om etableringsplaner.

Svenska för invandrare (sfi)

Genom en ändring i skollagen föreslås varje kommun bli ålagd att aktivt verka för att en nyanländ som omfattas av den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare kan påbörja svenskundervisning för invandrare (sfi) inom en månad från det att den nyanlände anmält sig till en sfi-kurs hos kommunen (*prop. 60 punkt 2*).

Samhällsorientering

Varje kommun föreslås enligt 5 § i den nya lagen vara skyldig att se till att nyanlända erbjuds samhällsorientering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samhällsorienteringens innehåll och omfattning.

Motionerna

Socialdemokraterna är i motion *A10 yrkande 2* positiva till att huvudansvaret för etableringsinsatserna förs över till Arbetsförmedlingen men vill utveckla myndigheten genom att bygga om delar av den till en ”kompetensförmedling”. Det krävs mer individualiserade insatser utifrån en bättre kunskap om vad individen har för utbildningsbakgrund och yrkeserfarenheter. Kompetensförmedlingen ska bl.a. kunna erbjuda nyanlända en individualiserad, flexibel och yrkesinriktad svenskundervisning som kan kombineras med arbete och praktik. Kommunerna bör lämpligen kunna fortsätta att tillhandahålla sfi för vissa nyanlända, men det bör även finnas andra möjligheter till svenskundervisning, t.ex. för vissa akademiker. Partiet vill även avskaffa den införda s.k. sfi-bonusen, eftersom den är orättvis och missriktad. Arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och yrkeshögskola kan göras mer effektiva genom validering, vilket framhålls såväl i motion *A10* som i motion *A410 yrkande 12*. Med validering av faktiska kunskaper kan utbildningen inriktas på behovet av komplettering. Detta är särskilt viktigt för personer som lärt sig mycket i arbetet eller har utländsk utbildning. Ett nytt och snabbt spår in i högskolan för invandrade med högskolebakgrund bör utvecklas, och man bör gå vidare med intensivutbildning i svenska på högskolan för nyanlända akademiker. Staten bör också ansvara för att involvera berörda kommuner genom att upprätta regionala eller lokala överenskommelser via samarbetsavtal. Dessa bör omfatta insatser såväl under de två första årens introduktion som efter det att försörjningsansvaret eventuellt övertas av kommunen.

Vänsterpartiet framhåller i motion *A11* att det krävs att arbetsmarknadspolitiska åtgärder bedrivs parallellt med den kommunala introduktionen för att få till stånd en snabb och effektiv introduktion till arbetsmarknaden. Därför måste Arbetsförmedlingen och kommunernas arbetsmarknadsenheter ges ett förtydligt ansvar när det gäller nyanländas etablering och också i fråga om det stöd och de resurser som krävs. Detta framförs också i motion *Sf320 yrkande 24*. Vänsterpartiet vill att anställningsstöd ska kunna användas för anställning av nyanlända flyktingar under introduktionstiden. För att kunna använda arbetsmarknadspolitiken till att förhindra att grupper som nyanlända ställs utanför måste man, enligt vad som även framförs i motion *Sf320 yrkande 25*, överväga att utforma särskilda konjunkturberoende insatser riktade till nyanlända. För att bättre ta till vara de erfarenheter och resurser som personer som invandrar har med sig till Sverige, behövs en satsning på att förbättra systemen för validering av både

teoretiska och praktiska kunskaper och en förbättring av möjligheten att komplettera tidigare kunskaper och erfarenheter. Enligt vad som också framförs i motion *Sf320 yrkande 26* bör Arbetsförmedlingen därför ges ett nationellt valideringsuppdrag. I motion A11 liksom i motion *Sf320 yrkande 27* föreslås dessutom att Arbetsförmedlingen ges i uppdrag att systematisera anordnandet av rekryteringsmässor över hela landet. Vänsterpartiet efterlyser obligatoriska kravprofiler vid rekrytering och obligatoriska likabehandlingsplaner. Man anser dessutom att styrkt tvärkulturell kompetens, liksom flerspråkighet, bör räknas som en merit vid alla offentliga anställningar. Vänsterpartiet är skarpt kritiskt till regeringens syn på sfi. Partiet menar att den bygger på oriktiga antaganden om att sfi-studerande bara "sitter av tiden" för att kunna bli försörjda och på bristande jämförbar statistik kommuner emellan. Vänsterpartiet vill i stället se kraftfulla insatser för att kvalitetssäkra sfi-utbildningen, bl.a. när det gäller tillgången till varvad praktik och validering, fler lärarledda timmar och välutbildade sfi-lärare. Slutligen framför Vänsterpartiet i både motion A11 och motion *Sf320 yrkande 18* att rehabilitering bör vara en uttrycklig del av individens introduktionsplan och att rätten till rehabilitering bör skrivas in i den introduktionslag partiet vill införa.

Miljöpartiet framhåller i motion A12 att man inte är nöjd med de insatser som Arbetsförmedlingen hittills presterat när det gäller att hjälpa nyanlända till egen försörjning genom jobb eller företagande. Innehållet i de individuella etableringsplaner som ska upprättas tillsammans med de nyanlända måste också ge utrymme för konkreta jobbskapande åtgärder. Det räcker inte med svenskundervisning och allmän samhällsorientering som komplement till jobbsökandet. Det krävs också aktiva utbildnings- och kompetenshöjande insatser. Det är också viktigt att jämställdhetsperspektivet skärps när det gäller nyanlända. Det är särskilt angeläget med tanke på att nyanlända till Sverige ofta kommer från samhällen där oförståelsen för jämställdhet är djupt rotad. Enligt Miljöpartiet förefaller det som om Arbetsförmedlingen prioriterar män framför kvinnor också i gruppen inskrivna nyanlända, vilket partiet anser vara oacceptabelt. Partiet misstänker också att det hos bl.a. Arbetsförmedlingen finns en föreställning om att det i gruppen nyanlända är vanligt att kvinnor stannar hemma och tar hand om barnen.

Under den allmänna motionstiden väcktes tre motionsyrkanden om etableringsinsatser för invandrare. I motion A260 framför *Yilmaz Kerimo (s)* förslaget att utreda fler möjliga lösningar för arbetslösa invandrare att få arbete och särskilt möjligheten för kommuner och landsting att anställa invandrare på exempelvis ettårsanställningar, så att de får arbetslivserfarenhet nog att söka vidare på den svenska arbetsmarknaden. *Anna Tenje (m)* föreslår i motion A317 *yrkande 1* att en möjlighet att få fler nyanlända invandrare att snabbt komma ut på arbetsmarknaden och få sin utbildning validerad skulle vara att låta dem läsa en masterutbildning på universitetet under en begränsad tid med bibehållen ersättning från Arbetsförmedlingen eller kommunen i stället för att behöva ansöka om studiemedel. *Désirée*

Pethrus Engström (kd) anser i motion A379 yrkande 1 att det är viktigt att start av eget företag formuleras som ett alternativ så gott som något annat i introduktionen av nyanlända. Det är nödvändigt att personer som av olika anledningar invandrar till Sverige får information om hur det är att vara företagare i Sverige och kan få särskild riktad hjälp.

Utskottets ställningstagande

Regeringen föreslår att Arbetsförmedlingen ska upprätta en individuell etableringsplan för den nyanlände, där insatserna för individens arbetsmarknadsetablering beskrivs. Planen måste innehålla sfi, samhällsorientering och etableringsaktiviteter. Enligt 9 § i den nya lagen upphör planen när tiden – maximalt 24 månader – löpt ut eller den nyanlände har haft ett förvärvsarbete på heltid i minst sex månader eller påbörjat en högskoleutbildning som berättigar till studiemedel.

Samhällsorientering blir en obligatorisk del i etableringsplanen för alla nyanlända som omfattas av etableringslagen, liksom sfi för alla dem som har rätt till sfi enligt bestämmelserna i 13 kap. skollagen. Utskottet välkomnar detta; kunskaper om det svenska samhället och i det svenska språket är nycklar till en framgångsrik integration. Utskottet instämmer också i regeringens bedömning att utredningens förslag om att göra det obligatoriskt för kommunerna att erbjuda sfi inom en månad från ansökan kan komma att försätta vissa kommuner i en alltför svår situation planeringsmässigt. Samtidigt är det av största vikt att den nyanlände kan börja sina studier, varför regeringens förslag att kommunerna ska åläggas att aktivt verka för att en nyanländ som omfattas av etableringslagen kan påbörja undervisningen inom en månad från anmälan är väl avvägt.

Aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet är den tredje obligatoriska delen i de nyanländas etableringsplaner. I motionsyrkanden såväl från oppositionspartierna som från enskilda motionärer framförs förslag på olika etableringsinsatser som motionärerna anser att de nyanlända ska erbjudas. Utskottet noterar att regeringen redovisar en omfattande katalog av möjliga etableringsinsatser som innefattar bl.a. instegsjobb, validering och bedömning av utbildning och yrkeserfarenhet, aspirantutbildning, yrkespraktik, provtjänstgöring, deltagande i arbetsmarknadsprogram, arbetsmarknadsutbildning, starta eget-aktiviteter och förvärvsarbete. Även etableringslotsens arbete (se nedan) ska ses som en arbetsförberedande aktivitet. Kompletterande grundskole- och gymnasieutbildning, högskoleförberedande studier och olika former av rehabilitering är andra arbetsförberedande aktiviteter som kan utgöra en del av etableringsplanen. Insatserna kan bedrivas parallellt med varandra och med sfi och samhällsorienteringen. Utskottet kan konstatera att många av de förslag som framförs i motionerna finns med som möjliga etableringsinsatser om Arbetsförmedlingen bedömer att så är lämpligt i det enskilda fallet. Utskottet anser också att den etableringsersättning som regeringen föreslår

ytterligare kommer att öka möjligheterna att bedriva insatser parallellt. Tidigare har olika ersättningssystem och finansieringsformer försämrat möjligheten att kombinera olika insatser.

Vänsterpartiet framför i sina motioner bl.a. att rehabilitering bör vara en uttrycklig del av individens introduktionsplan. Utskottet delar Vänsterpartiets uppfattning att rehabilitering kan vara ett viktigt steg på vägen mot etablering på den svenska arbetsmarknaden för någon som exempelvis har flytt från svåra omständigheter i sitt hemland. Utskottet vill i sammanhanget betona att det är mycket viktigt att skilja på begreppet *arbetsförmåga* och det som avses med *prestationsförmåga* enligt lagen om etableringsinsatser. I 6 § andra stycket anges att bl.a. den som på grund av sjukdom eller någon annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är förhindrad att delta i etableringsinsatser på minst 25 % av heltid inte har rätt till etableringsinsatser enligt en etableringsplan. Det sägs vidare i propositionen att nedsättningen ska vara av en sådan omfattning att den har konsekvenser för förmågan att delta i insatserna som ska ingå i etableringsplanen enligt 7 §, dvs. sfi, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Utskottet vill i sammanhanget understryka att rehabilitering och andra insatser av social karaktär kan och vid behov bör ingå som en aktivitet för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet.

Med denna distinktion i beaktande bör det enligt utskottets mening vara ett mycket begränsat antal nyanlända som har så nedsatt prestationsförmåga att de inte kan delta i rehabiliteringsinsatser m.m. som motsvarar 25 % av heltid. I propositionen anger regeringen också att det för de personer som har en prestationsförmåga som är nedsatt, men som fortfarande kan delta i insatser motsvarande 25 % av heltid, är särskilt viktigt att etableringsplanen innehåller rehabiliterande insatser av olika slag (medicinsk, social eller arbetslivsinriktad rehabilitering) i syfte att successivt öka prestationsförmågan.

Utskottet vill slutligen instämma i Miljöpartiets påpekande att det är viktigt att Arbetsförmedlingen noga beaktar ett jämställdhetsperspektiv vid upprättandet av etableringsplanen och i sammansättningen av etableringsinsatser för kvinnor respektive män. Av undersökningar från SCB som presenteras i propositionen framgår tydligt att det tar invandrade kvinnor ännu längre tid än invandrade män att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Till en del kan detta enligt utskottets bedömning antas bero på vilka introduktionsinsatser som anvisas kvinnor respektive män och hur dessa utformas.

Vid arbetsmarknadsutskottets offentliga utfrågning den 4 februari 2010 presenterade docent Lena Nekby vid Stockholms universitet en utvärdering av en försöksverksamhet för vissa nyanlända invandrare (FNI) där FNI-deltagarna, i jämförelse med en kontrollgrupp, bl.a. givits förstärkt handläggning från Arbetsförmedlingen. Den förstärkta handläggningen inom FNI

visade sig leda till en högre sannolikhet att få osubventionerat arbete, men effekten var begränsad till manliga deltagare. När det gällde chansen att gå vidare till en arbetsmarknadsutbildning hade FNI en programeffekt för både män och kvinnor, men effekten var hälften så stor för kvinnor.

Vid utfrågningen underströk Arbetsförmedlingens generaldirektör Angeles Bermudez-Svankvist att myndigheten aktivt arbetar med att ur ett jämställdhetsperspektiv se över vilka insatser som anvisas och hur de implementeras. Utskottet välkomnar denna inriktning och anser att det finns skäl att följa utvecklingen noggrant.

Med det anförda kan utskottet ställa sig bakom propositionen i denna del.

Etableringslotsar upphandlade enligt lagen om valfrihetssystem

Propositionen

Enligt förslag i propositionen ska Arbetsförmedlingen tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem som ger nyanlända rätt att välja en av Arbetsförmedlingen godkänd och kontrakterad leverantör av vissa tjänster (etableringslots).

En etableringslots är en ny form av aktör som ska fungera som ett stöd för den nyanlände i dennes ansträngningar att få ett arbete. Lotsen bör, enligt propositionen, vara ett företag eller en organisation. Exempel på organisationer som skulle kunna bedriva lotsverksamhet är föreningar, idéburna organisationer och branschorganisationer. Även enskilda kan tänkas starta lotsföretag. Lotsen kan upparbeta kontakter med t.ex. arbetsgivare, branschorganisationer, rekryteringsföretag och idéburna organisationer. På detta sätt kan lotsen använda sitt nätverk för att den nyanlände ska kunna söka arbete på en bredare front än vad som varit fallet med enbart stöd från Arbetsförmedlingen. För den nyanlände blir lotsen också en personlig kontakt som kan tydliggöra både de krav som ställs på honom eller henne under den första tiden i Sverige och målet om en snabb övergång till arbete. Lotsens uppdrag bör ses som en arbetsförberedande insats, dvs. en aktivitet för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Att samarbeta med en lots ska enligt regeringens förslag därför ingå som en aktivitet i etableringsplanen. Men lotsens roll bör vara bredare än att endast vara en arbetsförberedande insats. Det är lotsen som kommer att ha den huvudsakliga kontakten med den nyanlände och som ska stödja individen utifrån hela dennes livssituation.

När Arbetsförmedlingen tillhandahåller valfrihetssystem ska myndigheten tillämpa lagen (2008:962) om valfrihetssystem för tjänster som är upptagna som B-tjänster i kategori 22, 25 och 27 (CPV-kod 79998000-6 coachning) i bilaga 3 till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU). Arbetsförmedlingen ska vara upphandlande myndighet enligt lagen om valfrihetssystem. När Arbetsförmedlingen tillämpar lagen om valfrihets-

system ska bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) tillämpas. Arbetsförmedlingen behöver inte tillämpa samma valfrihetssystem för alla nyanlända.

Den ekonomiska ersättningen till etableringslotsar bör utformas på ett sådant sätt att den bidrar till att nyanlända snabbt övergår i arbete eller utbildning. Utgångspunkten bör vara att ersättningen är prestations- och resultatbaserad, där övergång till arbete bör ge högre ersättning än övergång till utbildning och där lotsning av personer som står längre från arbetsmarknaden och kan förmodas kräva en större arbetsinsats bör berättiga till en högre ersättning.

Den som är eller har varit verksam inom en yrkesmässigt bedriven verksamhet för nyanlända får, enligt 14 § i den föreslagna etableringslagen, inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden. Av propositionen framgår att bestämmelsen om tystnadsplikt främst riktar sig till personer som är anställda vid sådana företag eller organisationer som tecknat kontrakt med Arbetsförmedlingen enligt lagen om valfrihetssystem, dvs. etableringslotsar.

Motionerna

Socialdemokraterna motsätter sig i motion *A10* regeringens förslag om att Arbetsförmedlingen ska bli skyldig att tillhandahålla valfrihetssystem med etableringslotsar, bl.a. mot bakgrund av de blandade erfarenheter som finns från andra länder. Att på detta sätt lägga ut hela genomförandet på privata aktörer vänder sig partiet starkt emot, inte minst mot bakgrund av hur regeringen har hanterat utläggningen av arbetsförmedlingscoachning på privata aktörer. Socialdemokraterna är positiva till att Arbetsförmedlingen upphandlar vissa tjänster men inte i den omfattning som regeringen föreslår. Man är emot att all verksamhet läggs ut på privata aktörer och ifrågasätter om ett valfrihetssystem är ändamålsenligt för målgruppen. Det är enligt Socialdemokraterna inte rimligt att nyanlända invandrare på detta sätt utsätts för ett experiment i full skala.

Vänsterpartiet motsätter sig i motion *A11* att centrala delar av introduktionen privatiseras bort från samhällets ansvar och avvisar därmed regeringens förslag om privata lotsar, som genom vinstintresse ska ansvara för upprättandet och genomförandet av individens etableringsplan. Enligt Vänsterpartiets mening hör sådana privatiserade inslag inte hemma i ett system som ska organisera flyktningmottagande och introduktion. Partiet ställer sig även, i likhet med ett stort antal remissinstanser, frågande till vilka möjligheter den enskilde har att fatta ett meningsfullt och informerat val om vilket lotsföretag på marknaden denne bör anlita. Vänsterpartiet vill i stället betona vikten av att Arbetsförmedlingen och kommunernas arbetsmarknadsenheter ges ett tydligare ansvar och tillräckliga resurser för introduktion.

Miljöpartiet anför i motion A12 att partiet är positivt till mångfald och valfrihet. Men reell valfrihet innebär att det måste finnas marknadsmässiga förutsättningar för att flera leverantörer av lotsningstjänster ska kunna delta i systemet på ett rimligt sätt. När det gäller lotsar för nyanlända ser partiet inte att dessa förutsättningar finns, eftersom volymerna av nyanlända bara utgör en bråkdel av t.ex. dem som omfattas av valfrihetssystem inom vård och omsorg. Antalet nyanlända varierar dessutom påtagligt från år till år. Detta begränsar starkt möjligheten att ett större antal aktörer ska kunna etablera en kvalitetssäkrad lotsverksamhet. Det är mot den bakgrunden svårt att se att det finns underlag för ett kvalitetssäkrat obligatoriskt valfrihetssystem så som regeringen föreslår. Dessutom uppstår frågan vilka möjligheter en nyanländ har att göra "rätt" val bland ett eller flera valfrihetssystem. Miljöpartiet anser att ett valfrihetssystem inte är lämpligt för lotsverksamheten och föreslår därför att riksdagen avslår förslaget att Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem (*yrkande 1*). Partiet anser däremot att lotsverksamheten mycket väl kan utföras av andra än Arbetsförmedlingen. Det kan handla om att upphandla tjänster av privata näringsidkare men också av företag och aktörer inom den sociala ekonomin. Också många enskilda kommuner, och kommuner i samverkan, kan vara synnerligen lämpliga att utföra lotsverksamheten då de i själva verket sedan länge har en effektiv verksamhet som kan betraktas som lotsverksamhet. I sådana fall anser partiet att Arbetsförmedlingen i första hand ska köpa upp lotsverksamheten av dessa kommuner. Miljöpartiet föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen att Arbetsförmedlingen ska ha rätt att upphandla lotsverksamhet av privata näringsidkare, av aktörer inom den sociala ekonomin och av kommuner (*yrkande 2*).

Utskottets ställningstagande

Regeringen föreslår i propositionen en ny aktör i etableringsprocessen, etableringslotsen. Lotsen – som kan vara exempelvis ett företag eller en ideell organisation – är tänkt att fungera som ett stöd till den nyanlände och en bro in i det svenska samhällslivet och till arbetsmarknaden. I den föreslagna lagen blir Arbetsförmedlingen skyldig att tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem med etableringslotsar.

Utskottet vill inledningsvis tydliggöra att lydelsen i 12 § i den nya lagen inte ska förstås som att Arbetsförmedlingen ges rätt att upphandla ett valfrihetssystem med tjänster som ligger utanför myndighetens eget verksamhetsområde. Området inom vilket upphandling får ske begränsas dels genom bestämmelsen om att det ska vara fråga om vissa kategorier av tjänster i lagen om offentlig upphandling, dels av att tjänsterna ska ligga inom myndighetens verksamhetsområde. Vissa typer av tjänster som är upptagna inom exempelvis kategori 25 Hälsovård och socialtjänster är

således inte aktuella att upphandla eftersom de inte faller inom Arbetsförmedlingens verksamhetsområde som det definieras i instruktionen för myndigheten.

Förslaget att ålägga Arbetsförmedlingen att tillhandahålla valfrihetssystem med etableringslotsar är den enda punkt på vilken samtliga tre oppositionspartier vill avslå propositionen. Utskottet uppfattar trots detta att de faktiska skiljelinjerna mellan partierna och regeringen är förhållandevis begränsade även på denna punkt. Miljöpartiet och Socialdemokraterna tycks i huvudsak vända sig mot omfattningen i sig av upphandlingen av tjänster från privata aktörer, snarare än mot användningen av lotsar i form av privata aktörer. Socialdemokraterna är positiva till att Arbetsförmedlingen upphandlar vissa tjänster på området, och Miljöpartiet föreslår till och med ett särskilt tillkännagivande till regeringen om att Arbetsförmedlingen ska ha rätt att upphandla lotsverksamhet av privata näringsidkare, av aktörer inom den sociala ekonomin och av kommuner.

Miljöpartiet uttrycker som framgått farhågor för att ett valfrihetssystem för lotstjänster inte kommer att vara ekonomiskt bärkraftigt eftersom den potentiella kundgruppen är betydligt mindre än när det gäller exempelvis valfrihetssystem för äldreomsorg eller hälso- och sjukvårdstjänster. Utskottet noterar emellertid att regeringen framhåller att liknande verksamheter delvis finns hos olika aktörer redan i dag, t.ex. i bemanningsföretagen och hos de kompletterande aktörer som Arbetsförmedlingen anlitar. Lotsverksamhet för nyanlända kan sannolikt utvecklas inom ramen för befintliga verksamheter. Vid arbetsmarknadsutskottets offentliga utfrågning den 4 februari 2010 med anledning av behandlingen av propositionen framkom också att företrädare för SKL gjorde bedömningen att det bland exempelvis sådana kommunala tjänstemän som framgångsrikt ägnat sig åt insatser för arbetsmarknadsanpassning av invandrare i det nuvarande systemet kan finnas personer som är intresserade av att starta nya lotsföretag. Utskottet skulle välkomna en sådan utveckling, som innebär att viktig kompetens stannar inom systemet.

I sammanhanget kan även noteras att de lagrum i den nya lagen som reglerar upphandlingen av lotsar enligt propositionen ska tillämpas redan från den 1 maj 2010, detta för att ge Arbetsförmedlingen god tid att förbereda reformen och upphandla lotsar.

Socialdemokraterna framför vissa betänkligheter när det gäller det faktum att valfrihetssystem för etableringslotsar är en ny och därmed definitionsmässigt också oprövad verksamhet. Utskottet kan konstatera att systemets konstruktion i sig innehåller många säkerhetsventiler för att motverka att oseriösa aktörer etablerar sig, exempelvis genom att endast kvalitetskonkurrens är tillåten och genom att Arbetsförmedlingen måste godkänna alla aktörer som vill erbjuda tjänster i systemet. Systemet ger också rätt till såväl omval för dem som inte är nöjda med sin lots, som ett icke-valsalternativ i första hand i Arbetsförmedlingens regi för dem som

inte kan eller vill välja en privat lotsaktör. Att reformen ska utvärderas redan inom tre år borgar också för att eventuella barnsjukdomar i det nya systemet kan rättas till.

Vänsterpartiets förslag skiljer sig även på denna punkt från regeringens och övriga partiers förslag genom att det innebär ett mer principiellt motstånd mot att involvera privata aktörer i lotsverksamheten. Utskottet uppfattar det emellertid som att partiets huvudinvändningar bygger på ett missförstånd av hur det nya systemet är tänkt att fungera. Det är inte – som Vänsterpartiet beskriver det – de privata lotsarna som ”genom vinstintresse ska ansvara för upprättandet och genomförandet av individens etableringsplan”. Ansvaret för att upprätta en etableringsplan och se till att den genomförs vilar i det nya systemet entydigt på Arbetsförmedlingen. Det samma gäller naturligtvis också det som är ren myndighetsutövning. Lotsarnas uppgift är att underlätta den nyanländes möjlighet att genomföra planen och, i samråd med den nyanlände, föreslå revideringar av planen.

Utskottet kan heller inte dela Vänsterpartiets pessimistiska syn på att den nyanlända nu ges frihet att själv välja det stöd och den hjälp som han eller hon tror bäst kommer att stärka den egna möjligheten att komma in på arbetsmarknaden. Att erbjuda lotsning via flera, parallella valfrihetssystem av lotsar skapar förutsättningar för en betydligt mer individualiserad hjälp, exempelvis i fråga om språk och yrkesinriktning, än vad som realistiskt sett skulle kunna byggas upp inom Arbetsförmedlingens ram.

Som Vänsterpartiet noterar kommer vissa lotsar – men antagligen inte alla – att drivas av vinstintresse. Det är emellertid enligt utskottets mening viktigt att samtidigt ha klart för sig att lotsarna inte kommer att kunna ägna sig åt priskonkurrens utan endast konkurrera med kvalitet som grund. Ersättningen till lotsarna kommer att vara förutbestämd och schabloniserad i ett begränsat antal steg, primärt differentierat på grundval av de nyanländas språkkunskaper. Det kommer heller inte att vara möjligt för en lots att tacka nej till en nyanländ som har valt lotsen.

Avslutningsvis noterar utskottet att regeringen föreslår att den föreslagna etableringslagen ska träda i kraft den 1 december 2010 men att bestämmelserna i 11–14 §§ enligt punkten 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den föreslagna lagen ska tillämpas fr.o.m. den 1 maj 2010. Utskottet anser att en tydligare ordning vore att låta de bestämmelser som reglerar Arbetsförmedlingens upphandling av etableringslotsar träda i kraft den 1 maj 2010 och låta lagen i övrigt träda i kraft den 1 december 2010. Utskottet har under hand också erfärut att 14 § i den föreslagna etableringslagen inte behöver träda i kraft den 1 maj 2010 för att upphandlingsprocesserna ska kunna genomföras.

Utskottet föreslår, mot bakgrund av det nu anförda, att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna utformas enligt utskottets lagförslag i bilaga 3. Som en följd av detta ändringsförslag bör bestämmelsen om upphävande av lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar, vilken i propositionen återfinns i ikraftträdande-

och övergångsbestämmelserna till förslaget om etableringslag punkten 4, ges i en särskild lag om upphävande av denna lag. I upphävandelagen föreskrivs att lagen om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar ska upphöra att gälla vid utgången av november 2010. Utskottets förslag till sådan lag framgår av bilaga 3.

Med det anförda tillstyrker utskottet delvis regeringens förslag i propositionen, punkt 1, i denna del.

Ersättning till nyanlända invandrare

Propositionen

En nyanländ som deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan har rätt till etableringsersättning och under vissa förutsättningar även etableringstillägg och bostadsersättning. Ersättningar enligt den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska enligt förslaget i propositionen inte vara skattepliktiga (*prop. 60 punkt 5*).

Etableringsersättningen bör utformas så att den stimulerar aktivt deltagande i etableringsinsatser för kvinnor och män. Genom att villkora ersättningen med att den nyanlände ska följa etableringsplanen, dvs. aktivt delta i etableringsinsatser, skapas incitament och förutsättningarna ökar för att den nyanlände ska uppnå målet i etableringsplanen utan att det drar ut på tiden.

En ersättning som lämnas vid aktivt deltagande i etableringsinsatser bör vara generell och lika för alla oberoende av var i landet man bor. Mot denna bakgrund och eftersom staten har det övergripande ansvaret för nyanländas etablering bör etableringsersättningen vara statlig och prövas av en statlig myndighet. Eftersom Arbetsförmedlingen enligt förslaget ska vara ansvarig för upprättandet av etableringsplaner bör Arbetsförmedlingen vara den myndighet som fattar beslut om rätten till etableringsersättning, medan utbetalningen görs av Försäkringskassan.

Eftersom ersättningen bör vara relaterad till en persons deltagande i de aktiviteter som ingår i etableringsplanen bör den vara individuell och inte påverkas av hushållsstorlek eller inkomsterna hos andra personer i hushållet eller andra faktorer. Därigenom skapas incitament för både kvinnor och män att delta i och fullfölja de insatser som ingår i etableringsplanen. Etableringsersättningen bör därför vara schabloniserad och lämnas med samma belopp till alla som deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan. En schabloniserad ersättning som lämnas utan prövning mot inkomsterna hos andra personer i hushållet medför dessutom lägre administrationskostnader.

Om den nyanlände utan godkänd frånvaro inte deltar i aktiviteter som ingår i en etableringsplan bör ersättningen sättas ned helt eller delvis. Regler bör införas som minskar ersättningen vid inkomster av förvärvsarbete

som omfattas av en etableringsplan. Vid förvärvsarbete vid sidan av en etableringsplan bör dock endast inkomster som överstiger ett visst belopp (fri-belopp) påverka etableringsersättningen.

Rätten till ersättning upphör när etableringsplanen slutar att gälla.

För att undvika att vissa hushåll mer eller mindre regelmässigt ska behöva söka kompletterande försörjningsstöd anser regeringen att ett särskilt tillägg under vissa förutsättningar ska kunna beviljas hushåll med barn (etableringstillägg). Vidare bör det för ensamstående utan barn finnas en möjlighet att under vissa förutsättningar få en särskild bostadsersättning. Försäkringskassan bör pröva rätten till etableringstillägg och bostadsersättning och betala ut ersättningar enligt den föreslagna lagen.

En nyanländ som medverkar till upprättandet av en etableringsplan och som inte har rätt till bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) ska ha rätt till etableringsersättning. I ett sådant fall ska den nyanlände under vissa förutsättningar även ha rätt till etableringstillägg och bostadsersättning.

Etableringsersättning ska räknas som bidragsgrundande inkomst vid prövning av rätt till bostadsbidrag enligt lagen (1993:737) om bostadsbidrag (*prop. 60 punkt 3*). Vid prövning av rätt till bostadstillägg enligt lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. ska tillägg göras för etableringsersättning vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten (*prop. 60 punkt 9*).

Bistånd i form av bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag enligt LMA får inte betalas ut för tid då etableringsersättning lämnas till en utlänning som deltar i aktiviteter enligt den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (*prop. 60 punkt 4*). Studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas ersättning enligt den föreslagna lagen (*prop. 60 punkt 6*). Kommunalt vårdnadsbidrag enligt lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag får inte lämnas till en vårdnadshavare som för samma kalendermånad eller en del därav får ersättning enligt den föreslagna lagen (*prop. 60 punkt 10*). Regler bör införas som förhindrar att en nyanländ blir överkompenserad genom att för samma tid få etableringsersättning och vissa ersättningar inom socialförsäkringens område, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

Anordnare av aktiviteter för nyanlända ska till den myndighet som regeringen föreskriver lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om en anordnares skyldighet att lämna uppgifter. Regeringen meddelar föreskrifter om till vilken myndighet denna skyldighet ska fullgöras.

Socialnämnden ska ha rätt att ta del av uppgifter som lämnats i ärenden om ersättning enligt den föreslagna lagen hos en myndighet som prövar frågor om ersättning enligt den lagen (*prop. 60 punkt 7*).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ersättning till nyanlända som omfattas av den föreslagna lagen. Beslut i fråga om ersättningar enligt den föreslagna lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Motionerna

Socialdemokraterna är i motion A10 positiva till en statlig etableringsersättning som är lika för alla och som är kopplad till de insatser som anges i en persons handlingsplan. Rätten till bostadsbidrag bör inte utvidgas speciellt för ensamstående som är nyanlända.

Den särskilda introduktionslag som förespråkas i *Vänsterpartiets* motion A11 fastställer individens rätt till introduktionsersättning. Denna introduktionslag innebär också att individens deltagande i den introduktionsverksamhet som boendekommunen anordnar görs obligatoriskt för att introduktionsersättning ska lämnas. Detta innebär att systemet med att kommunerna själva avgör vilken ersättningsform som utbetalas till nyanlända, och vilken nivå denna ska ligga på, upphör. I stället ska en nationellt fastställd introduktionsersättning införas. Vänsterpartiet välkomnar därför propositionens förslag om en sådan ersättning och anser att den storleksmässigt i så stor utsträckning som möjligt bör likna vanlig lön. Att i lagstiftning kunna tydliggöra innehållet i introduktionen och att betona individens egna förutsättningar och eget ansvar är värdefullt. Det är även positivt att det enligt förslaget är möjligt att undanta viss inkomst i form av lön.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågan om individersättning till nyanlända enligt den nya lagen kan utskottet konstatera att det förefaller råda politisk enighet om det önskvärda i att genomföra en sådan förändring som regeringen föreslår. Det är enligt utskottets mening mycket glädjande. Det nu gällande systemet – med stora skillnader i fråga om hur kommunerna utformat ersättningssystemen till individerna och hur man sett till att regelverket följts – har fungerat otillfredsställande. Regeringens förslag innebär att de kommunala individersättningarna ersätts av en statlig etableringsersättning som 1) kräver aktivt deltagande enligt etableringsplanen, 2) är högre än försörjningsstödet, 3) är lika för alla, 4) är oberoende av hushållets inkomst och 5) är oberoende av förvärvsinkomster utöver etableringsplanen upp till ett

fribelopp. Utskottet anser att den föreslagna ersättningen i flera avseenden ger nyanlända starkare incitament till att själva aktivt bidra till etableringsprocessen än vad som är fallet med det nuvarande ersättningssystemet.

Kravet på aktivt deltagande i introduktionsinsatser finns även i dag och borde enligt utskottets mening vara en självklarhet, med tanke på såväl effektiviteten som legitimiteten i systemet. Att ansvaret för beslut om rätt till ersättning nu ska hanteras av samma statliga myndighet som är ansvarig för att besluta om etableringsplanen och kontrollera att den följs bör ge bättre förutsättningar att kräva aktivt deltagande. Utskottet vill i sammanhanget också peka på att målgruppens rätt till etableringsplan under ett år från folkbokföring innebär att en kommun kan hänvisa nyanlända som ansöker om försörjningsstöd under denna period till Arbetsförmedlingen.

Att etableringsersättningen är högre än försörjningsstödet ger naturligtvis ytterligare incitament för individen att aktivt delta i etableringsprocessen. Att som Vänsterpartiet föreslår låta ersättningen i så stor utsträckning som möjligt likna vanlig lön förefaller emellertid som en försämring av nyanländas incitament att *påskynda* etableringen på den reguljära arbetsmarknaden, vilket ju är själva huvudsyftet med reformen. När chansen finns bör nyanlända enligt utskottets mening i första hand söka och acceptera ett arbete.

Utskottet anser det vara av stor vikt att etableringsersättningen utformas på ett sätt som stimulerar arbetskraftsdeltagande från både kvinnor och män. Av den statistik som regeringen låtit SCB ta fram över nyanländas arbetsmarknadsetablering under de senaste åren framgår att kvinnor generellt sett etablerar sig långsammare på arbetsmarknaden än män. Redan efter ett år i landet är skillnaden stor, och efter tre år är vanligtvis en hälften så stor andel av kvinnorna sysselsatta. Skillnaderna i sysselsättning har ökat markant de senaste åren. Av dem som kom 2004 hade t.ex. 41,7 % av männen arbete efter tre år jämfört med 17,5 % av kvinnorna. Motsvarande skillnad mellan män och kvinnor framkommer även när det gäller andelen som tjänar minst ett basbelopp per år. Att ersättningen är lika för alla och inte påverkas av hushållets samlade inkomst innebär att det blir lönsamt såväl för individerna som för hushållet att både kvinnor och män deltar i insatser för att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

För att ytterligare stärka arbetslinjen medger ersättningens konstruktion också att deltagarna kan behålla en inkomst från förvärvsarbete som sker utanför etableringsplanen upp till ett fribelopp. Utskottet finner även denna aspekt av etableringsersättningens utformning ändamålsenlig.

När det gäller den föreslagna följdändringen i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag behöver en justering av regeringens lagförslag göras som tar hänsyn till att lagens 15 § fr.o.m. den 1 januari 2010 har en annan lydelse än den som propositionen utgår från. Utskottets lagförslag i denna del – som inte innebär någon förändring i sak – framgår av bilaga 3. Detta innebär att utskottet delvis tillstyrker regeringens förslag i punkt 10 i propositionen.

Utskottet har inte i övrigt något att invända mot regeringens förslag när det gäller ersättningar enligt etableringslagen eller de följdändringar i andra lagar som föreslås i propositionen.

Systemet för nyanländas kommunbosättning

Propositionen

Regeringen avvisar utredningens förslag om en ny lag om kommunernas ansvar för bosättning av vissa nyanlända utlänningar, enligt vilken länsstyrelserna skulle ges möjlighet att ålägga kommuner att ta emot nyanlända invandrare och kommunerna skulle ha en motsvarande skyldighet att ta emot en nyanländ för bosättning. De svårigheter som remissinstanserna pekar på när det gäller effekterna och genomförandet av en sådan lagstiftning överväger enligt regeringens samlade bedömning de fördelar lagen skulle kunna medföra. Det är dock angeläget att bosättningen för nyanlända fungerar på ett bra sätt. Regeringen bedömer att detta kan åstadkommas genom att man stärker länsstyrelsernas roll och genom att man i myndigheternas instruktioner tydliggör Arbetsförmedlingens, Migrationsverkets och länsstyrelsernas ansvar.

Kommunernas mottagande bör enligt regeringens förslag liksom i dag bygga på frivilliga överenskommelser. Migrationsverket bör göra en bedömning och ange det sammanlagda behovet av kommunplatser (mottagningsbehov) under det kommande året. Arbetsförmedlingen bör, efter samråd med länsstyrelserna och Migrationsverket, fastställa en fördelning av mottagningsbehovet på länsnivå (länstal).

Utifrån det fastställda länsstalet bör länsstyrelsen och kommunerna inom länet träffa överenskommelser om det antal nyanlända som kan tas emot för bosättning inom respektive kommun (kommuntal). Vid fastställande av länstal och vid överenskommelser med kommuner om mottagande bör förutsättningar för arbete vara den viktigaste utgångspunkten.

Arbetsförmedlingen bör ta över ansvaret från Migrationsverket att anvisa bosättning i en kommun. När den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare införs bör Arbetsförmedlingen genomföra etableringssamtal med samtliga nyanlända i åldern 20–64 år och under vissa förutsättningar även med 18- och 19-åringar som omfattas av statens särskilda ansvar. Arbetsförmedlingen får då möjlighet att ta upp bosättningen som en del i etableringssamtalen och åstadkomma en bättre matchning av bosättningen mot möjligheterna på arbetsmarknaden. Vad gäller personer som inte har rätt till en etableringsplan enligt den nya lagen bör Arbetsförmedlingen inte heller ha ansvaret för att medverka vid bosättningen och anvisa plats i en kommun, utan ansvaret bör i dessa fall liksom i dag ligga hos Migrationsverket. Om en annan person i samma

familj omfattas av Arbetsförmedlingens bosättningsansvar och har behov av medverkan från Arbetsförmedlingen bör ansvaret för hela familjen i detta avseende ligga hos Arbetsförmedlingen.

Den månad inom vilken en nyanländ som inte vistas på en anläggning i dag kan få hjälp från Migrationsverket med bosättning kommer även efter det att etableringssamtal har införts i vissa fall att vara för kort för att den nyanlände ska kunna bestämma sig för om han eller hon vill ha hjälp med bosättning och få en plats anvisad i en annan kommun. Regeringen anser därför att denna tid bör förlängas till sex månader då Arbetsförmedlingen tar över ansvaret för att vid behov anvisa plats i en kommun.

Motionerna

Socialdemokraterna är enligt vad som framförs i motion *A10 yrkande 3* mycket kritiska till att bosättningsfrågan inte har behandlats i propositionen, eftersom bosättningen under asylprövningstiden och efter beslut om uppehållstillstånd kan få avgörande effekt för etableringen och möjligheterna till arbete, utbildning och egen försörjning. Regeringens uppfattning, att det går att åstadkomma vidareflyttningar utan att kommuners ansvar och drivkrafter förtydligas, är inte trovärdig.

Vänsterpartiet vill enligt vad som framförs i motion *A11* att en lagstiftning ska genomföras som gör samtliga kommuner i Sverige skyldiga att tillhandahålla flyktingmottagande. En pliktlag innebär att alla kommuner ska förbereda för mottagande av nyanlända flyktingar och anhöriga vad gäller bosättning, introduktionsprogram, sfi, skola och förskola osv. Det exakta antalet personer som varje kommun sedan ska ordna bosättning för ska vägas mot kommunens storlek befolkningsmässigt och preciseras i separata årliga överenskommelser. Migrationsverket och länsstyrelserna ska enligt partiets förslag teckna överenskommelser om vidarebosättning för flyktingar inom respektive län, och länsstyrelsen ansvarar sedan för att bestämma det exakta antal platser i respektive kommun och att överenskommelser med kommunerna därefter kommer till stånd. För individens del innebär en bindande lagstiftning om kommunmottagande att ett erbjudande om boende i en kommun och påbörjande av introduktionsprogram följer direkt på att uppehållstillstånd beviljas. Detta görs samtidigt som en individuell introduktionsplan upprättas. Däremot ska inga inskränkningar göras vad gäller rätten att själv välja bostadsort.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis betona det önskvärda i att mottagandet av nyanlända fördelas jämnare mellan landets kommuner och anpassas bättre till tillgången på arbete och försörjning. Det borde – inte minst mot bakgrund av de lättnader av kommunernas ansvarsbörda vid mottagande som den nu föreslagna reformen skulle innebära – kunna vara fler kommuner än i dag

som erbjuder sig att börja ta emot eller öka sitt mottagande av nyanlända. Samtidigt vill utskottet framhålla att så många som 270 av 290 kommuner under 2009 hade överenskommelser med Migrationsverket.

Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering föreslog en plikttag som lagstiftningsvägen skulle ge staten möjlighet att tvinga en kommun att ta emot nyanlända. Ett flertal remissinstanser hade invändningar mot utredningens förslag i denna del. Regeringens sammantagna bedömning blev att en lag enligt utredningens förslag inte bör införas. Något förslag om plikttag finns följaktligen inte i propositionen. Vänsterpartiet förordar däremot i sin motion sådan lagstiftning.

I stället föreslår regeringen ett modifierat system där anvisningar även fortsättningsvis bygger på frivilliga överenskommelser mellan stat och kommun. I systemet förstärks arbetsmarknadsperspektivet genom att Arbetsförmedlingen får ansvar för att fastställa mottagningsbehovet på länsnivå och dessutom tar över ansvaret för anvisningen av de personer som omfattas av den nya lagen från Migrationsverket. Med hänvisning till deras goda kunskap om den regionala arbetsmarknaden och om kommunernas bostadsbestånd förstärks samtidigt länsstyrelsernas roll genom att de övertar det direkta ansvaret för att teckna avtal om mottagning med kommunerna.

Utskottet anser att det system som regeringen har föreslagit har goda förutsättningar att hantera avvägningen mellan anvisningsbehovet och ett kommunalt mottagande som kan leda till etablering på arbetsmarknaden. I grunden kan det enligt utskottets mening sägas vara en fråga om förbättrad matchning både på aggregerad nivå och på individnivå. Arbetsförmedlingens ansvar för fastställandet av länstal gör att större anvisningsvolymen kan matchas mot regioner med goda arbetsmarknadsförutsättningar. På individnivå får Arbetsförmedlingen genom etableringssamtalet underlag att matcha individer mot kommuner med goda arbetsmarknadsförutsättningar som är anpassade till individens kompetens.

Mot bakgrund av att en stor majoritet av kommunerna tar emot nyanlända även i dagens system och att det system som föreslås i propositionen kommer att skapa förutsättningar för en än jämnare spridning av mottagandet samt mot bakgrund av de invändningar som remissinstanserna framfört mot utredningens förslag till plikttag instämmer utskottet i regeringens bedömning att en frivillighetsmodell i kommunmottagandet även fortsättningsvis är att föredra.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i denna del.

Statlig ersättning till kommunerna

Propositionen

Kommuner får i dag statlig ersättning för flyktingmottagandet enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. Riksdagen har antagit riktlinjer för ersättningen. Genom regeringens förslag om

att staten tar ett väsentligt ökat ansvar för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet och att en statlig etableringsersättning införs, kommer kommunernas uppgifter och kostnader för nyanlända att minska. Därför bör, enligt vad regeringen anför, de riktlinjer riksdagen tidigare beslutat om avseende ersättning till kommuner för flyktningmottagande upphävas (*prop. 60 punkt 12*). Regeringen bör även i fortsättningen meddela föreskrifter om ersättning till kommunerna.

Regeringen gör bedömningen att staten bör ha ett fortsatt ekonomiskt ansvar för mottagande av de nyanlända invandrare som kommunerna i dag kan få statlig ersättning för och för deras etablering i samhället. Kommunerna bör få en schablonberäknad ersättning för vissa kostnader för mottagande och etableringsinsatser. Kommuner som träffar överenskommelse med staten om mottagande av nyanlända bör också få en grundersättning. Kommuner och landsting bör dessutom i likhet med den nu gällande ordningen kunna ansöka om ersättning för vissa särskilda kostnader.

Motionerna

Socialdemokraterna konstaterar i motion *A10* att regeringen föreslår att riksdagen upphäver de tidigare riktlinjerna till kommunerna och föreslår att kommunerna i fortsättningen ska få en schablonersättning för de uppgifter som de ansvarar för att utföra. Därutöver ska de kommuner som träffar överenskommelser med staten om att ta emot nyanlända även i fortsättningen få en grundersättning för detta. Partiet instämmer helt i regeringens förslag härvidlag. Man anser att vissa övriga frågor kring samverkan om insatser ska lösas inom ramen för lokala eller regionala överenskommelser mellan "Kompetensförmedlingen" och berörd kommun eller berörda kommuner.

För att kommunerna ska kunna svara för ett fullgott mottagande måste statens ersättning bättre än i dag motsvara kostnaderna, anser *Vänsterpartiet* i motion *A11*. Partiet vill därför höja och se över utformningen av schablonersättningen så att statens ersättning till kommunerna för flyktningmottagandet bättre än i dag motsvarar de kostnader detta ansvar medför. Utöver kostnaderna för utbetalning av fastställd introduktionsersättning enligt partiets förslag ska den statliga ersättningen till kommunerna för flyktningmottagandet även täcka kostnader för att ordna introduktionsinsatser för nyanlända, sfi, rehabilitering osv. *Vänsterpartiet* avvisar den urholkning som regeringens föreslagna lotssystem innebär för ersättningen till kommunerna. Det finns tydliga signaler om att kostnaderna för kommunerna för flyktningmottagandet på många håll, om än inte på alla, är större än den ersättning som utbetalas från staten. Detta har till följd att det när ersättning för individens försörjning väl utbetalas, saknas medel för övrig introduktion.

Miljöpartiet menar i motion A12 yrkande 3 att kommunernas ansvar fortfarande är helt avgörande för att en nyanländ ska ha en rimlig möjlighet att etablera sig i det svenska samhället. Det gäller trots att Arbetsförmedlingen får det samordnande huvudansvaret för nyanländas etablering. Ansvar för samhällsorientering, bostadsförsörjning och svenskundervisning kommer också fortsättningsvis att ligga på kommunerna. Därutöver har kommunerna ansvar för dem som normalt befinner sig utanför arbetskraften, dvs. de som är yngre än 20 år och de som är äldre än 65 år. Mot den bakgrunden är det enligt partiet förståeligt att många kommuner i sina remissvar uttrycker oro över statens ersättning till kommunerna. Flera kommuner, t.ex. Malmö, anför att statens ersättning inte täcker kommunens kostnader. Andra kommuner, t.ex. Göteborg, menar att det behövs en bättre beskrivning och ytterligare utredning av kommunernas uppdrag och av kostnadsberäkningarna. En rad kommuner anser att staten ska ge full kostnadstäckning för insatserna, vilket Miljöpartiet instämmer i.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att det faktum att huvudansvaret för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet nu förs över från kommunerna till Arbetsförmedlingen innebär att kommunernas kostnader för insatser för nyanlända kommer att bli betydligt lägre än i dag. Införandet av en statlig etableringsersättning till nyanlända medför att kommunernas kostnader för introduktionsersättning försvinner och att kostnaderna för försörjningsstöd minskar. Detta kommer att innebära en betydande lättnad för kommunerna, och behovet av statlig ersättning kan därigenom enligt utskottets bedömning förväntas minska.

I Vänsterpartiets och Miljöpartiets motioner framförs farhågor om att kommunernas ökande kostnader för introduktionsersättning och försörjningsstöd de senaste åren har tagit större delen av den statliga ersättningen till kommunerna i anspråk och därigenom trängt undan de aktiva introduktionsinsatserna. Utskottet bedömer att denna problematik kommer att försvinna genom den nu föreslagna reformen. Staten tar över kommunernas ansvar såväl för individ ersättningar som för de arbetsmarknadsinriktade introduktionsinsatserna. Därmed tydliggörs kopplingen mellan kommunernas kvarvarande ansvarsområden och den kompenserande ersättningen från staten.

Kommunerna kommer att ha kvar uppgifter som staten i dag ersätter kostnader för genom schablonersättningen, i form av exempelvis sfi, tolkar, praktisk hjälp och informationsinsatser vid inflyttningen, särskilda insatser inom skola, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg m.m. Kommunerna kommer också att ha kvarstående kostnader för försörjningsstöd för de personer som inte har rätt till ersättning enligt den nya lagen och som inte kan försörja sig själva. Motsvarande kostnader bör enligt utskottets mening ersättas av staten även i framtiden, och det bör liksom i dag huvudsakligen ske i schabloniserad form. Ersättningen bör också kompen-

sera kommunerna för kostnader för samhällsorientering. Liksom i dag bör kommuner som tar emot nyanlända dessutom få en grundersättning för att upprätthålla en basorganisation för mottagandet, som är oberoende av mottagningens omfattning. Grundersättningen kan emellertid vara lägre än i dag, eftersom de arbetsmarknadsinriktade insatserna kommer att tas över av staten.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet förordar i sina respektive motioner att den statliga ersättningen till kommuner för mottagande bör höjas i jämförelse med dagens nivåer. Utskottet kan för sin del konstatera att det inom ramen för det nuvarande, relativt likformiga ersättningssystemet uppkommit stora variationer i hur framgångsrik kommunernas introduktion av nyanlända varit, som inte enbart kan förklaras av mottagandets omfattning. Variationen tyder enligt utskottets mening på att framgångsfaktorerna bör sökas i hur introduktionsinsatserna organiserats och bedrivits, snarare än i någon generell brist på resurser. Mot bakgrund av detta delar utskottet regeringens bedömning att kommunersättningarna kommer att kunna sänkas som en följd av kommunernas minskade ansvarsområde.

Utskottet välkomnar samtidigt den måttliga omfördelning av resurser som regeringen aviserar till förmån för kommuner med särskilt tung försörjningsstödsbörda. Liksom regeringen anser utskottet att huvuddelen av kompensationen till kommunerna för kvarstående kostnader för försörjningsstöd bör ingå i schablonersättningen till samtliga kommuner, men att en mindre del av kompensationen kan riktas direkt till ett begränsat antal kommuner som har betydande kostnader för försörjningsstöd till personer som inte är självförsörjande när rätten till etableringsersättning upphör.

Med vad som ovan anförts kan utskottet ställa sig bakom propositionen i denna del.

Övriga frågor i propositionen

Propositionen

Sekretessfrågor

Handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar ska inte längre jämföras med socialtjänst i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (*prop. 60 punkt 8*).

Inte heller i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, ska handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar jämföras med socialtjänst. Sekretess ska dock fortsatt gälla med omvänt skaderekvisit, dvs. med presumtion för sekretess för uppgift om enskildas personliga förhållanden, i ärenden om ersättning enligt den föreslagna lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Detsamma ska gälla för uppgifter om enskildas personliga förhållanden i ärende om etableringsplaner enligt den föreslagna

lagen. För uppgifter om enskildas personliga förhållanden i ärenden om etableringsplaner eller ersättning enligt den föreslagna lagen i en allmän handling bör sekretess gälla i högst femtio år.

Sekretessen för uppgifter om enskildas personliga förhållanden i ärenden om statlig ersättning för kostnader för mottagande av flyktingar m.fl. och i verksamhet som avser medverkan till bosättning av sådana personer ska inte längre begränsas till ärenden respektive verksamhet hos Migrationsverket.

Den tystnadsplikt som ska gälla för uppgifter om enskildas personliga förhållanden i ärenden om etableringsplaner och ersättning till nyanlända invandrare ska inskränka rätten att meddela och offentliggöra uppgifter (*prop. 60 punkt 11*).

Uppföljning och utvärdering

Arbetsförmedlingen bör ha ett huvudansvar för att bygga upp och förvalta ett system för inrapportering av de nyanländas aktiviteter som kan ligga till grund för löpande uppföljning och för att säkerställa att etableringsersättning lämnas endast till den som deltar i aktiviteter. Utöver Arbetsförmedlingens löpande uppföljning bör mer fördjupade uppföljningar och utvärderingar genomföras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att invända mot regeringens förslag till förändringar när det gäller sekretess i etableringsärenden.

Utskottet välkomnar att Arbetsförmedlingen ges i uppdrag att skapa ett system som möjliggör uppföljning och utvärdering, liksom att regeringen har som ambition att reformen ska utvärderas.

Sammanfattande slutsatser

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av vad som ovan anförts ställer sig utskottet bakom det förslag till nytt regelverk för etableringen av nyanlända invandrare på arbetsmarknaden som regeringen presenterat i proposition 2009/10:60. Den tydligare ansvarsfördelning som Arbetsförmedlingens förstärkta roll innebär bör enligt utskottets bedömning kunna påskynda etableringsprocessen. Införandet av en schabloniserad etableringsersättning som inte är beroende av hushållets inkomster skapar incitament för ett inträde på arbetsmarknaden för både kvinnor och män.

Trots att oppositionspartierna i sina respektive motioner yrkar avslag på hela eller delar av propositionen uppfattar utskottet det som att man i sak har relativt begränsade invändningar mot regeringens förslag. Utskottet väl-

komnar att det förefaller finnas en betydande samsyn när det gäller behovet av att förbättra nyanländas arbetsmarknadsetablering och grunddragen i de åtgärder som behöver vidtas.

En förbättrad etablering är nyckeln till att kunna ta vara på den resurs på den svenska arbetsmarknaden som nyanlända utgör, inte minst mot bakgrund av den demografiska utvecklingen på sikt. Det är också en förutsättning för att de kvinnor och män som sökt sig till Sverige ska få full användning för sin kompetens och kunna skapa sig en ny framtid här.

Utskottet tillstyrker proposition 60 punkterna 2–9, 11 och 12, tillstyrker delvis proposition 60 punkterna 1 och 10, samt avstyrker motionerna Sf320 yrkandena 18 och 23–27 (v), A10 yrkandena 1–4 (s), A11 yrkandena 1 och 2 (v), A12 yrkandena 1–3 (mp), A260 (s), A317 (m), A379 yrkande 1 (kd) och A410 yrkande 12 (s).

Lagförslagen bör antas med de ändringarna att

- ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den nya lagen om etableringsinsatser för vissa invandrare,
- följdändringen i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag och
- bestämmelsen om upphävande av lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar

bör utformas på det sätt som framgår av utskottets lagförslag i bilaga 3.

Övriga integrationspolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar två motioner från den allmänna motionstiden 2009 om tillsyn över tolkförmedlingar och införande av s.k. nystartszoner. Utskottet avstyrker motionerna.

Jämför reservation 6 (s).

Motioner

Socialdemokraterna betonar i motion *Sf379 yrkande 11* att tolkarna utgör en viktig funktion i såväl asylprocessen som mottagandet i kommunerna. Det borde vara en självklarhet att det finns tillsyn över tolkförmedlingar. Dagens brist på tillsyn över tolkservicen är skrämmande och bör behandlas av DO för kartläggning av om detta inte är diskriminering av såväl tolkar som alla de som är beroende av en säker tolkservice.

Annie Johansson (c) anser i motion *A220* att man bör ta lärdom av de försök som bl.a. genomförts i Storbritannien, Frankrike, Italien och USA med s.k. Enterprise zones, Empowerment zones, Zones Franches Urbaines och Area Contracts. I bostadsområden med hög arbetslöshet, fattigdom, kriminalitet och en stor andel ungdomar utan utbildning har man infört särskilda skattelättnader och riktade bidrag som ska locka företag att eta-

blera sig i dessa områden. Det skulle enligt motionären vara intressant att se om något liknande kunde införas i Sverige för att minska utanförskapet i s.k. nystartszoner.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av vad som anförs i motion Sf379 noterar utskottet att Utvärderingsutredningen, som på regeringens uppdrag utvärderat införandet av den nya migrationsprocessen, i sitt betänkande (SOU 2009:56) understryker att Migrationsverket och domstolarna bör ställa tydliga och konsekventa krav på tolkförmedlingarna och regelmässigt reklamera fel och brister till förmedlingarna och till Rikspolisstyrelsen som ramavtalsansvarig myndighet. Vid framtida upphandlingar bör det ställas högre krav på att de tolkar som förmedlingarna anlitar antingen är auktoriserade eller har genomgått grundutbildning för kontakttolkar med godkänt resultat. Kompetens att tolka för barn bör också beaktas. Ett centralt register över tolkar bör inrättas enligt utredningen och registrering av och tillsyn över tolkförmedlingar införas. Utskottet har under hand erfarit att frågan bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet ansluter sig till utgångspunkten i motion A220 (c) att utbildning och entreprenörskap är centrala vägar för människor i utsatta områden som vill skapa sig en bättre framtid. Utskottet noterar också att regeringen, förutom att öppna de nystartskontor som nämns i motionen, har avsatt 20 miljoner kronor per år 2008–2010 för att stärka företagandet bland personer med utländsk bakgrund och för att ta till vara den tillväxtpotential som finns. Företagare med utländsk bakgrund erbjuds mer kvalificerad och specialiserad rådgivning och ökade möjligheter att delta i mentorprogram och nätverk. En dialog och ett samarbete med bankerna har inletts för att förbättra finansieringsmöjligheterna för företagare med utländsk bakgrund. Dessutom har medel avsatts för att ta fram och sprida kunskap om dessa företagare till rådgivnings- och finansieringsaktörer. Vidare verkar regeringen för att Almi Företagspartner AB ska höja sin ambitionsnivå vad gäller lån och affärsutveckling till företagare med utländsk bakgrund.

Med vad som nu anförts avstyrker utskottet motionerna Sf379 yrkande 11 (s) och A220 (c).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Luciano Astudillo (s), Josefin Brink (v), Ann-Christin Ahlberg (s) och Jennie Nilsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2009/10:60. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2009/10:A10 av Berit Högman m.fl. (s) yrkande 1 och

2009/10:A11 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi socialdemokrater och vänsterpartister anser att regeringens proposition 2009/10:60 bör avslås. Vi delar regeringens bedömning att det finns ett behov av att reformera mottagandet av nyanlända invandrare för att bl.a. påskynda en etablering på arbetsmarknaden, men vi anser att många av förslagen i propositionen kommer att verka i direkt motsatt riktning.

Vi är exempelvis kritiska till att regeringen väljer att inte följa utredningens förslag att vidga anhörigas rätt till etableringsinsatser till att omfatta dem som ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att anknytningspersonen togs emot i en kommun. Därigenom kommer många anhöriginvandrare, vilka i många fall är kvinnor, att även fortsättningsvis stängas ute från arbetsmarknaden. Vi vänder oss också bl.a. mot regeringens förslag att privatisera stora delar av etableringsinsatserna genom att Arbetsförmedlingen ska upphandla etableringslotsar enligt lagen om valfrihetssystem.

Vi utvecklar närmare våra respektive förslag till hur vi anser att nyanländas arbetsmarknadsetablering bör stärkas i reservationerna 2 (s) och 3 (v).

Vi tillstyrker motionerna A10 yrkande 1 och A11 yrkande 1 (v). Det innebär att vi anser att regeringens proposition 60 bör avslås.

2. Nyanländas etablering, punkt 2 (s)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Luciano Astudillo (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Jennie Nilsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2009/10:A10 av Berit Högman m.fl. (s) yrkandena 2–4 och

2009/10:A410 av Berit Högman m.fl. (s) yrkande 12.

Ställningstagande

Vi socialdemokrater ansluter oss till problembeskrivningen i propositionen, men anser att de förslag till lösningar som presenteras i flera fall är felaktiga, dåligt underbyggda eller otillräckliga för att möta behovet av en ny politik för etablering av nyanlända invandrare.

Vi har i vår och Vänsterpartiets reservation under förslagspunkt 1 yrkat avslag på propositionen. Vi socialdemokrater är bl.a. mycket kritiska till att bostättningsfrågan inte har behandlats i propositionen. Vi anser också att rätten till bostadsbidrag inte bör utvidgas speciellt för ensamstående som är nyanlända. Vi avvisar det system med etableringslotsar som föreslås i propositionen.

För att öka förutsättningarna för en snabb etablering på arbetsmarknaden behöver den nuvarande introduktionen av nyanlända i yrkesverksam ålder (20–65 år) göras om. Det krävs mer individualiserade insatser utifrån en bättre kunskap om vad individen har för utbildningsbakgrund och yrkeserfarenheter. Det krävs också en mer flexibel och yrkesinriktad utbildning i svenska med mer inslag av såväl språk- som yrkesinriktad praktik. Kompletterande utbildning eller yrkespraktik måste föregås av en väl fungerande och kvalitetssäkrad validering som är likvärdig i hela landet.

Den målgrupp som ska komma i fråga för etableringsinsatser är för snävt definierad. Vi menar att gränserna för vilka av anhöriginvandrarna som ska omfattas av rätten till såväl en etableringsplan som statlig etableringsersättning bör utvidgas i enlighet med det förslag som lämnades av Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering (SOU 2008:58). Enligt det förslaget ska en person som har ansökt om uppehållstillstånd inom sex år efter det att den person som han eller hon har anknytning till först togs emot av en kommun, ha rätt till såväl etableringsersättning som en etableringsplan. Vi menar i likhet med utredningen att det är rimligt att den tiden förlängs från dagens två år. Vi anser också att även anhöriga med försörjningsstöd eller som försörjs av en anknytningsperson bör ha rätt till en etableringsplan, i syfte att också i dessa fall möjliggöra arbete och egen försörjning, och därigenom värna en stark arbetslinje.

Vi ställer oss positiva till förslaget att överföra ansvaret för etableringen av nyanlända till staten men menar att myndigheten, som den är organiserad i dag, inte bidrar till en effektiv etablering av nyanlända. I praktiken får nyanlända i dag i mycket liten utsträckning stöd från Arbetsförmedlingen.

Vi socialdemokrater vill utveckla den traditionella Arbetsförmedlingen genom att bygga om delar av den till en ”kompetensförmedling”. För den som är ny i vårt land är möjligheten att snabbt komma i arbete avgörande för hur bra det går att bli hemmastadd i det nya samhället. Kompetensförmedlingen ska bl.a. kunna erbjuda nyanlända en individualiserad, flexibel och yrkesinriktad svenskundervisning som kan kombineras med arbete och praktik. Det är ett slöseri när människor varaktigt hamnar i arbeten långt under deras kompetensnivå för att kunskaperna har förvärvats i ett annat land.

Sfi bör utgöra en del av det statliga ansvaret under ”Kompetensförmedlingen”. Kommunerna bör lämpligen kunna fortsätta att tillhandahålla sfi för vissa nyanlända, men det bör även finnas andra möjligheter till svenskundervisning, t.ex. för vissa akademiker. Vi vill även avskaffa den införda s.k. sfi-bonusen, eftersom vi menar att den är orättvis och missriktad.

Ett system för nationell validering av utbildningar, examina och yrkeskunskaper måste bli verklighet. Människors utbildning och färdigheter ska tas till vara och utvecklas var de än har inhämtats. Arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och yrkeshögskola kan göras mer effektiva genom validering. Med validering av faktiska kunskaper kan utbildningen inriktas mot behovet av komplettering. Detta är särskilt viktigt för personer som lärt sig mycket i arbetet eller som har utländsk utbildning. Vi vill också utveckla ett nytt och snabbt spår in i högskolan för invandrade med högskolebakgrund och införa intensivutbildning i svenska på högskolan för nyanlända akademiker.

Staten bör också ansvara för att involvera berörda kommuner genom att upprätta regionala eller lokala överenskommelser via samarbetsavtal. Dessa bör omfatta insatser såväl under de två första årens introduktion som efter det att försörjningsansvaret eventuellt övertas av kommunen. Kommunernas berättigade intresse av välavvägda insatser tidigt under etableringsfasen behöver tillgodoses på ett mycket bättre sätt än vad som hittills varit fallet och vad som kan förväntas bli effekten av regeringens förslag.

Vi instämmer helt i regeringens förslag när det gäller statlig ersättning till kommunerna för mottagande av nyanlända. Vi anser att vissa övriga frågor kring samverkan om insatser ska lösas inom ramen för lokala eller regionala överenskommelser mellan ”Kompetensförmedlingen” och berörd kommun eller berörda kommuner.

Detta bör ges regeringen till känna, vilket innebär att vi tillstyrker motion A10 yrkandena 2–4 (s) och A410 yrkande 12 (s).

3. Ett reformerat mottagande av nyanlända, punkt 3 (v)

av Josefin Brink (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2009/10:Sf320 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkandena 18 och 23–27 samt

2009/10:A11 av Kalle Larsson m.fl. (v) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi i Vänsterpartiet anser att en reform av det svenska flyktningmottagandet är angelägen. Det är välkommet att ersättningen till nyanlända invandrare görs lika över hela landet och att individens ersättning kopplas till aktivt deltagande i etableringsinsatser. Regeringens förslag saknar emellertid motsvarande tydliggörande av övriga aktörers åtaganden och skyldigheter när det gäller etableringsfrågorna.

Vi i Vänsterpartiet vill att en lagstiftning ska genomföras som gör samtliga kommuner i Sverige skyldiga att tillhandahålla flyktningmottagande. En pliktlag innebär att alla kommuner ska förbereda för mottagande av nyanlända flyktingar och anhöriga vad gäller bosättning, introduktionsprogram, sfi, skola och förskola osv. Migrationsverket och länsstyrelserna ska enligt detta förslag teckna överenskommelser om vidarebosättning för flyktingar inom respektive län, och länsstyrelsen ansvarar sedan för att bestämma det exakta antalet platser i respektive kommun och för att överenskommelser med kommunerna därefter kommer till stånd. Däremot ska inga inskränkningar göras vad gäller rätten att själv välja bostadsort.

Innehållet i de kommunala introduktionsprogrammen ska förtydligas och styras nationellt, liksom ansvaret för att tillhandahålla bostäder, arbetsmarknadspolitiska insatser m.m. Vi i Vänsterpartiet avvisar det förstatligande av introduktionen som föreslås i propositionen, liksom att centrala delar av introduktionen privatiseras bort från samhällets ansvar. Regeringens förslag om privata lotsar, som genom vinstintresse ska ansvara för upprättandet och genomförandet av individens etableringsplan, avvisas därmed. Vidare ska det inte vara möjligt för kommuner att avvisa flyktningmottagande med argumentet att det inte finns bostäder.

För att kommunerna ska kunna svara för ett fullgott mottagande måste statens ersättning bättre än i dag motsvara kostnaderna. Vi i Vänsterpartiet vill därför höja och se över utformningen av schablonersättningen så att statens ersättning till kommunerna för flyktningmottagandet överensstämmer bättre med det ansvar som det medför. En regeländring bör också göras så att kommunerna ges rätt till ersättning för personer som anhörginvandrat upp till sex år efter det att anknytningspersonen fått en kommunplacering.

Utöver behovet att förtydliga statens ansvar och kommunernas skyldigheter bör även individens rättigheter och skyldigheter i introduktionen slås fast genom nationell lagstiftning. Detta bör göras genom att en särskild introduktionslag införs som fastställer individens rätt till introduktionsersättning. Individens deltagande i den introduktionsverksamhet som boendekommunen anordnar blir obligatoriskt för att introduktionsersättning ska utgå. Detta innebär att systemet med att kommunerna själva avgör vilken ersättningsform som utbetalas till nyanlända, och vilken nivå denna ska ligga på, upphör. I stället ska en nationellt fastställd introduktionsersättning införas, som storleksmässigt i så stor utsträckning som möjligt bör likna vanlig lön.

Många av dem som kommer till Sverige som asylsökande har flytt från sina hemländer undan krig, fängelse och tortyr samt politisk, etnisk och religiös förföljelse. Socialstyrelsen bör därför ha i uppdrag att sprida den kunskap som finns i fråga om tortyr- och traumaskador till primärvård, socialtjänst, barnavård och psykiatri. Vidare bör rehabilitering vara en uttrycklig del av individens introduktionsplan och rätten till rehabilitering skrivs in i introduktionslagen.

För att få till stånd den höjning av kvaliteten på flyktingmottagandet som är nödvändig måste avsevärda satsningar göras när det gäller undervisningen i svenska för invandrare (sfi). För att detta ska kunna ske behövs en tydligare individualisering och fler undervisningstimmar per vecka. Sfi ska kunna läsas i kombination med praktik, arbetslivsorientering, validering, annan utbildning eller förvärvsarbete.

För att få till stånd en snabb och effektiv introduktion till arbetsmarknaden krävs att arbetsmarknadspolitiska åtgärder vidtas parallellt med den kommunala introduktionen. Därför måste Arbetsförmedlingen och kommunernas arbetsmarknadsenheter ges ett förtydligt ansvar när det gäller nyanländas etablering och också i fråga om det stöd och de resurser som krävs. Arbetsförmedlingarnas arbete med upprättandet av introduktionsplaner och kvalificerad rådgivning och stöd för nyanlända på nationell nivå bör permanentas.

Arbetslösheten bland personer med utländsk bakgrund är två till tre gånger högre än för personer med svensk bakgrund. För att komma till rätta med detta är insatser för att stärka nyanländas förutsättningar till etablering på arbetsmarknaden viktiga. Vi i Vänsterpartiet vill att anställningsstöd ska kunna användas för anställning av nyanlända flyktingar under introduktionstiden. Att nyanlända är en prioriterad grupp i arbetsmarknadspolitiska program är inte tillräckligt, utan man måste även överväga att samtidigt utforma särskilda konjunkturoberoende insatser riktade till nyanlända.

Vänsterpartiet fick i vårbudgeten 2006 igenom en satsning på kompletterande utbildning och validering som den nuvarande regeringen har fortsatt. Däremot saknas ett samlat grepp om den validering som rör yrkeskunskaper; hur detta hanteras ser mycket olika ut runt om i landet och inom

olika branscher. Därför bör man genomföra en nationell valideringssatsning som ger Arbetsförmedlingen huvudansvaret för validering av utländska utbildningsmeriter och yrkeskunskaper, detta för att skapa likvärdighet över landet och förstärkt tillgång och kvalitet generellt.

Arbetsförmedlingens arbets sätt bör förbättras så att det blir mer attraktivt att anmäla lediga jobb dit. På flera håll i landet har Arbetsförmedlingen, ofta i samverkan med exempelvis länsstyrelsen, anordnat rekryteringsmässor eller liknande med inriktning mot olika grupper av arbetssökande och mot olika branscher. Detta format har visat sig vara särskilt lyckosamt för att fånga upp unga och personer med utländsk bakgrund. Arbetsförmedlingen bör därför ges i uppdrag att systematisera anordnandet av rekryteringsmässor över hela landet. Därutöver bör arbetsgivare åläggas att före rekrytering fastställa kravprofiler på de formella kvalifikationer som krävs för en anställning. Samtliga offentliga och privata arbetsgivare med fler än tio anställda bör omfattas av skyldigheten att upprätta likabehandlingsplaner, och styrkt tvärkulturell kompetens, liksom flerspråkighet, bör räknas som en merit vid alla offentliga anställningar.

Jag anser att regeringen bör återkomma med förslag om ett reformerat flyktingmottagande i enlighet med förslaget i motion A11. Vad som ovan anförts bör ges regeringen till känna. Det innebär att jag tillstyrker motionerna Sf320 yrkandena 18 och 23–27 samt A11 yrkande 2 (v).

4. Lotsverksamhet, punkt 4 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen dels avslår proposition 2009/10:60 såvitt avser propositionens punkt 1, 11-13 §§, dels tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:A12 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Regeringen anför att ett valfrihetssystem med etableringslotsar för nyanlända kommer att vara ett effektivt sätt att öka kvaliteten på insatserna för nyanlända och att underlätta och påskynda etableringen på arbetsmarknaden.

Vi i Miljöpartiet är positiva till mångfald och valfrihet. Men reell valfrihet innebär enligt vår mening att det måste finnas marknadsmässiga förutsättningar för att flera leverantörer av lotstjänster ska kunna delta på ett rimligt sätt i systemet.

När det gäller lotsar för nyanlända ser vi inte att dessa förutsättningar finns. Volymerna av nyanlända utgör bara en bråkdel av t.ex. dem som omfattas av valfrihetssystem inom vård och omsorg. Antalet nyanlända vari-

erar dessutom påtagligt från år till år. Detta begränsar starkt möjligheten att ett större antal aktörer ska kunna etablera en kvalitetssäkrad lotsverksamhet. Det är mot den bakgrunden svårt att se att det finns underlag för ett kvalitetssäkrat obligatoriskt valfrihetssystem på det sätt som regeringen föreslår. Om det trots allt inom vissa regioner skulle finnas ett sådant underlag uppstår dessutom frågan vilka möjligheter en nyanländ har att göra "rätt" val bland ett eller flera valfrihetssystem.

Vi i Miljöpartiet anser att en upphandling av lotsverksamhet enligt lagen om valfrihetssystem inte är lämplig. Därför bör förslaget om att Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem avslås.

Däremot kan lotsverksamhet mycket väl utföras av andra än Arbetsförmedlingen. Det kan handla om att upphandla tjänster av privata näringsidkare men också av företag och aktörer inom den sociala ekonomin. Även många enskilda kommuner och kommuner i samverkan vore synnerligen lämpliga utförare av lotsverksamhet, då de i själva verket sedan länge har ägnat sig åt liknande uppgifter. Dessa kommuner kännetecknas av att de har inrättat enheter som byggt upp ett omfattande nätverk där stödjande myndigheter, stora delar av det lokala näringslivet och aktörer inom den sociala ekonomin ingår. I sådana fall ska Arbetsförmedlingen i första hand köpa upp lotsverksamheten av dessa kommuner.

Arbetsförmedlingen ska ges rätt att upphandla lotsverksamhet av privata näringsidkare, av aktörer inom den sociala ekonomin och av kommuner.

Jag tillstyrker motion A12 yrkandena 1 och 2 (mp). Det innebär att propositionen bör avslås när det gäller förslaget om att Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem och att regeringen ges till känna vad som ovan anförts.

5. Kommunersättningar, punkt 6 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:A12 av Ulf Holm m.fl. (mp) yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen anser att kommunerna ska få en schablonberäknad ersättning för vissa kostnader för mottagande och etableringsinsatser. Kommunernas ansvar är fortfarande helt avgörande för att en nyanländ ska ha en rimlig möjlighet att etablera sig i det svenska samhället, trots att Arbetsförmedlingen får det samordnande huvudansvaret för nyanländas etablering.

Ansvar för samhällsorientering, bostadsförsörjning och svenskundervisning kommer också fortsättningsvis att ligga på kommunerna. Därutöver har kommunerna ansvar för dem som normalt befinner sig utanför arbetskraften, dvs. de som är yngre än 20 år och de som är äldre än 65 år. Det betyder att det vilar ett stort ansvar på Arbetsförmedlingen att ha ett flexibelt synsätt när det gäller etableringsmöjligheterna på arbetsmarknaden. Många nyanlända har familj, vilket betyder att etableringen på arbetsmarknaden starkt måste kopplas samman med bostadsfrågan och barnens skolgång.

Mot den bakgrunden är det förståeligt att många kommuner i sina remissvar uttrycker oro över statens ersättning till kommunerna. Flera kommuner, t.ex. Malmö, anför att statens ersättning inte täcker kommunens kostnader. Andra kommuner, t.ex. Göteborg, menar att det behövs en bättre beskrivning och ytterligare utredning av kommunernas uppdrag och av kostnadsberäkningarna. Ett antal kommuner anser att staten ska ge full kostnadstäckning för insatserna. Vi i Miljöpartiet föreslår i likhet med dessa kommuner att staten ska ge full kostnadstäckning till kommunerna för mottagande och etableringsinsatser.

Vad om ovan anförts bör ges regeringen till känna, vilket innebär att jag ställer mig bakom motion A12 yrkande 3 (mp).

6. Övriga integrationspolitiska frågor, punkt 8 (s)

av Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Luciano Astudillo (s), Ann-Christin Ahlberg (s) och Jennie Nilsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:Sf379 av Veronica Palm m.fl. (s) yrkande 11 och avslår motion 2009/10:A220 av Annie Johansson (c).

Ställningstagande

I såväl asylprocessen som mottagandet i kommunerna utgör tolkarna en viktig funktion. Vi socialdemokrater anser att det borde vara en självklarhet att det finns tillsyn över tolkförmedlingar. Det förslag som lämnades av Tolkförmedlingsutredningen redan i SOU 2004:15 har inte resulterat i någon förändring, trots att nästan samtliga stora upphandlingar har resulterat i att lägsta pris slagit ut kvalitet och lett till ett överklagande. Det nuvarande upphandlingssystemet medger att mindre seriösa tolkförmedlingar felaktigt kan uppge att de har tillgång till alla kompetenser som

krävs och till auktoriserade tolkar. Detta förfarande går ut över de utbildade och kvalificerade tolkarna, som får avtalsenliga arvoden och därmed oftast är något dyrare.

För alla dem som behöver en tolk för viktiga beslut är det självklart att tolkningen måste hålla en viss kvalitet, men tyvärr är avståndet mellan användare och upphandlare så stort att det lett till att priset har slagit ut kvaliteten i de flesta upphandlingar. Dagens brist på tillsyn över tolkservice är skrämmande och Diskrimineringsombudsmannen (DO) bör utreda om detta inte är diskriminering av såväl tolkar som alla de som är beroende av en säker tolkservice.

Detta bör ges regeringen till känna, vilket innebär att vi tillstyrker motion Sf379 yrkande 11 (s).

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:60 Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i studiestöds-lagen (1999:1395).
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänst-lagen (2001:453).
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.
9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.
10. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag.
11. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
12. Riksdagen godkänner att de riktlinjer som gäller för ersättning till kommuner för flyktmottagande upphävs (avsnitt 13).

Följdmotionerna

2009/10:A10 av Berit Högman m.fl. (s):

1. Riksdagen avslår proposition 2009/10:60 Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nyanländas arbetsmarknadsetablering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om boende för nyanlända.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om målgruppen för etableringsinsatserna.

2009/10:A11 av Kalle Larsson m.fl. (v):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:60 Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ett reformerat flyktningmottagande i enlighet med vad som anförs i motionen.

2009/10:A12 av Ulf Holm m.fl. (mp):

1. Riksdagen avslår förslaget att Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetsförmedlingen har rätt att upphandla lotsverksamhet av privata näringsidkare, av aktörer inom den sociala ekonomin och av kommuner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten ska ge full kostnadstäckning till kommunerna för etableringsinsatser och mottagande av nyanlända.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Sf320 av Kalle Larsson m.fl. (v):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rehabilitering ska vara en uttrycklig del av individens introduktionsplan och att rätten till rehabilitering ska skrivas in i den särskilda introduktionslagen.
23. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på utformning av en särskild introduktionslag i enlighet med vad som anförs i motionen.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur ett förtydligt ansvar till Arbetsförmedlingen och kommunernas arbetsmarknadsenheter när det gäller nyanländas etablering bör utformas.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utforma särskilda konjunkturoberoende insatser riktade till nyanlända.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationellt valideringsuppdrag till Arbetsförmedlingen.

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppdrag till Arbetsförmedlingen att systematisera anordnandet av rekryteringsmässor över hela landet.

2009/10:Sf379 av Veronica Palm m.fl. (s):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsyn över tolkförmedlingar.

2009/10:A220 av Annie Johansson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se på möjligheten att överväga nystartszoner för att underlätta för människor i områden med stort utanförskap.

2009/10:A260 av Yilmaz Kerimo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av invandrades möjlighet att bli anställda.

2009/10:A317 av Anna Tenje (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta nyanlända invandrare studera med bibehållen ersättning.

2009/10:A379 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om information om företagande till nyanlända under deras introduktionstid.

2009/10:A410 av Berit Högman m.fl. (s):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om validering av yrkeskunskaper.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll och syfte

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ansvar och insatser som syftar till att underlätta och påskynda vissa nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet. Insatserna ska ge de nyanlända förutsättningar för egenförsörjning och stärka deras aktiva deltagande i arbets- och samhällslivet.

Målgrupp

2 § Lagen gäller en nyanländ som har fyllt 20 men inte 65 år och som har beviljats uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring. Upphållstillståndet ska ha beviljats

1. enligt 5 kap. 1, 2, 4 eller 6 § utlänningslagen (2005:716),
2. enligt 12 kap. 18 § utlänningslagen, eller
3. enligt 21 eller 22 kap. utlänningslagen.

Upphållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring kan också ha beviljats på grund av anknytning till en utlänning som har beviljats sitt uppehållstillstånd med stöd av någon av de bestämmelser som anges i första stycket. I sådant fall ska den nyanlände ha ansökt om uppehållstillstånd inom två år från det att den utlänning som den nyanlände har anknytning till först togs emot i en kommun.

Lagen gäller också en nyanländ som har fyllt 18 men inte 20 år, när uppehållstillstånd som kan ligga till grund för folkbokföring beviljats enligt första eller andra stycket, förutsatt att han eller hon saknar föräldrar här i landet.

Ansvariga myndigheter m.m.

3 § Arbetsförmedlingen ska samordna etableringsinsatser enligt denna lag och vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter.

4 § Länsstyrelserna ska främja samverkan mellan berörda kommuner och myndigheter, företag och organisationer som anordnar aktiviteter för nyanlända.

5 § Varje kommun är skyldig att se till att nyanlända erbjuds samhällsorientering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samhällsorienteringens innehåll och omfattning.

Etableringsinsatser

6 § Arbetsförmedlingen ska upprätta en individuell plan med insatser för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering (etableringsplan).

En nyanländ har rätt att få en etableringsplan inom ett år efter att han eller hon första gången folkbokfördes i en kommun. Denna rätt gäller inte en nyanländ som

1. har ett förvärvsarbete på heltid,
2. går i gymnasieskola, eller
3. på grund av sjukdom eller någon annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är förhindrad att delta i etableringsinsatser på minst 25 procent av heltid.

7 § Etableringsplanen ska utformas tillsammans med den nyanlände och i samverkan med berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer.

Planen ska omfatta högst 24 månader och minst innehålla

1. svenskundervisning för invandrare för den som har rätt att delta i sådan utbildning enligt skollagen (1985:1100),
2. samhällsorientering, och
3. aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet.

8 § Av etableringsplanen ska det framgå under vilken tid den gäller, vilka aktiviteter som ingår i insatserna och de olika aktiviteternas omfattning och längd. Aktiviteterna i planen ska tillsammans motsvara verksamhet på heltid om det inte föreskrivs något annat. Planen ska vid behov revideras av Arbetsförmedlingen.

9 § Etableringsplanen upphör att gälla när

1. tiden för etableringsplanen har löpt ut,
2. den nyanlände har haft ett förvärvsarbete på heltid i minst sex månader, eller
3. den nyanlände påbörjar en utbildning på högskolenivå för vilken studiemedel kan lämnas enligt studiestödslagen (1999:1395).

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om etableringsplaner.

Etableringslotsar och valfrihetssystem

11 § Arbetsförmedlingen ska tillhandahålla ett eller flera valfrihetssystem som ger nyanlända rätt att välja en av Arbetsförmedlingen godkänd och kontrakterad leverantör av tjänster som

anges i 12 § (etableringslots). Arbetsförmedlingen behöver inte tillämpa samma valfrihetssystem för alla nyanlända.

12 § När Arbetsförmedlingen tillhandahåller valfrihetssystem ska myndigheten tillämpa lagen (2008:962) om valfrihetssystem för tjänster som är upptagna som B-tjänster i kategori 22, 25 och 27 (CPV-kod 79998000-6 coachning) i bilaga 3 till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling.

13 § Arbetsförmedlingen ska vara upphandlande myndighet enligt 2 kap. 7 § lagen (2008:962) om valfrihetssystem. När Arbetsförmedlingen tillämpar den lagen ska bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) tillämpas.

Tystnadsplikt

14 § Den som är eller har varit verksam inom en yrkesmässigt bedriven verksamhet för nyanlända får inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Ersättning till nyanlända

15 § En nyanländ som deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan har rätt till etableringsersättning och under vissa förutsättningar även etableringstillägg och bostadsersättning. Detsamma gäller en nyanländ som medverkar till upprättandet av en etableringsplan och som inte har rätt till bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ersättning till nyanlända som omfattas av denna lag.

Uppgiftsskyldighet

16 § Anordnare av aktiviteter för nyanlända ska till den myndighet som regeringen föreskriver lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om en anordnares skyldighet att lämna uppgifter enligt första stycket. Regeringen meddelar föreskrifter om till vilken myndighet denna skyldighet ska fullgöras.

Överklagande

17 § Beslut i fråga om rätt till etableringsplan, etableringsersättning, etableringstillägg och bostadsersättning får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.
 2. De nya bestämmelserna ska tillämpas på nyanlända som har rest in i landet efter utgången av november 2010 och som har uppehållstillstånd vid inresan, samt på nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd efter utgången av oktober 2010. Bestämmelserna ska även tillämpas på nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd före utgången av oktober 2010, om de är registrerade vid och vistas på en förläggning för asylsökande den 30 november 2010.
 3. Bestämmelserna i 11–14 §§ ska tillämpas från och med den 1 maj 2010.
 4. Genom lagen upphävs lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för utlänningar som inte omfattas av punkten 2.

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 3 § skollagen (1985:1100)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

3 §

Varje kommun är skyldig att se till att sfi erbjuds de personer som anges i 6 §.

Undervisningen *skall* finnas *att tillgå* så snart som möjligt efter det att rätt till sfi inträtt. Om inte särskilda skäl *finns*, *skall* undervisningen kunna påbörjas inom tre månader.

Undervisningen *ska* finnas *tillgänglig* så snart som möjligt efter det att *en* rätt till sfi inträtt. Om *det* inte *finns* särskilda skäl, *ska* undervisningen kunna påbörjas inom tre månader.

Varje kommun ska aktivt verka för att en nyanländ som omfattas av lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare kan påbörja undervisningen inom en månad från det att den nyanlände anmält sig till en sfi-kurs hos kommunen.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Bidragsgrundande inkomst beräknas med utgångspunkt i

1. överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229),

2. överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 4 a §, och

3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 4 b §.

Till de sammanlagda överskotten ska läggas belopp enligt tredje stycket samt 5 och 7 §§. Det på så sätt framräknade beloppet är den bidragsgrundande inkomsten.

Överskottet enligt första stycket ska ökas med

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,

2. studiemedel i form av studiebidrag, utom den del som avser tilläggsbidrag,

3. skattefria stipendier över 3 000 kronor per månad,

4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, och

5. vårdnadsbidrag enligt lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag.

4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta,

5. vårdnadsbidrag enligt lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag, och

6. etableringsersättning enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

¹ Senaste lydelse 2008:309.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Bistånd enligt 13–19 §§ lämnas till utlänningar som avses i 1 § första stycket 1 och 2 under förutsättning att de är registrerade vid en förläggning.

Utlänningar som vistas på förläggning har rätt till bistånd även efter det att de har beviljats uppehållstillstånd, om de inte anvisats eller kunnat utnyttja en anvisad plats i en kommun.

Utlänningar som inte vistas på förläggning har rätt till bistånd även under en månad från den dag de har beviljats uppehållstillstånd.

Bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag får inte betalas ut för tid då etableringsersättning lämnas till en utlänning som deltar i aktiviteter enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

¹ Senaste lydelse 1995:558.

5 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen
(1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 13 § samt rubriken närmast före 8 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	8 kap.	
<i>Introduktionsersättningar för flyktingar</i>		<i>Ersättningar till nyanlända invandrare</i>
	13 §	
<i>Introduktionsersättningar lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa utlänningar är skattefria.</i>	enligt om andra	<i>Ersättningar enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare är skattefria.</i>

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010 och tillämpas första gången vid 2011 års taxering.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för introduktionsersättningar enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

6 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 25 § studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 25 §¹

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap., 2. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program, 3. utbildningsbidrag för doktorander, 4. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, 5. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för – kortare studier om funktionshinder, – kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionshinder, och – studier inom vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, <i>eller</i> 6. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska.	5. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för – kortare studier om funktionshinder, – kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionshinder, och – studier inom vuxenutbildningen för utvecklingsstörda, 6. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, <i>eller</i> 7. ersättning enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand eller har eller har haft utbildningsbidrag för doktorander.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela

¹ Senaste lydelse 2008:225.

föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från föreskrifter om avvikelser från *bestämmelserna i första stycket.* första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

7 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 11 c § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

11 c §¹

Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter som lämnats till kommunen i ärenden om ekonomisk hjälp enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

Socialnämnden har rätt att ta del av uppgifter som lämnats i ärenden om ersättning enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare hos en myndighet som prövar frågor om ersättning enligt den lagen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande vid handläggning av ärenden om ekonomisk ersättning till enskild som får ersättning enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

¹ Senaste lydelse 2008:971.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

I denna lag avses med socialtjänst

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare,
 2. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd,
 3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,
 4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,
 5. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade,
 6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,
 7. *handläggning av ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utläningar,*
 8. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade, och
 9. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar avseende barn som har avlidit i anledning av brott m.m.
- Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–9.

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten avseende ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utläningar.

¹ Senaste lydelse 2007:607.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

Tillägg till den bidragsgrundande inkomsten ska göras för

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,

2. studiemedel i form av studiebidrag, utom den del som avser tilläggsbidrag,

3. skattefria stipendier till den del de överstiger 3 000 kronor per månad,

4. ersättning från avtalsgrupp-sjukförsäkringar för sjukfall som inträffat före år 1991, *och*

5. vårdnadsbidrag enligt lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag.

4. ersättning från avtalsgrupp-sjukförsäkringar för sjukfall som inträffat före år 1991,

5. vårdnadsbidrag enligt lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag, *och*

6. etableringsersättning enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

¹ Senaste lydelse 2008:312.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag¹

dels att 16 § ska upphöra att gälla,

dels att 5 och 15 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Vårdnadsbidrag får inte lämnas till en vårdnadshavare som för samma kalendermånad eller del därav får

1. föräldrapenning med anledning av ett barns födelse enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. arbetslöshetsersättning enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,

3. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning vid deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

4. sjukpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om allmän försäkring efter det att sådan ersättning har lämnats för en tid av 365 dagar,

5. sjukpenning under eller omedelbart efter en period när arbetslöshetsersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring har lämnats,

6. sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt lagen om allmän försäkring,

7. ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension eller lagen (1998:702) om garantipension,

8. äldreförsörjningsstöd enligt lagen (2001:853) om äldreförsörjningsstöd, eller

9. ersättning enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar

Vårdnadsbidrag får inte heller lämnas till en vårdnadshavare vars make eller sambo för samma kalendermånad eller del därav får någon av de ersättningar som anges i första stycket 1–9. Detta gäller för vårdnadshavare som bor tillsammans med sin make.

15 §²

Den nämnd som handlägger ärenden om vårdnadsbidrag har rätt att hos Försäkringskassan och

Den nämnd som handlägger ärenden om vårdnadsbidrag har rätt att hos Försäkringskassan och

¹ Senaste lydelse av 16 § 2009:551.

² Senaste lydelse 2009:551.

arbetslöshetskassorna ta del av uppgifter om sådana ersättningar åt enskild som anges i 5 § första stycket 1 och 3–8 respektive 5 § första stycket 2. Om det finns skäl för det, ska Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till nämnden.

Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

arbetslöshetskassorna ta del av uppgifter om sådana ersättningar åt enskild som anges i 5 § första stycket 1 och 3–9 respektive 5 § första stycket 2. Om det finns skäl för det, ska Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till nämnden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande när ersättning enligt lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utläningar betalas ut.

11 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 26 kap. 1 §, 28 kap. 17 § och 37 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast efter 28 kap. 10 § ska lyda ”Arbetsförmedling, etableringsersättning, arbetslöshetsersättning m.m.”,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 28 kap. 12 a §, samt närmast före 28 kap. 12 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

1 §

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Med socialtjänst förstås i denna lag

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,
2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke, och
3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse.

Till socialtjänst räknas också

1. verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet,
2. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå, och
3. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar avseende barn som har avlidit i anledning av brott m.m.

Med socialtjänst jämställs

1. ärenden om bistånd åt asylsökande och andra utlännningar,
2. ärenden om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlännningar,
3. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
4. ärenden om allmän omvårdnad hos nämnd med uppgift att bedriva patientnämndsverksamhet, och
5. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

2. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
3. ärenden om allmän omvårdnad hos nämnd med uppgift att bedriva patientnämndsverksamhet, och
4. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sekretessen gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

28 kap.Etableringsplan och
etableringsersättning**12 a §**

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden när uppgiften förekommer i ärende om etableringsplan och i ärende om ersättning enligt lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

17 §

Den tystnadsplikt som följer av ett förbehåll som gjorts med stöd av 16 § andra meningen inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 12 a § och av ett förbehåll som gjorts med stöd av 16 § andra meningen inskränker rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

37 kap.**3 §**

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess hos Migrationsverket för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer

Utöver vad som följer av 21 kap. 5 § gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer

1. i ärende om statlig ersättning för kostnader för mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande som beviljats uppehållstillstånd och av personer som beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning till sådana utlänningar, eller

2. i verksamhet som avser medverkan till bosättning för personer som omfattas av 1.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2010. För uppgifter i sådana ärenden och i sådan verksamhet där handlingarna omhändertagits för arkivering före denna tidpunkt gäller bestämmelserna i 26 kap. 1 § i sin äldre lydelse.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Förslaget till lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (förslagspunkt 7a 1)

Regeringens förslag

Utskottets förslag

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2010.

1. Denna lag träder i kraft *den 1 maj 2010 i fråga om 11–13 §§ och i övrigt* den 1 december 2010.

2. De nya bestämmelserna ska tillämpas på nyanlända som har rest in i landet efter utgången av november 2010 och som har uppehållstillstånd vid inresan, samt på nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd efter utgången av oktober 2010. Bestämmelserna ska även tillämpas på nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd före utgången av oktober 2010, om de är registrerade vid och vistas på en förläggning för asylsökande den 30 november 2010.

3. *Bestämmelserna i 11–14 §§ ska tillämpas från och med den 1 maj 2010.*

4. *Genom lagen upphävs lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för utlänningar som inte omfattas av punkten 2.*

Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:307) om kommunalt vårdnadsbidrag (förslagspunkt 7a 10)

Regeringens förslag

Utskottets förslag

15 §

Den nämnd som handlägger ärenden om vårdnadsbidrag har rätt att hos Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna ta del av uppgifter om sådana ersättningar åt enskild som anges i 5 § första stycket 1 och 3–9 respektive 5 § första stycket 2. Om det finns skäl för det, ska Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till nämnden.

Den nämnd som handlägger ärenden om vårdnadsbidrag har rätt att hos Försäkringskassan, *Pensionsmyndigheten* och arbetslöshetskassorna ta del av uppgifter om sådana ersättningar åt enskild som anges i 5 § första stycket 1, 3–6 och 9, 5 § första stycket 7 och 8 respektive 5 § första stycket 2. Om det finns skäl för det, ska Försäkringskassan, *Pensionsmyndigheten* och arbetslöshetskassorna på eget initiativ lämna sådana uppgifter till nämnden.

Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas ut enligt första stycket.

Förslag till lag om upphävande av lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar (förslagspunkt 7c)

Härigenom föreskrivs att lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar ska upphöra att gälla vid utgången av november 2010.

Den upphävda lagen gäller fortfarande för utlänningar som inte omfattas av punkten 2 i ikraftträdandebestämmelserna till lagen (2010:000) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

BILAGA 4

Offentlig utfrågning den 4 februari 2010

Program

- Kl. 10.00 Utskottets ordförande Hillevi Engström (m) hälsar välkommen
- Kl. 10.05 *Utvärdering av försöksverksamhet för vissa nyanlända invandrare (FNI)*
Docent Lena Nekby, Nationalekonomiska institutionen, Stockholms universitet
- Kl. 10.20 *Statlig styrning av introduktionsinsatser för nyanlända invandrare*
Doktorand Martin Qvist, Institutionen för samhälls- & välfärdsstudier, Linköpings universitet
- Kl. 10.35 *Skillnader i sysselsättningsgrad mellan olika flyktingkategorier*
Docent Pieter Bevelander, IMER och MIM, Malmö högskola och Mirjam Hagström, Malmö högskola
- Kl. 10.50 *Invandrades etablering på en segregerad arbetsmarknad*
Professor Olof Åslund, IFAU och Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet
- Kl. 11.05 Frågor från utskottets ledamöter
- Kl. 11.30 Paus
- Kl. 12.00 Kommentar, generaldirektör Angeles Bermudez-Svankvist, Arbetsförmedlingen
- Kl. 12.15 Kommentar, utredare Roy Melchert, Sveriges Kommuner och Landsting (ersätter ordföranden Anders Knape)
- Kl. 12.30 Frågor från utskottets ledamöter
- Kl. 12.55 Utskottets vice ordförande Berit Högman (s) avslutar

De bilder som föredragshållarna visade under sina presentationer bifogas inte betänkandet, men den intresserade kan på begäran få ut dem från arbetsmarknadsutskottets kansli.

Ordföranden: Jag förklarar arbetsmarknadsutskottets sammanträde öppnat. Jag vänder mig speciellt till våra inbjudna gäster, forskare och praktiker, och hälsar er varmt välkomna. Jag hälsar också er övriga som representerar olika delar av Sverige, riksdagens ledamöter och alla åhörare välkomna.

Rubriken för dagens offentliga utskottsutfrågning är *Invandrades etablering på arbetsmarknaden – vad vet man?* Det hoppas jag att våra forskare och praktiker ska ge svar på. Orsaken till att vi håller den här utfrågningen i dag är regeringens förslag i propositionen *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd*.

Som ni alla känner till är det ett stort och allvarligt problem i Sverige att vissa invandrare aldrig kommer in på den svenska arbetsmarknaden, och det är förstas särskilt svårt för flyktingar. För kvinnor har det tagit ännu längre tid att komma ut i arbete.

Syftet med regeringens förslag är bland annat att det ska gå snabbare att etablera sig på arbetsmarknaden och att det ska finnas starkare drivkrafter och incitament för att ta sig in på arbetsmarknaden. Man ska också öka egenmakten och valfriheten för den enskilda individen.

Dessutom ska ansvarsförhållandena tydligare definieras, så att staten tar på sig ett ökat ansvar genom Arbetsförmedlingens tydliga roll. Det ska råda en ökad likvärdighet i Sveriges alla 290 kommuner, så att det inte ska spela så stor roll var i Sverige man etablerar sig och bosätter sig. Det allra viktigaste är, skulle jag vilja påstå, att man ska ta till vara alla individers kompetens, kunskaper och förmåga på ett bättre sätt, bland annat genom att alla kommer att erbjudas en personlig lots som ska hjälpa dem i arbetet med att få nätverk och kontakter med arbetsgivare för att de ska förbättra sina möjligheter att få jobb.

Jag vill också poängtera en viktig jämställdhetsaspekt, och det är att kvinnors roll kommer att stärkas i och med att den här etableringsersättningen blir personlig och inte kommer att räknas in i hushållets gemensamma inkomster. Det kan vara en drivkraft för fler kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det var lite kort om förslagen. Efter det att vi har hört de olika föredragningarna kommer det att bli möjligt för i första hand riksdagens ledamöter att ställa frågor. I mån av tid får vi se om också andra kan få ställa frågor.

Det har skett några ändringar i programmet. Tyvärr har Anders Knape från SKL fått förhinder. Han ersätts av Roy Melchert. Du är varmt välkommen. Docent Pieter Bevelander från Malmö högskola kommer att biträdas av Mirjam Hagström, som också är välkommen.

Innan vi drar i gång utfrågningen vill jag presentera mina kolleger här vid bordet. Till vänster om mig sitter Berit Högman som är vice ordförande i utskottet och representerar Socialdemokraterna. Till höger om mig sitter Gunilla Upmark som är kanslichef i utskottet. Jag själv heter Hillevi Engström och är ordförande i arbetsmarknadsutskottet och representerar Moderaterna.

Än en gång: Varmt välkomna allesammans!

Lena Nekby: God morgon! Jag är här för att jag har utvärderat en försöksverksamhet för nyanlända invandrare. Det var en försöksverksamhet som sjuöppades för att möta många av de problem som har utretts och som man vet är förknippade med introduktionsprogram. Jag tror att man kan dra vissa lärdomar av de arbetssätt som försöksverksamheten tillämpade samt av resultaten som kan vara av intresse för etableringsreformen.

Försöksverksamheten drog i gång den 1 oktober 2006 och avslutades i slutet av juni 2008. Det som var spännande för mig som forskare var att vi fick komma in på ett väldigt tidigt stadium i planeringen av försöksverksamheten. Det gjorde att vi kunde lägga upp det på ett sätt som verkligen går att utvärdera och säga någonting kausalt om. Syftet var att se om försöksverksamheten ledde till att en högre andel nyanlända kom in på arbetsmarknaden och om de kom in snabbare än tidigare.

I och med att vi fick vara med på ett tidigt stadium kunde vi lägga upp den här försöksverksamheten som ett experiment. I slutändan när man ska utvärdera någonting vill man veta om jag med alla mina uppsättningar av erfarenheter, yrkeserfarenheter och utbildning, sådana saker som går att observera, samt allt som inte går att observera, min motivation, min drivkraft och mitt djävlar anamma om man så vill, skulle påverkas av att gå på den här försöksverksamheten. Skulle den påverka mig på ett annorlunda sätt? Man vill ha den jämförelsegruppen.

Givetvis kan man inte både gå i försöksverksamheten och inte delta i försöksverksamheten, men med en experimentell ansats kan man få samma jämförelsegrupp. Det viktiga är att man slumpmässigt sorterar personer antingen till försöksverksamheten eller till ordinarie program. Om man gör det slumpmässigt innebär det att karakteristikan i båda grupperna är samma i genomsnitt. Det gäller saker som vi kan observera. I genomsnitt har båda grupperna samma antal månader eller år i Sverige. De har samma utbildningsnivå i genomsnitt. De har även samma drivkraft, entusiasm och så vidare i genomsnitt. Även icke-observerbara karakteristika är desamma givet att man slumpmässigt har sorterat alla till de här två grupperna.

På det viset kan man få fram den här kausala effekten. Man kan verkligen säga om det är FNI, försöksverksamheten, som har påverkat och inte skillnader i vilka som fick ta del av försöket, skillnader i lokala arbetsmarknader, skillnader i arbetssätt mellan olika kommuner och arbetsförmedlingar. Det här upplägget säkerställer att resultatet enbart beror på FNI och inte på någonting annat.

Låt mig backa lite och prata om försöksverksamheten. Syftet var att tillvarata det yrkeskunnande, de erfarenheter från arbetsliv och utbildning som nyanlända kommer med och minska tiden till inträde på den svenska arbetsmarknaden. Inträde definieras här med fyra utfall, nämligen subventionerade eller osubventionerade arbeten, reguljär utbildning på minst gymnasienivå eller en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning.

Verksamheten inom försöksverksamheten skulle bestå av en för individen lämplig sammansättning av aktiviteter. Den skulle bedrivas på heltid och pågå under ett år. De som slumpmässigt sorterades till FNI hade möjlighet att delta i denna under ett år varefter de skulle gå över till Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet.

Det som var innovationen i FNI var framför allt en förstärkt handledning av Arbetsförmedlingens handläggare som hade betydligt färre ärenden på sitt bord. Vi fick några siffror från de tre olika län som deltog i experimentet. I Kronoberg var det 40 ärenden per handläggare i genomsnitt i stället för det normala 200–250. Det var alltså betydligt färre ärenden och en möjlighet att mer intensivt jobba, coacha, träffa och ta reda på vad den nyanlända hade för behov och jobba aktivt med detta.

Dessutom ville man bryta den sekventiella uppläggningsen där man först slussas ut till språkundervisning och därefter kommer tillbaka och deltar i arbetsmarknadsaktiviteter på Arbetsförmedlingen. Man ville kombinera och varva språkundervisning med andra aktiviteter och bryta det sekventiella upplägget. Man ville ha en mer flexibel språkundervisning. Det var de två stora innovationerna inom försöksverksamheten.

Tre län deltog, Stockholm, Kronoberg och Skåne. Ursprungligen hade vi två upplägg för att utvärdera detta, men jag kommer bara att prata om det första upplägget, som jag tycker är det som verkligen ger den kausala effekt som vi är ute efter.

Det vi gjorde var att man på själva arbetsförmedlingskontoret först tog reda på vem som passade in i målgruppen. Därefter sorterade man personer slumpmässigt till FNI eller till ordinarie introduktionsprogram. Detta gjordes uppdelat på kön på vissa kontor, och det gjordes kontinuerligt. Om målgruppen förändrades över tid, vilket den gjorde, spelade det ingen roll för vår utvärdering eftersom vi tog hänsyn till det i skattningarna. Slumpningen gjordes under vissa tidsperioder på arbetsförmedlingskontoret. På grund av volymmål var det inte en 50–50-sortering, utan 70 % sorterades in i FNI och 30 % in i ordinarie program.

Dessutom fanns det ett annat upplägg som jag inte kommer att prata så mycket mer om här. Där använde vissa kommuner FNI och andra kommuner skulle agera som kontrollkommuner, men vi insåg ganska snabbt att de kommuner som deltog i FNI inte var slumpmässigt valda. De var annorlunda i termer av vilka nyanlända som selekterades till de här kommunerna, de var annorlunda i termer av arbetssätt och de var annorlunda i termer av den samordning man hade mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen. Man kunde egentligen inte säga om det var FNI eller någonting annat som påverkade resultaten.

Här ser ni de kommuner och stadsdelar som deltog. Jag kommer att prata om den första kolumnen i dag. Där hade man den här slumpmässiga sorteringen på arbetsförmedlingskontorsnivå.

Jag pratade om målgruppen. Ursprungligen var målgruppen personer mellan 20 och 64 år. Man skulle ha permanent eller tillfälligt uppehållstillstånd. Man skulle anvisas till försöksverksamheten senast tre månader efter det att man hade fått permanent uppehållstillstånd. Detta var ett sätt att försöka minska väntetiden från det att man fått uppehållstillstånd till dess att man blev inskriven i försöket. Detta påverkade inte utvärderingen eftersom båda har kommit dit och sedan slumpmässigt sorterats in i två olika grupper.

Man skulle ha utbildning och erfarenhet inom ett yrkesområde, och man skulle vara jobbklar. Efter behandling skulle man vara redo att inträda på arbetsmarknaden. Många av dessa krav släpptes efter hand, i synnerhet kraven på utbildning och erfarenhet.

De data som jag använder kommer från Arbetsförmedlingen. Totalt sett skrevs lite över 3 000 personer in i försöksverksamheten. Jag kommer att basera min undersökning på de 1 288 personer som ingick i experimentet, det vill säga deltog i FNI i de nio kommuner som hade den här interna kontrollgruppen, och de som anvisades till försöket senast den 13 juni, detta för att vi ville koncentrera oss på de personer som hade möjlighet att delta under ett helt år eftersom FNI lades ned den 30 juni 2008. Därför satte vi en begränsning där. 953 personer var inskrivna som deltagare i FNI. Det var lite mer än 70 %. Det var 74 %. 335 personer var inskrivna som deltagare i kontrollgruppen.

Nu kommer lite deskriptiv statistik. Det här är bara råa genomsnitt. Nu har jag inte kontrollerat vilket kontor eller vilken inskrivningsmånad som gäller. Jag har inte konstanthållit för några personliga egenskaper. Om man tror att den här slumpmässiga sorteringen inte fungerade fullt ut vill man dessutom kontrollera för födelseland, vistelsetid, utbildning och vissa saker som kan påverka. Den är en säkerhetsåtgärd att man kan konstanthålla för utbildning, inskrivningstid, vilket län man tillhör, vilket arbetsförmedlingskontor det handlar om och så vidare.

Det här är 365 dagar efter det att man har skrivits in. Det här är alltså när man lämnar FNI. Kontrollgruppen är de som är i det ordinarie introduktionsprogrammet. Man ser redan här att andelen som har osubventionerat arbete är signifikant högre bland deltagare i FNI. Det gäller även andelen som deltar i arbetsmarknadsutbildning. Det kanske inte är lika konstigt i och med att handläggare har större möjligheter att påverka det utfallet eftersom man kan skriva in personer i olika arbetsmarknadsutbildningar. Man hoppas att det på sikt innebär att de här personerna som har gått igenom arbetsmarknadsutbildningar har en utbildning som de sedan kan tillämpa på arbetsmarknaden och att det kommer att öka den andel som kommer ut i osubventionerade arbeten.

Det här är en statistisk modell där jag konstanthåller för alla de egenskaper som jag pratade om. Här kan man se att 365 dagar efter inskrivning har deltagare i FNI 5 procentenheters högre sannolikhet att ha ett osubventionerat arbete än deltagare i introduktionsprogrammen. Det är ett signifikant säkerställt resultat. De har också en högre sannolikhet att delta i arbetsmarknadsutbildning. Deltagare i FNI har 13,5 procentenheter högre chans att vara inskriven i en arbetsmarknadsutbildning i jämförelse med deltagare i normala introduktionsprogram.

Vi stämde av data i maj 2009. Här är det mellan 10 och 18 månader efter det att man har lämnat FNI eller ordinarie introduktionsprogram. Där ser man att effekten på osubventionerade arbeten är något högre. Den är 6 procentenheter högre än för dem som har gått ordinarie introduktionsprogram. Nu ser man inte någon skillnad mellan grupperna i arbetsmarknadsutbildning. Det är kanske inte så konstigt. Nu har det gått nästan två år från inskrivningen.

Om man delar upp resultaten på män och kvinnor ser man att effekten är helt och hållet driven av manliga deltagare. Om vi tittar på det sista observationstillfället kan vi se att manliga deltagare i FNI har 7 procentenheter högre chans att vara sysselsatta än deltagare i introduktionsprogram. För kvinnor syns det ingen effekt. Jag får ofta kommentaren att kvinnor befinner sig längre från arbetsmarknaden, men det här är inte ett resultat som speglar detta eftersom kontrollgruppen har samma uppsättning egenskaper som de som deltar i FNI. Detta innebär att arbetsmetoderna inom FNI inte har hjälpt kvinnor, åtminstone inte 10–18 månader efter deltagande i FNI. Det är en lärdom att ta med sig till etableringsreformen.

Däremot har kvinnliga deltagare i FNI en högre sannolikhet att delta i arbetsmarknadsutbildning 365 dagar efter inskrivning. Effekten är dock hälften så stor som den är för män. Man kan möjligtvis tolka det så att en del av de män som har gått arbetsmarknadsutbildning senare har fått en något högre sannolikhet att få ett osubventionerat arbete. Men man ser inte ens en sådan tendens hos kvinnorna.

Slutsatsen är att arbets sättet inom försöksverksamheten, främst förstärkt handledning av Arbetsförmedlingens handläggare med ansvar för betydligt färre ärenden, har lett till en högre sannolikhet för deltagarna att få osubventionerade arbeten. Det har dock endast skett när det gäller männen. Det finns en programeffekt för kvinnor även beträffande arbetsmarknadsutbildningen, men än så länge ser man ingen effekt på arbete av den här höga sannolikheten att delta i arbetsmarknadsutbildningar.

Är detta en stor effekt? Man kan tycka att 5, 6 eller 7 procentenheter inte är en jättestor effekt, men då får man komma ihåg att basen är väldigt låg. Endast 7 % har ett osubventionerat arbete efter ett år i ordinarie program. En ökning med 5 procentenheter är en stor ökning. Det innebär att chansen att vara sysselsatt har ökat med nästan 70 %. Givet den låga basen är 5 procentenheter faktiskt en ganska stor effekt.

Martin Qvist: Mitt namn är Martin Qvist, och jag är doktorand vid Remeso, institutionen för samhälls- och välfärdsstudier vid Linköpings universitet. Jag är statsvetare med inriktning mot offentlig förvaltning.

Till att börja med vill jag tacka utskottet för inbjudan att medverka här i dag.

Jag kommer att presentera resultat från mitt pågående avhandlingsprojekt som handlar om samverkansbaserad styrning inom introduktion och flyktingmottagande. Jag kommer att tala om statliga myndigheters styrning av introduktionen och framför allt fokusera på hur den här styrningen påverkar den lokala utformningen av insatser.

Den kommande reformen innebär en delvis förändrad inriktning på styrningen på det här området med större inslag av lagreglering och resultatstyrning. Det finns naturligtvis anledning att dra lärdomar av det befintliga system som har funnits under ganska lång tid.

Först vill jag säga några korta ord om avhandlingsprojektet. Fokus ligger på relationer mellan statliga myndigheter och de aktörer på lokal nivå, framför allt kommunala aktörer, som bedriver introduktionsverksamheten. De statliga myndigheter jag har studerat är framför allt Integrationsverket och länsstyrelserna, men här ingår även myndigheter som Migrationsverket och Arbetsmarknadsverket, numera Arbetsförmedlingen.

Den empiriska studien behandlar de två överenskommelseformer som har varit centrala för styrningen inom introduktion och flyktingmottagande. Den ena är den överenskommelse om mottagande eller introduktionsplatser som har slutits mellan stat och kommun sedan mitten på 80-talet. Den andra är den överenskommelse om samverkan eller utveckling av introduktionen som tillkom på initiativ av Integrationsverket i början av 2000-talet och som finns på central, regional och lokal nivå.

Det här handlar om en kvalitativ studie där det ingår fallstudier i fyra kommuner. Det handlar om medelstora kommuner med ett relativt högt mottagande. Data består främst av ett sextiotal intervjuer och olika typer av dokumentation. Det här är ett pågående projekt, och avhandlingen är tänkt att vara klar inom ungefär ett år.

Det som utmärker det svenska systemet för styrning av introduktion och flyktingmottagande är att det har funnits en ganska lång tradition av konsensusinriktad eller mjukare form av styrning som bygger på dialog, förhandling, samverkan, riktlinjer och kunskapsspridning. Det har handlat om påtryckningar snarare än om tvång, åtminstone i en formell mening. Det har funnits relativt få inslag av lagreglering, och även av målstyrning annat än inom enskilda myndigheter som exempelvis Arbetsmarknadsverket.

Som en kontrast till det svenska systemet kan det noteras att den rådande trenden i Europa i dag är en ökad betoning på just lagreglering och en närmare koppling mellan migrations- och integrationspolitik. Det handlar om inslag av obligatorisk introduktion och införandet av olika typer av test. Gemensamt för de här åtgärderna är att de medför en starkare styrning uppifrån och ned.

En grundläggande förutsättning för integrationspolitiken är dock att den har en påtagligt horisontell karaktär i den meningen att den överskrider sektors- och myndighetsgränser. Det här är också ett område där det är påtagligt att staten inte på egen hand kan uppnå de mål man har satt upp. Det finns tydliga behov av att kunna påverka aktörer som ligger utanför direkt statlig kontroll. Det handlar om aktörer från näringslivet och civilsamhällets organisationer. I det svenska fallet kan man även säga att det handlar om kommunerna.

Styrning genom överenskommelser har varit ett sätt att hantera det här ömsesidiga beroendet och påverka det som händer lokalt. Vad innebär då styrning genom överenskommelser? Gemensamt för de här både överenskommelseformerna är att de handlar om att etablera förväntningar på kommunala och lokala aktörer.

Överenskommelsen om introduktionsplatser eller flyktingmottagande bygger på förhandlingar mellan stat och kommun där den förhandlande myndigheten försöker inta ett slags diplomatiskt förhållningssätt, men man försöker också skapa ett socialt tryck på kommunerna att visa sig solidariska. Det har exempelvis handlat om att möjliggöra jämförelser mellan vilka som tar emot och vilka som inte gör det. Man har använt sig av medier och olika typer av upparbetade kontakter.

Överenskommelsen om samverkan initierades av Integrationsverket som ett svar på att man hade små möjligheter att påverka den lokala verksamheten. Den första centrala överenskommelsen slöts 2001 med ambitionen att liknande överenskommelser skulle slutas regionalt och lokalt runt om i landet.

Detta har fungerat som ett slags frivillig policykoordinering inom introduktionen, och även här handlar det om att skapa förväntningar på de lokala aktörerna. I detta fall gäller det samverkan – vilket innehåll den ska ha, vilka aktörer som bör engageras lokalt och att erbjuda något slags format eller standard för hur denna samverkan ska kunna formaliseras. Förväntningarna på introduktionens innehåll har framför allt handlat om att skapa starkare fokus på arbete och att insatser ska ske parallellt med flera olika aktörer som kommer in i introduktionen i ett tidigt skede. Detta har inte minst handlat om just arbetsmarknadsinsatser.

Vad har då uppnåtts genom denna form av styrning på den lokala nivån? På ett sätt har den lyckats väl under senare år, vilket man ser när man tittar på siffror över antalet överenskommelser som har slutits. Sedan 2006 har de flesta kommuner överenskommelser om introduktionsplatser, och antalet ligger i nivå med det som fanns under Hela Sverige-strategins dagar i början av 1990-talet. I den meningen lever man alltså relativt väl upp till förväntningarna att visa sig solidarisk.

Även överenskommelsen om samverkan har nått en bred spridning runt om i landet. År 2007 fanns det regionala överenskommelser i 17 av 21 län och lokala överenskommelser i 135 av de flyktingmottagande kommunerna. Strategin är fortsatt aktuell även efter Integrationsverkets nedläggning och när det nu framför allt är länsstyrelserna som driver detta arbete.

De kommuner jag har studerat tar främst emot personer som bosätter sig på egen hand, vilket framför allt utmärker större mottagarkommuner. Förhandlingar har där en högst begränsad betydelse vad gäller möjligheten att påverka storleken på mottagandet. Överenskommelserna har heller inte varit ett verktyg att styra introduktionens innehåll genom ansvarsutkrävande eller ekonomiska sanktioner, men däremot har de haft en mer symbolisk och politisk innebörd på den lokala nivån och i relationen mellan stat och kommun. De har inneburit ett slags formalisering av det kommunala åtagandet, och för framför allt Integrationsverket var de ett slags ingång för ett fortsatt utbyte kring utvecklingsfrågor och frågor om samverkan.

Även överenskommelserna om samverkan utgör till viss del en anpassning på ett formellt eller symboliskt plan, där man översätter de externa förväntningarna till ett lokalt dokument. Detta speglas framför allt av att det ofta har varit ganska svårt att leva upp till de uppsatta målen.

Lokala överenskommelser om samverkan har som sagt etablerats på många platser runt om i landet. Det finns även andra typer av nätverk på lokal och regional nivå för utbyten kring dessa frågor, exempelvis mellan introduktionshandläggare i olika kommuner. I de kommuner jag har studerat fungerar dessa samarbeten i viss mån som ett forum för att samordna olika insatser och i en del fall initiera gemensamma projekt och initiativ. De har alltså i viss mån den avsedda betydelsen att samordna gemensamma insatser.

En återkommande problematik handlar dock om svårigheterna med tidiga arbetsmarknadsåtgärder. Det gäller framför allt där flera aktörer ska in på samma gång, alltså olika kommunala funktioner som arbetsförmedling eller andra utbildningsanordnare. Det finns naturligtvis flera faktorer bakom detta, men det handlar framför allt om att det finns en diskrepans mellan de externa förväntningarna och de möjligheter man ser lokalt när det gäller hur tidigt man kan komma in med insatser som har en direkt koppling till arbetsmarknaden. Man betonar främst språksvårigheter men också en rad andra praktiska, hälsorelaterade och sociala aspekter som man menar tar upp mycket tid i denna inledande del av introduktionen.

Resultatet av sådana initiativ tenderar därför att bli att initiala ambitioner sänks eller att fokus förskjuts mot en senare del av introduktionen. Insatserna i den inledande fasen av introduktionen, som i någon mån är kopplad till arbetsmarknaden och där aktörer som Arbetsförmedlingen ibland kommer in, får mer en inriktning mot språkträning och information inför någonting som ska komma senare. Detta har inneburit att det främst har varit kommunerna som har fått genomföra introduktionen på egen hand.

Vid sidan av denna mer konkreta samordning av gemensamma insatser fungerar lokala och regionala nätverk också som forum för utbyte av idéer och projekt, jämförelser med andra och även för rådgivning i utformning av praxis. Det handlar ofta om högst konkreta frågor, exempelvis rutiner när det gäller handläggning. Denna form av samverkan eller utbyte bygger på lokala problembilder och kommer i någon mån underifrån. Den bottnar i att det i regel finns ett utåtriktat förhållningssätt och ett intresse för nya idéer inom introduktionsverksamheten, åtminstone i de kommuner jag har studerat, men också i en avsaknad av direktiv eller oklarheter om hur olika situationer och problem bör hanteras.

Detta är naturligtvis på intet sätt unikt för just detta område, men det är noterbart att denna form av utbyte eller samverkan jämfört med den som mer handlar om att samordna insatser får en ganska stor betydelse för hur insatserna formas lokalt. Jag menar också att det här kan finnas en utvecklingspotential för statliga myndigheter att på ett bättre sätt fånga upp lokala problembilder och anpassa styrningen utifrån dem.

Avslutningsvis vill jag utifrån det jag har kommit fram till i min forskning resa ett par frågeställningar som jag tror kommer att bli viktiga inför den kommande reformen på området. Det finns naturligtvis mycket att säga kring detta, men jag vill lyfta fram två saker som är direkt kopplade till det jag har hållit på med och som handlar om förutsättningarna för lokal samverkan.

Den första frågan handlar om hur den lokala samverkan och det lokala utvecklingsarbetet kan underlättas. Jag tror att det kan vara fördelaktigt att just stärka den regionala nivån i detta arbete, vilket under den senaste tidens utveckling också har börjat ske. Genom att man arbetar relativt nära den lokala verksamheten finns förutsättningar att lyfta upp lokala problembilder, anpassa styrningen efter lokala förhållanden och också skapa ett slags tvåvägsutbyte med den lokala nivån.

Den nya reformen innebär ett större inslag av marknadsinriktad styrning. Behovet av samverkan och samverkansbaserad styrning kommer dock att bestå och snarare öka i och med att det kommer in nya, privata aktörer. Det kan finnas en risk att det på lokal nivå skapas ett ganska komplext system och en komplicerad rollfördelning mellan dessa olika aktörer, som också kommer att ha ganska skilda premisser för sin verksamhet.

Den andra frågan är om svårigheterna med tidiga arbetsmarknadsinsatser kan överkommas, och jag har naturligtvis inget ja- eller nej-svar på det. Jag vill dock peka på att det även här kan bli så att de arbetsmarknadsinriktade insatserna successivt förskjuts mot dem som står närmast arbetsmarknaden och att kommunerna även fortsättningsvis får en stor roll på detta område.

Ordföranden: Då tackar vi Martin Qvist från Linköpings universitet så mycket och uppmanar er som vill ställa frågor att anmäla er redan nu genom att ricka upp en hand. Jag hälsar Pieter Bevelander och Mirjam Hagström från Malmö högskola välkomna.

Mirjam Hagström: Vi kommer från Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare på Malmö högskola.

Det ni ser på skärmen är framsidan av en bok vi har tagit fram i ett projekt som delfinansierats av Europeiska flyktingfonden och Malmö högskola. Frågeställningen vi har haft i boken är hur arbetsmarknadsintegrationen ser ut för olika födelselandsgrupper som kommit som vidarebosatta flyktingar i jämförelse med andra grupper, som tidigare asylsökande flyktingar och anhöriga. Vi har gjort sex olika delstudier, några kvantitativa och några kvalitativa, som finns i boken. Den innehåller också några externa bidrag från andra forskare.

Vad är då vidarebosättning? En vidarebosatt flykting är det man i vardagstal kallar kvotflykting, och vi kommer dessutom i diagrammen senare att använda det engelska begreppet ”resettled refugee”. Begreppet ”kvotflykting” har sitt ursprung i att regeringen varje år bestämmer medel för den årliga kvoten, det vill säga hur många individer man ska ta ut inom denna grupp. De senaste åren har den legat på ungefär 1 900 personer.

Urvalet av vilka personer som är möjliga för vidarebosättning görs av UNHCR. Migrationsverket gör sedan en uttagning utifrån detta urval, via dossier – det är när man gör en asylprövning utifrån dokument som man får från UNHCR – eller genom delegationsresor, det vill säga när man åker till det land där flyktingen befinner sig och gör en asylprövning där.

Den skillnad vi kommer att titta mest på, förutom uttagningsprocessen av grupperna, är att kvotflyktingarna kommer direkt till kommunen vid uppehållstillstånd, jämfört med tidigare asylsökande som är i Sverige också under asyltiden. Vi kommer i dag att börja med att Pieter går igenom några av de statistiska resultat vi har kommit fram till, och sedan kommer jag tillbaka för att presentera en möjlig orsak till de resultat vi kommer att se och försöka relatera detta till de förslag som föreligger i reformen.

Pieter Bevelander: Om vi ser till de demografiska, utbildningsmässiga och geografiska fördelningarna vad gäller vidarebosatta flyktingar, alltså kvotflyktingar, ser vi att det 2007 fanns 29 637 personer i Sverige som sedan 1987 hade fått denna status. Det är alltså personer vi i statistiken kan se har blivit klassificerade som kvotflyktingar. Om man jämför med de flyktingar som hade fått uppehållstillstånd i Sverige efter att ha sökt asyl här var det 10 % av alla flyktingar och 4 % av alla som hade kommit hit sedan 1987 och fanns i Sverige 2007.

För att kunna jämföra med utgångspunkt i bosättning, som Mirjam var inne på, behöver vi någorlunda stora grupper kvotflyktingar. Människor från Bosnien-Hercegovina, Iran, Irak och Vietnam utgör tillräckligt stora grupper av kvotflyktingar för att vi ska kunna göra jämförelser.

Som ni ser på skärmen har de vietnamesiska invandrarna generellt en lägre utbildningsnivå än alla de andra grupperna. Om vi jämför inom grupperna ser vi också att vidarebosatta flyktingar från Bosnien, Iran och Irak har en lägre utbildningsnivå än de från samma grupp som kommit som andra typer av flyktingar eller som anhöriga genom familjeåterförening. Sedan är det också så att vidarebosatta flyktingar i alla dessa fyra grupper i större utsträckning bor i mindre kommuner och på landsbygden jämfört med flyktingar och människor som kommit genom familjeåterförening i samma grupp. Även för dem som har varit i landet en längre tid ser vi alltså detta mönster.

Om vi övergår till sysselsättningen ser på vi bilden – den är kanske lite svåröverskådlig, men det är kanske också meningen – att det spretar åt alla håll. Om man ser generellt och räknar ut sysselsättningskvoten för dessa personer ser man att det i vissa grupper är flyktingar som har en högre sysselsättningsgrad. För andra grupper är det kvotflyktingar, och för åter en annan grupp är det de som kommit genom familjeåterförening. Generellt skulle vi kanske kunna säga att de som har kommit som kvotflyktingar överlag har den lägsta sysselsättningsgraden, och det kan vi se på nästa bild.

På denna bild ser vi sysselsättningsgrad efter tid i landet. Vi ser tydligt att de som kommit som kvotflyktingar har en mycket låg sysselsättningsgrad inom de första fem åren i Sverige. Den ökar dock successivt, och efter 15 år i Sverige är den ungefär på samma nivå som för de andra grupperna – mellan 60 och 70 %. Denna bild gäller för män. Gör vi detta för kvinnor generellt ser vi precis samma utveckling fast på något lägre nivå; vi hamnar på ungefär 60 %. Skulle vi dela upp detta efter olika födelseländer ser vi återigen samma process. Generellt är det alltså så att kvotflyktingar relativt dem som har kommit till Sverige av egen kraft och sökt uppehållstillstånd samt anhöriga har skilda mönster vad gäller integration över tid.

Man kan också göra några vidare statistiska bearbetningar av statistiken, och det har vi gjort. Det ni nu ser på skärmen är vår beräkning av sannolikheten att få ett arbete inom själva kvotflyktinggruppen. Vi ser att sannolikheten att få ett arbete generellt sett är lika hög för män och kvinnor från Bosnien-Hercegovina som för män och kvinnor från Vietnam. Detsamma gäller även för iranska kvinnor. Däremot är det lägre sannolikhet för kvinnor från Irak och övriga länder att få ett arbete i Sverige 2007. När det gäller män ser vi också att det är lika hög sannolikhet att få ett arbete för den som kommer från Bosnien-Hercegovina som för den som kommer från Vietnam medan män från Irak, Iran och övriga länder har lägre sannolikhet att få ett arbete.

Vi kan också titta på sannolikheten baserat på anledningen till att man kommit till Sverige. Då ser vi återigen samma bild som när det gällde över tid, både när det gäller män och när det gäller kvinnor. Om man kontrollerar för en rad bakgrundsvariabler är det så att de som har kommit som kvotflyktingar har lägst sannolikhet att få ett arbete i förhållande till dem som självmant har kommit som flyktingar, sökt asyl i Sverige och fått uppehållstillstånd och dem som har kommit genom familjeåterföreningar.

I boken gör vi även några andra analyser där vi försöker studera effekten av att flyktingar har möjlighet att få ett arbete i princip innan de har fått ett uppehållstillstånd. Den möjligheten har de när de självmant söker sig till Sverige. Det visar sig att det finns ett linjärt samband mellan sannolikheten att få jobb och hur lång tid man har varit i Sverige innan man har fått uppehållstillstånd. Bilden visar att även den tid man har spenderat i Sverige innan man har fått uppehållstillstånd har en positiv effekt på sannolikheten att få ett arbete i Sverige.

För att sammanfatta: Generellt är det så att vidarebosatta flyktingar i Sverige initialt har en lägre grad av sysselsättning. Med tid i landet ser vi att skillnaden försvinner. Utbildningsnivå påverkar dessa grupper i mindre grad. Asylsökande som har fått uppehållstillstånd och som har tid i landet innan detta har en relativt sett högre sysselsättningsgrad än de kvotflyktingar och anhöriga som inte gått igenom samma process. Sedan är det så att vi för vidarebosatta flyktingar inte ser någon skillnad mellan invandrare

från Bosnien-Hercegovina och invandrare från Vietnam när det gäller kvinnor och invandrare från Bosnien och invandrare från Vietnam när det gäller män.

Mirjam Hagström: Förutom att asyltiden spelar roll har vi tittat på den styrda bosättningen av dessa olika grupper och hur den kan påverka resultatet. Kvotflyktingars bosättningsort bestäms alltid av Migrationsverket, och den bestäms innan personerna kan åka från det land där de befinner sig. Tidigare asylsökande har möjlighet att välja, och en stor andel av dem gör det. I diagrammet jag visar nu finns bara kommuner som har en högre arbetslöshet än genomsnittet i Sverige med. Vi kan se att kvotflyktingar – de representeras av den blå linjen – jämfört med de tidigare asylsökande som har fått uppehållstillstånd – de representeras av den röda linjen – placeras i kommuner som har en högre arbetslöshet än genomsnittet mer än 20 % så ofta. Den gröna linjen representerar de personer som själva har valt bostadsort.

Det har visat sig att den styrda bosättningen i dag, liksom tidigare, styrs av var det finns lediga bostäder. Det är känt att kvotflyktingar får de platser som blir över, kan man säga. Det är ofta i avfolkningskommuner i Norrland som har högre arbetslöshet. Vi har försökt relatera detta till reformen, och det resultat vi har kommit fram till genom de statistiska undersökningar Pieter presenterade är att kvotflyktingar har en sämre arbetsmarknadsintegration än andra grupper. Vi menar att en av de möjliga orsakerna till detta är att flyktingar styrs till kommuner utan eller med sämre förutsättningar. Det kan handla om sämre förutsättningar för en individanpassad introduktion, alltså att man till exempel inte har möjlighet att erbjuda många olika typer av sfi, men det handlar också om den arbetsmarknadssituation som finns i den kommun dit man kommer.

De förändringar som föreslås i propositionen är att Arbetsförmedlingen ska ta över den styrda bosättningen och alltså bestämma var människor ska bo. Det kommer man att göra för alla grupper utom kvotflyktingar och gruppen icke arbetsföra. För dem kommer Migrationsverket att fortsätta styra i vilken kommun placeringen kommer att ske. För tidigare asylsökande kommer det också att vara någon typ av samtal eller ett försök till matchning mellan individ och kommun innan man bosätter. Detta är inte möjligt för kvotflyktingar eftersom man oftast inte har tillräckligt med information eller samma möjlighet att träffa individen innan man bestämmer var han eller hon ska bo någonstans.

Vi tror att det i detta finns en risk för att kvotflyktingars placeringar kommer att försämrans ännu mer i förhållande till kommunernas förutsättningar, och vi menar att det är ett problem att kommuner med förutsättningar för introduktion eller på arbetsmarknaden även i fortsättningen kan bestämma att inte ta emot nyanlända. Det innebär en risk för att kommunplaceringarna även i fortsättningen kommer att styras mer av var det finns bosättning än var det finns förutsättningar för integration och sysselsättning.

Ordföranden: Tack för det! Den sista talaren före frågestunden är professor Olof Åslund från Uppsala universitet. Jag ska också berömma er lite grann för att ni håller tiden alldeles utmärkt.

Olof Åslund: Titeln på min presentation är Etablering på en segregerad arbetsmarknad. Det kommer att vara lite mer axplock från olika studier än de tidigare presentationerna.

Jag tänker prata väldigt kort om den senaste utvecklingen på arbetsmarknaden. Vad har hänt nu när konjunkturen har svängt kraftigt nedåt, för att inte säga rasat? Sedan tänker jag göra några observationer kring inträdet på arbetsmarknaden. Hur ser det ut, och vad är de stora problemen? Jag tänker prata lite grann om resultat från SNS välfärdsrapport som kom i höstas, där vi tittade på segregationen i storstäderna. Jag tänker säga några ord om att vi har ett etniskt segregerat samhälle. I vilken utsträckning ska vi betrakta det som ett problem, och när är det inte ett problem – framför allt med fokus på arbetsmarknaden?

Sist tänkte jag prata lite grann om en studie som handlar om betydelsen av chefens bakgrund för vilka som anställs och slutar. Frågan är naturligtvis vad som styr vem som anställs och slutar på en arbetsplats och om vi skulle få ett annat mönster på arbetsmarknaden om vi hade fler chefer med utländsk bakgrund.

Den bild jag visar nu, om den senaste utvecklingen, utgår jag ifrån att alla känner till väldigt väl. Vi har slående stora sysselsättningsskillnader beroende på om man är född i Sverige eller inte. Klart lägst andel sysselsatta finns i gruppen utlandsfödda kvinnor. Som ni vet finns stora variationer också inom gruppen utlandsfödda, men den övergripande bilden visar ändå på stora skillnader. Det som också har hänt, vilket vi ser på de streckade linjerna, är att arbetslösheten bland invandrade män har stigit oerhört kraftigt. Den har stigit i alla grupper, men pratar man procentenheter är det väldigt stora förändringar bland utlandsfödda män.

Detta är ingen oväntad bild. Svaga grupper drabbas alltid hårdast när konjunkturen svänger nedåt. Det var vad vi såg i början av 90-talet också. Kurvorna ni nu ser på skärmen kommer från SNS välfärdsrapport 2006, då vi tittade på inträdet på arbetsmarknaden för ungdomar och invandrare. De visar andelen i respektive invandringskohort från olika länder som har haft ett första mer varaktigt arbete efter ett, tre, sex och nio år. Det är kurvorna som ligger ovanför varandra.

Det man ser är att det rasar i början av 90-talet, och det är inte oväntat – kommer man som nyanländ där det inte finns arbete att få egentligen för någon står man sist i kön. Sedan ser vi en varierande grad av återhämtning. I vissa grupper är den väldigt god; man kommer tillbaka till de nivåer på inträdet som rådde under 80-talets högkonjunktur.

Tittar vi i den nedre delen av figuren ser vi dock ett mycket oroväckande mönster. I grupper från Afrikas horn – det är den definition vi har i databaserna, det rör sig i stor utsträckning om somalier – samt bland irakier och irakier är det ungefär hälften som efter nio år i landet ännu inte

har haft ett varaktigt arbete. Detta är alltså inte sysselsättningsgrader vid en given tidpunkt, utan det är de som någon gång har haft ett första arbete som varit lite mer varaktigt.

Det är också så att dessa problem kvarstår, vilket vi ser om vi tittar i senare kohorter, till exempel de som kommit 2003. I en rapport från SCB som kom i december pekar man på att sysselsättningsgraden bland irakier som kom 2000 var 40 % år 2007. Mönstren i 2003-kohorten är ungefär desamma som i 2000-kohorten. I alla fall för irakier verkar det alltså inte ha skett någon förbättring på arbetsmarknaden.

För att vi ska kunna göra något för att inträdet på arbetsmarknaden ska gå bättre måste vi diskutera vilken politik som är bra. För att kunna diskutera bra politik måste vi förstå hur arbetsmarknaden fungerar, och en del av detta är att fråga: Hur ser det ut? Vilka kontakter – vilket vi vet är väldigt viktigt på arbetsmarknaden – har människor? Hur ser de sociala nätverken ut?

När vi gjorde välfärdsrapporten i höstas ställde vi just dessa frågor. Det vi kunde konstatera när vi tittade på Stockholm, Göteborg och Malmö är att det finns en omfattande etnisk segregation på alla dessa så kallade arenor. Figuren ni nu ser på skärmen visar andelen grannar, kolleger, skolkamrater och partner – alltså den man har sitt första barn med – som har invandrat eller har utländsk bakgrund, uppdelat efter vilken stad det rör sig om och individens egen bakgrund.

Det vi tydligt ser när vi tittar på grannar och kolleger, oavsett vilken arena det rör sig om, är att du om du själv har utländsk bakgrund kommer att ha en mycket högre andel invandrare eller personer med utländsk bakgrund i din omgivning. Det är i genomsnitt dubbelt så stor andel beroende på individens egen bakgrund. Det är alltså jättestora skillnader.

Vi ser samma mönster när vi tittar på skolkamrater. Skolan är alltså också kraftigt segregerad. I grundskolan, som detta rör sig om, beror det naturligtvis till stor del på bostadssegregationen. Var man bor styr vilken skola man går i. Bor du på ett visst ställe där många andra också har utländsk bakgrund kommer du alltså oftast att gå i skolan med dem.

Inte oväntat ser vi också en kraftig segregation i familjbildningen. Sannolikheten att bilda familj med någon som har invandrat till Sverige är oerhört mycket högre om du själv antingen har invandrat till Sverige som barn eller är född i Sverige av utländska föräldrar.

Det som kan vara värt att notera i fråga om partnersegregationen är att här är en marknad, eller en arena, där vi tycker att politiken inte har så mycket att göra. Det ska på något sätt vara upp till folk. Det är väldigt mycket individuella beslut. Det här säger att det finns en ganska betydande frivillig komponent i segregationen. De som är födda i Sverige tenderar att gifta sig med dem som är födda i Sverige. De som är födda i Norrland och flyttar till Stockholm som barn har ganska stor sannolikhet att åka tillbaka till Norrland och träffa någon att gifta sig med. Det finns

en segregation efter födelseplats även om man är född i Sverige. Det är ingenting som är utmärkande för norrlänningar, utan det gäller göteborgare, malmöiter och stockholmare också.

Sedan ställde vi frågan: Hur ska vi förhålla oss till etnisk segregation i sig, det vill säga en uppdelning beroende på bakgrund eller etnicitet? Detta är inte självklart ett problem, även om man ofta kan tro det utifrån samhällsdebatten. Det beror på dels vad det är som orsakar segregationen, dels vilka effekter den har. En sak som är väldigt tydlig är att en del av den segregation vi ser beror på diskriminering. Det är alltid ett problem, för då förhindras människor att göra sina fria val. Det är inte acceptabelt, och det måste man motarbeta.

Men sedan finns det, som sagt, ganska tydliga frivilliga inslag i det här. Det skulle kunna vara ett problem ändå, om de frivilliga inslagen har negativa effekter för individen eller för samhället i stort. Men tittar man på forskningen tenderar den att visa att effekterna av etnisk segregation i sig är ganska måttliga.

I rapporten landar vi i – det finns inte tid att här utreda detaljerna i resonemangen – att huvudproblemet som vi ser är mycket stora skillnader i möjligheter och resurser beroende på var i världen man har sin bakgrund. Politiken bör därför inte fokusera på att styra invandras fria val. Som vi såg i den föregående presentationen har vi dåliga erfarenheter av att styra till exempel var folk ska bo. Det är lätt att placera folk på orter där det inte finns arbete, möjligheter till utbildning och så vidare.

Det är ett lite mindre säkert forskningsläge just på arbetsmarknaden än på andra områden. Den figur ni nu ser kommer från studier som vi har gjort i Uppsala där vi tittat på hur arbetsplatssegregation sammanfaller med ekonomiskt utfall för individen. Varje prick är en födelselandsgrupp, och de två översta raderna visar att de grupper som i genomsnitt har många utlandsfödda på sina arbetsplatser i genomsnitt har lägre chans att ha arbete och har lägre inkomster. Det finns ett oerhört starkt samband där.

Den nedre figuren visar hur många av den egna nationaliteten som man har på sin arbetsplats, och det är också negativt, men det är mer spritt. Det beror på att det finns ett antal väletablerade invandrargrupper som tenderar att i stor utsträckning jobba tillsammans. Där finns positiva nätverkseffekter. Men överlag är det ett slående starkt negativt samband. Går vi in på individnivå innebär många invandrarkolleger lägre lön. Figuren visar alltså skattningar av ett samband mellan individens lön och andelen invandrare på arbetsplatsen.

Det här sambandet har förstärkts. I det nedre högra hörnet på bilden har vi infödda. Det finns ett negativt samband. Oavsett varifrån du kommer har du lägre lön om du jobbar på en arbetsplats med många utlandsfödda. Alltså: Invandrararbetsplatser är låglönearbetsplatser.

Sedan kommer man till frågan: Är det bättre att det finns dåliga jobb, i den här bemärkelsen, än att det inte finns några jobb? Till stor del beror svaret på den frågan på: Hur ser möjligheterna ut att få bättre betalda arbeten? Eller har vi en kraftig segmentering där vissa grupper är mer eller mindre fast i låglönearbeten med dåliga utsikter?

För att kunna förstå varför denna segregation uppstår, eller för att kunna förstå vilka det är som får tillgång till de bra jobben, måste vi ställa frågan: Vad är det som styr var man får jobb? Vad är det som styr att det sker en match?

Det vi ser i en studie som vi kallar *Sådan chef, sådan anställd?*, som kom i december, är att invandrare är oerhört underrepresenterade bland chefer på svenska arbetsplatser. I vårt datamaterial såg vi att ungefär 7 % av nyrekryteringarna var personer födda utanför västvärlden, och ungefär 3,5 % av cheferna var det. Tittar man på arbetskraftsundersökningarna säger de att 6 % av de infödda som är sysselsatta har någon form av chefsposition. Motsvarande andel för dem som är födda utanför EU och västvärlden är 2 %. Tittar vi på hur rekryteringsmönstren ser ut är det slående stora skillnader. I vår studie anställer en invandrarchef, om man säger så, 43 % invandrare. Motsvarande andel för infödda är 6 %.

Vi kan naturligtvis säga att detta kan förklaras av var man bor, vilka branscher man är verksam i och så vidare. Men även om vi jämför företag – exempelvis blomsterhandlare och apotek – verksamma i samma bransch, i samma kommun och med samma sammansättning bland de tidigare anställda, finns det betydande skillnader.

Om vi jämför olika arbetsplatser i samma företag ser vi betydande skillnader beroende på chefs bakgrund. Om vi följer en enskild arbetsplats över tiden och ser vad som händer före och efter ett chefsbyte ser vi stora skillnader. Det är naturligtvis inte så här stora skillnader, men ekonomiskt och statistiskt stora skillnader. Vi ser också att separationer, det vill säga att anställningen upphör under de första åren av anställningen, är vanligare om chefen och den anställde har olika bakgrund.

Den typen av faktorer spelar in. Man kan säga att chefernas rekryteringsmönster bidrar till segregationen. Så är det.

Fler invandrare skulle sannolikt höja sysselsättningen i svaga grupper. Det skulle göra sociala nätverk mer användbara. Här finns en tydlig parallell till könsdebatten, som är betydligt mer aktiv, det vill säga betydelsen av att få in fler kvinnor på ledande poster. Utan att på något sätt säga vilken dimension som är viktigast – jag tycker inte att man ska ställa de två mot varandra – kan man konstatera att de potentiella sysselsättningseffekterna förmodligen är större när vi pratar om etnicitet än kön i det här fallet, eftersom skillnaderna mellan grupper är så otroligt mycket större beroende på bakgrund än beroende på kön.

Jag tycker också att dessa spridningseffekter är ett argument för att i arbetsmarknadspolitiken och introduktionspolitiken beakta inte bara sannolikheten att komma in i arbete utan också karriärmöjligheter, möjlighet att

få ett jobb som motsvarar de formella kvalifikationerna. Får man ett mer högkvalificerat arbete är chansen att få ett chefsarbete sannolikt också större. Personer på högre positioner i en organisation har sannolikt också ett större inflytande på vilka som kommer i fråga för anställningar på arbetsplatsen, även om de inte själva är ansvariga chefer.

Avslutningsvis kan jag säga att inträdet på arbetsmarknaden tar för lång tid i dag. Det är en viktig reform av etableringssystemet som sker. Det gäller verkligen att bevaka och se att implementeringen går enligt de planer som man har tänkt. Man är väldigt optimistisk, vill jag säga, om hur detta ska fungera och hur snabbt det ska gå. Det är väldigt bra om man lyckas.

En lyckad politik kräver kunskap om hur arbetsmarknaden fungerar. Vi vet att det är en omfattande etnisk segregation. Informella kontakter är viktiga. Det är då viktigt att se vilka det är som kommer i fråga för de attraktiva jobben. Jag tror också, som sagt, att det finns positiva spridningseffekter av att stärka karriärmöjligheterna för högkvalificerade personer i grupper med svag ställning.

Ordföranden: Tack så mycket för det.

Jag har nu en lista på personer som har begärt ordet för att ställa frågor.

Elisabeth Svantesson (m): Jag har tre, förhoppningsvis korta, frågor.

Jag har en kort fråga till Lena, och den handlar om skillnaderna mellan män och kvinnor. Om man ser på den kommunala introduktionen vet man att kvinnor får färre timmar sfi, att kvinnor har sämre tid för introduktionen, mindre arbetsmarknadskontakter och så vidare. Men i den här försöksverksamheten, kan du se någon orsak? Har du tittat på vad det kan bero på att det var så stora skillnader i arbetsmarknads-etablering?

Jag har också en kort fråga till Pieter, och den handlar om sämre arbetsmarknadsförutsättningar då många av kvotflyktingarna hamnar i kommuner med dåliga förutsättningar. Har ni tittat på om den kommunala introduktionen också skilde sig åt i dessa kommuner? Kan det ligga någonting i det, eller handlar det bara om arbetsmarknadsförutsättningar?

Den sista frågan är till Olof och gäller förklaringsfaktorerna. Om man är i ett företag med många invandrarkollegor har man ofta lägre lön. Vilka förklaringsfaktorer finns det till det? Vad beror det på?

Lena Nekby: Tyvärr kan jag inte säga så mycket om varför, och det beror lite på hur vi jobbar med data. Vi får data från Arbetsförmedlingen, och vi tittar på det och ser utfall, men vi kan inte riktigt gå in och gräva och se hur de egentligen har jobbat med de nyanlända. Vad är mekanismerna i FNI som har lett till att det har gynnat de manliga deltagarna men inte de kvinnliga deltagarna? Ett problem är att vi inte har någon information över huvud taget om språkundervisning, för data finns inte då de inte är koplade till Arbetsförmedlingen. Jag kan tyvärr inte svara på frågan.

Det enda jag kan säga är att de arbetsmetoder som finns inom FNI och framför allt detta med förstärkt handledning, som skulle ge bättre matchning till arbetsmarknadsutbildningar, som skulle ge större möjligheter, större inträde till arbetsmarknadsutbildningar, ännu inte har gett resultat.

Pieter Bevelander: Generellt är det väl så att man i mindre kommuner har en annan typ av introduktion än i större kommuner, där man kanske har fler nyanlända. Vi har i detta fall, i och med att det är fokus på kvotflyktingar, framför allt tittat på de kommuner i Norrland som just har en hel del kvotflyktingar. Där ser det relativt lika ut, även om vi säkert kan hitta en hel del detaljskillnader mellan olika kommuner i fråga om hur de har löst det. Men de samarbetar rätt så mycket i stor utsträckning för att lösa de specifika problem de har med den specifika flyktinggrupp som oftast hamnar i en viss kommun under en viss period.

Olof Åslund: Det är en väldigt bra fråga. Vi har ett pågående projekt där vi försöker förklara det här. Det är väldigt svårt att säga exakt varför det är så. Det finns generellt låglöne- och höglöneföretag, och företag som gör liknande saker betalar olika löner. Det kan vara så att man nischar in sig. En förklaring skulle kunna vara att dessa företag anställer människor som har en svag förhandlingsposition och att det därför är möjligt att betala lägre löner. En annan möjlighet, som vi också kommer att titta på, är att det här är företag som är ganska svaga rent vinstmässigt och det inte finns så mycket vinst att förhandla om i löneförhandlingen. Tyvärr kan jag inte leverera något mer precist svar.

Annika Qarlsson (c): Tack så mycket för väldigt bra dragningar! Det är otroligt intressant att lyssna på er.

Jag vill fortsätta att fråga dig, Lena. Jag förstår att det inte har varit möjligt att ytterligare borra i orsakerna till skillnaderna mellan könen. Finns det någon del i detta där man gör en fortsättning för att just gå vidare och titta på det? Det vi kan se är att det är en sak vilka insatser vi gör men en annan sak vilka förväntningar som finns runt omkring, alltså skillnader i förväntningar på kvinnor och män. Det skulle vara intressant att höra om det blir någon fortsättning på det.

Till Pieter: Det var rätt intressant när du beskrev att kvinnor är de som har haft lättare att ta sig in. Finns det några ytterligare förklaringsmodeller kopplade till det, varför det är en sådan könsskillnad? Någonstans kan vi se att det i dag är en jättestor skillnad, och vi måste kunna hitta sätt att möta det på ett bra sätt.

Den sista frågan går till Olof. Jag hörde inte någon del i det du beskrev om det var skillnader mellan kvinnor och män också, och det skulle vara intressant att höra om det finns någon aspekt på det.

Lena Nekby: Vi har inledande samtal med Integrations- och jämställdhetsdepartementet om att finansiera en fortsättning, så att vi fortsätter att följa upp dessa personer. I mina samtal med kontaktpersoner på Arbetsförmed-

lingen säger många att de tror att vi på sikt kommer att se en effekt även för kvinnorna, att det intensiva arbetet inte har gett resultat ännu. Jag håller med om att det är väldigt viktigt att följa upp det.

Vad gäller förväntningar är det svårt att uttala sig – jag vet inte. En möjlighet som jag inte har kollat, vilket jag kommer att göra, är om det skiljer sig i typer av program som män och kvinnor har tillgång till i arbetsmarknadsutbildningar. Det har jag data på så där kan jag gå in och gräva. Men jag har ingenting att säga om det just i dag.

Sedan kan man också diskutera att arbetsmarknaden kan se annorlunda ut för kvinnor och män. Enkelheten att övergå från arbetslöshet till att få ett jobb kan också skilja sig och bygger mer på arbetsmarknadssidan, arbetsgivarsidan.

Pieter Bevelander: Jag tror att jag kan ansluta mig till vad Lena sade. Det är ungefär samma problematik – om man nu ser varför män har en något högre sysselsättning än kvinnor även efter så lång tid i Sverige – mellan de olika grupperna. På bilden med de olika staplarna ser man ingen skillnad mellan grupper. Det är bara att man tittar just på kvinnorna i detta fall, och man har separerat de analyserna. Då kan det vara så att det inte finns någon skillnad mellan de olika grupperna.

I slutändan kan jag säga ungefär samma sak som Lena, att det i dag fortfarande är skillnad mellan män och kvinnor. Man kan tänka sig att det är förutsättningar, utbildningsnivå, vad de har tagit med sig i förhållande till männen och hur arbetsmarknaden fungerar, helt enkelt att vi har en uppdelad arbetsmarknad också i Sverige för dessa grupper.

Olof Åslund: Vad gäller segregation över lag är det egentligen väldigt små skillnader mellan män och kvinnor. Både på arbetsplatser och i skolor är den stora biten, det stora förklaringsvärdet: Varifrån i världen kommer du? Det är enormt stora skillnader. Det är mycket viktigare än kön och än hur länge du har varit i Sverige. Där ser man inte så mycket.

Vad gäller effekterna av att dela egenskaper med chefen är det naturligtvis en intressant fråga i sig. Är det viktigt om chefen är man eller kvinna? Det finns pågående studier om det också. Man har i internationella studier hittat positiva löneeffekter för kvinnor av att ha en kvinnlig chef. I vår studie ser vi generellt att effekten är större i små företag i privat sektor, och framför allt om de är ägarledda, om ägaren också är chefen. Generellt är de större där än i offentlig sektor, där de finns. Men här skulle man säga att detta möjligtvis marginellt är en något viktigare mekanism för män än för kvinnor, men man skulle nog behöva titta mer specifikt på det.

Luciano Astudillo (s): Jag har tre frågor. Den första går till Martin Qvist och handlar om samverkan. Som jag har uppfattat de förändringar som görs kommer svenska för invandrare att bli kvar på kommunnivå, och sedan kommer staten att ha en mer aktiv roll på Arbetsförmedlingen. Vilka är dina erfarenheter av att ha ett så splittrat ansvar för så viktiga

delar? Detta är ju viktigt för att få ett jobb i Sverige. Vilka fördelar, risker och möjligheter ser du med att ha ett splittrat ansvar för en så viktig del av de faktorer som leder till jobb?

Det är också detta som en del kommuner lyfter upp, att de är närmast verkligheten, och nu tar man ett steg bort från allt annat befolkningsansvar. Hur ser du på fördelar och risker med det i relation till det som varit tidigare?

Jag är en stark sympatisör av att man själv ska träffa sina egna val av var man ska bo. Man kan diskutera hur mycket val det egentligen är i dag, med de erbjudanden som Migrationsverket har att ge. Min erfarenhet av Malmö är att många *hamnar* i Herrgården – det är inte så mycket ett aktivt val. Man *hamnar* trångbott. Man *hamnar* i en situation som för många av oss känns helt främmande, i undermåliga boendemiljöer, extremt trångt. Skolor klarar inte av att ge barnen en bra start i Sverige. Det är också brister i övrig välfärd och service.

Kan det vara så att det fria valet, som ni beskriver här, i praktiken leder till en sämre start för en själv och ens familj? Kan det vara så att det inte längre blir ett fritt val och att vägen till jobb blir längre? Därmed argumenterar jag inte för att vi ska placera människor i Norrland. Finns det något mellanting? Finns det andra sätt att göra det? Finns det exempel från andra delar av världen där man ser att boende är viktigt för jobb?

Den sista frågan gäller karriär. Hur ska vi beakta karriär? Hur ska vi gynna det utan att ta till drastiska åtgärder, som kvotering? Har du tankar? Har du erfarenheter från andra delar av världen där man ser till inte bara första bästa jobb utan också att redan tidigt försöka få in människor högt upp och ta vara på de erfarenheter de har med sig?

Martin Qvist: Det har snarare varit ett problem att Arbetsförmedlingen kommer in för sent i introduktionen. Kommunerna ser ofta positivt på att man kommer in med sina resurser i ett tidigare skede. Det som har varit problemet är att när man gör det tenderar åtgärderna att fokuseras på dem som man uppfattar står närmast arbetsmarknaden. Även om ambitionerna initialt är att de ska omfatta en bredare grupp tenderar det lätt att bli så att de mer verkningsfulla insatserna kommer att inriktas på dem som står närmast.

För att anknyta till genusaspekten finns det naturligtvis en tydlig genusaspekt i det här också, att de kommer att inriktas mer på män, som ofta uppfattas stå närmare arbetsmarknaden.

Det delade ansvaret: Det är svårt att svara exakt om det kommer att bli bättre eller sämre. Men jag menar att problematiken kan finnas kvar även efter den kommande reformen.

Olof Åslund: Det är klart att frivilliga val inte är helt frivilliga. Alla val vi gör är under restriktioner. Till exempel om folk vill bo på en plats kanske man måste se till att ordna bostäder där som är rimligt bra.

Det är väldigt lätt att hamna i en diskussion om nyanlända, särskilt i sådana här sammanhang. Men bostadssegregation handlar inte bara om nyanlända människor. Diskussionen om att det är ett problem att männi-

skor söker sig till andra som har samma bakgrund handlar inte alls bara om nyanlända. Men det är klart att det finns ett problem. Man kan utforma en styrningspolitik, i teorin i alla fall, som är bra, som tar hänsyn till möjligheter på arbetsmarknaden, som inte styr bort folk, som vi hörde Pieter prata om, till små kommuner som har hopplösa arbetsmarknader.

Däremot finns det nog inte så positiva erfarenheter från andra länder heller, tyvärr, där man har implementerat detta. Danskarna är ganska entusiastiska över sin politik, men jag är inte säker på att alla skulle hålla med om att det är väldigt positiva effekter. Det är ett problem här. Ska man se alla människor som har rätt att vistas i Sverige som fullvärdiga samhällsinvånare måste man respektera människors val och vilja. Du och jag var i Malmö samtidigt på SNS och hörde Anna Heide på MKB, Malmö Kommunala Bostadsbolag, prata om när man skulle göra om ett antal lägenheter till något som kallas bokaler, det vill säga göra om dem till någon form av affärslokaler för att utöka servicen i området, vilket är en lovvärd ambition. De 15 familjer man var tvungen att säga upp kontrakten med erbjöds i princip att bosätta sig var som helst i MKB:s bestånd, det vill säga i socialt bättre områden. 12 av 15 valde att stanna kvar i Rosengård.

Det här säger någonting om att det finns en frivillig komponent i alla fall. Men vi är definitivt inte rabiata och säger att ingen form av styrning kan vara aktuell. Däremot måste man respektera folks val, och man måste skjuta till resurser för att vi inte ska få oacceptabla sociala konsekvenser.

Vad gäller hur man underlättar karriärer utan att ta till kvotering: Som jag sade i presentationen har man ungefär samma verktygslåda som man har vad gäller könsdimensionen. Kvotering dyker upp vare sig man vill det eller inte. Det har sina för- och nackdelar, som alla är väl medvetna om. Men i de flesta länder där man för någon form av arbetsmarknadspolitik är det klart att folk är ute ur systemet när de får arbete. Givet den situation som vi har nu, när så många människor har höga formella kvalifikationer men har ett lågkvalificerat arbete, är det en samhällsekonomisk förlust.

Det är mycket möjligt att vi skulle kunna fundera på hur vi utformar utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken – jag säger inte att vi inte funderar på det, men vi kanske behöver göra mer där. Det finns då inte bara individuella argument och inte bara statsfinansiella argument, utan det finns också ett sysselsättningsargument för svaga grupper om vi tror på spridningseffekterna. Det hamnar mer i vågskålen att anstränga sig för att stärka karriärerna. Men en del insatser är radikala och därmed kanske inte helt aptitliga alla gånger.

Ulf Holm (mp): Jag vill särskilt tacka föredragshållarna, som har varit väldigt tydliga och bra. Jag har bara två korta frågor och en reflexion.

Frågan till Lena gäller fördelningen av undervisning, sfi och andra aktiviteter under handläggningen: Hur stor andel gick till vad?

Sedan har jag en liten kommentar. Jag är inte särskilt förvånad. Väldigt många verkar vara förvånade över att män tycks ha fått större hjälp av det här. Traditionellt, historiskt, har alltid Arbetsförmedlingen lagt mer resurser på män än på kvinnor, så jag är inte särskilt förvånad. Arbetsförmedlingen kommer säkert att säga att det har vänt det senaste året, men historiskt sett, 10–15 år tillbaka, har män fått större andel av arbetsmarknadsutbildningen, mer tid och utbildningar som kostar mer. Jag är därför tyvärr inte särskilt förvånad. Sedan tycker jag naturligtvis att det är felaktigt.

Min andra fråga går till Pieter, som pratade om att det var viktigt med snabb handläggning av asylärenden för att man ska kunna etablera sig. Jag vill bara veta din definition av ”snabb”.

Lena Nekby: Återigen: Introduktionsprogram ligger på kommunnivå och varierar väldigt mycket. Det var därför det var viktigt för oss att den slumpmässiga sorteringen skedde på lokal nivå, så att jämförelsegruppen alltid är på samma lokala arbetsmarknad, på samma arbetsförmedlingskontor och möter samma uppsättning av program som finns tillgängliga just här.

Tyvärr har vi ingen information. All information om språk, språkundervisning, resultat av språkundervisning och hur vid ambitionen är att göra mer flexibla språkkurser så att man kan varva med andra typer av aktiviteter, med arbetsplatspraktik och så vidare, kan jag inte säga någonting om, för den informationen finns inte hos Arbetsförmedlingen. Det krävs en annan typ av undersökning för att gå ned och gräva i det, hur de här bitarna har fungerat, om det har blivit en bättre samordning mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen, om de har lyckats sjösätta den här typen av flexibel sfi och yrkesorienterad sfi. Det var fokus på att få in språkundervisningen på ett annorlunda sätt, så att man inte drar ut på tiden tills man får mer arbetsrelaterade insatser.

Jag får bolla frågan till Arbetsförmedlingen när det gäller könsengagemang, för återigen kan jag inte se det. Vad jag kan se är att de inom FNI jobbar på ett helt annorlunda sätt. Man ser att deltagare i FNI fick mycket mer arbetsplatspraktik, mycket mer förberedande utbildning, mycket mer arbetsmarknadsutbildning, som jag visade, och träffade sina handläggare mycket oftare. Den biten kan jag se. Jag har inte grävt i könsperspektivet för att se om det skiljer sig hur de jobbar med FNI, men det kommer jag att göra. I slutändan kanske jag inte kan säga någonting statistiskt, för det är väldigt få kvinnor över huvud taget. Av alla som deltog i experimentet var det bara 30 % kvinnor, så det är mycket färre kvinnor som deltar i introduktionsprogram över huvud taget.

Pieter Bevelander: Jag vet inte riktigt vad du menade i fråga om snabb handläggning. Menar du för asylsökande för att få uppehållstillstånd eller menar du etableringssamtal för introduktion eller integration? I vilket sammanhang menar du? Det första.

Ju snabbare desto bättre, naturligtvis. Jag har inget riktigt bra svar på vad som är snabbt. Vi vet att historiskt har det kunnat dröja flera år innan de fick ett beslut. I det här sammanhanget har vi sett på statistiken att även den tiden inte är dötid för en del individer. Det har effekter på deras sysselsättningsgrad även efter att de har fått uppehållstillstånd.

Det var viktigt med reformen på 90-talet genom att låta individer få möjligheten att få ett arbete även under asyltiden.

Naturligtvis är osäkerheten om att få stanna inte så bra för en individs möjlighet att planera sitt livsprojekt. Jag påstår fortfarande att det är bra med snabb handläggningstid även i de ärendena.

Hans Backman (fp): Tack för bra och tydliga föredragningar. De har varit mycket intressanta. Jag har ändå en fråga kvar. Jag tänkte ställa frågan till Lena Nekby.

När man tittar på försöksverksamheten för de nyanlända invandrarna är det främst män som nås. När man både yngre män och medelålders män eller är det tydligt en viss åldersgrupp?

Torbjörn Björlund (v): Jag har ungefär samma fråga som Luciano Astudillo ställde till Martin.

Finns det exempel på där det fungerar bra eller inte bra när det gäller komplexitet, rollfördelning, flera aktörer, som kan visa på orsakssamband till att det är bra eller inte bra?

Michael Anefur (kd): Jag har också en fråga till Martin.

Du konstaterade att det ofta har varit så att sfi har tagit en stor del av tiden i början. Det andra har fått komma i slutet någonstans. Det nya förslaget är att allt ska komma mer eller mindre samtidigt. Vad behöver man tillföra enligt din mening för att det ska fungera?

Lena Nekby: Jag är inte hundra procentigt säker på att jag förstår frågan. Kan du ta den snabbt igen?

Hans Backman (fp): När man både yngre och äldre män?

Lena Nekby: 40 % av dem som deltar i både FNI och kontrollgruppen är i åldersgruppen 25–34 år. I äldsta gruppen 55–64 år är det mindre än 2 %. Fokus är på dem som är yngre än 44 år.

Martin Qvist: Det ser olika ut i olika kommuner. Det finns i högsta grad exempel där man samverkar bra i den senare delen av introduktionen, vilket är lite grann av min poäng. Det blir ofta där man kommer in. Där kan man genom olika initiativ samarbeta relativt bra.

Låt mig anknyta till den andra frågan om vad som behövs för att komma in tidigare. Det kan vara en rad olika faktorer, allt från hälsoaspekter – som inte är direkt mitt område. Det som ofta återkommer är språk. Man menar ofta lokalt att språknivån är för låg i det inledande skedet för att föra in de mer verkningsfulla insatserna som är mer direkt kopplade till att man ska få jobb. Ofta kan språkträningsaktiviteter av olika slag ha begränsad anknytning till vad man har tänkt att göra i framtiden.

Solvig Ekblad: Jag är forskare på Karolinska Institutet.

Tack för era presentationer. De har varit intressanta. Det jag saknar – även om Martin Qvist tog upp dem – är hälsoaspekterna. Vi pratar om flyktingar. Vi pratar om kvotflyktingar. Vi vet att stressen i den gruppen är stark. Studier från Malmö visar att man är utbränd när man är nyanländ och går på sfi. Koncentrations- och minnessvårigheter påverkar introduktionen. Samtidigt måste vi se på oss själva som jobbar inom området. Vi behöver utbildning och stöd. Jag ser med oro när Arbetsförmedlingen ska ta över ansvaret i slutet av året – om det här går igenom – för dem som inte är ”arbetsföra”. Att vara utsatt för stress har inget med utbildningsbakgrund att göra. Det finns en stor risk att högutbildade personer som mår psykiskt dåligt hamnar i försörjningsstöd och inte kommer in i samhället.

Det finns mycket som vi inte har tittat på. Vi måste se på personer som resurser och inte som problem. De vill inte annat än jobba. Vi behöver ha en strategi från dag 1 där det också blir begripligt för den nyanlände vad en introduktionsplan är.

Tar ni i era diskussioner, studier, med hälsoaspekterna? Det är flyktinggruppen som är i fokus i era presentationer.

Olof Åslund: Det hade varit utmärkt att ha en medicinare eller socialmedicinare med här. Vi arbetsmarknadsforskare fokuserar på den typen av saker som vi kan. Det här är en del av detta. Ambitionen är att man ska ha en strategi från i princip dag 1. Hur den sedan ska se ut kan man alltid diskutera. Man kan vända på resonemanget också. Om man inte fokuserar på arbetsmarknadsinträde hamnar folk i försörjningsstöd utanför samhället under lång tid. Den typen av negativa erfarenheter har vi haft under lång tid. Det är inget snack om att dagens system måste reformeras.

Jag kan instämma i en del farhågor om att Arbetsförmedlingen ska ta över ansvaret, att staten ska ta ett större ansvar. Det har vi diskuterat i dag. Det vi kan påminna om är att erfarenheterna från då det gjordes tvärtom, 1985, då man i praktiken flyttade ansvaret från Ams till kommunerna och socialtjänsterna i kommunerna, är rent katastrofala. Risken att bli beroende av socialbidrag på lång sikt, att inte ha ett arbete, att inte vara i utbildning, ökade oerhört kraftigt. Den reformen var negativ. Man kan hoppas på att man i grunden gör tvärtom, att man får en del positiva effekter. Då minskade fokus på arbetsmarknadsinträde, man flyttade ansvaret från staten till kommunerna. Då gick det inte bra, trots att man hade goda intentioner även den gången.

Ordföranden: Angeles Bermudez-Svankvist från Arbetsförmedlingen kanske tar upp något av detta i sin presentation. Vi tar paus och återsamlas kl. 12.

Tack till alla som har bidragit så här långt.

Paus

Ordföranden: Jag hälsar er välkomna tillbaka till utfrågningen som arbetsmarknadsutskottet anordnar med anledning av propositionen om etablering av nyanlända. Nästa person på talarlistan är generaldirektör Angeles Bermudez-Svankvist, Arbetsförmedlingen. Till sin hjälp har hon Bengt Greiff, enhetschef vid Arbetsförmedlingen.

Angeles Bermudez-Svankvist: Jag vill börja med att tacka så mycket för inbjudan till utskottsutfrågningen.

Låt mig först säga att Arbetsförmedlingen kommer att få ett vackert uppdrag. Det är ett av de uppdrag jag tror är viktiga för Sveriges framtid. Jag skulle därför vilja inleda på det sättet. Vi är väldigt ödmjuka inför uppdraget, för det är inte helt givet att det kommer att bli enkelt. Ambitionsnivån är dock hög från Arbetsförmedlingens sida. Vi strukturerar och anpassar, och nu rekryterar vi också kompetens för att kunna föra uppdraget vidare när beslutet väl är fattat.

De styrande principerna för Arbetsförmedlingen och Arbetsförmedlingens värdegrund är att skapa enhetlighet och rättssäkerhet samt att vara effektiv. Mottagandet är naturligtvis oerhört viktigt utifrån vilken kunskap personerna har med sig när de kommer till Sverige. Det allra viktigaste tror jag dock är att det finns en enhetlighet i hur man stöder och lotsar människor vidare i det svenska samhället.

Vårt uppdrag är förknippat med vilken syn vi har på nyanlända i Sverige. Jag tror att Myndighets Sverige, och då kanske inte enbart Arbetsförmedlingen, har en resa att göra när det gäller att gå från kontroll och omhändertagande till service och bemötande. Arbetsförmedlingen jobbar intensivt med den förändringen.

När det gäller rättssäkerheten vill jag säga att alla människor har lika rätt till lika behandling, och beslutsunderlagen ska grunda sig på den lagstiftning som finns. Varje människa har resurser som kan tillvaratas i arbete, och varje människa har ett ansvar för sin situation och också sina handlingar. Varje människa har möjligheter till förändring och till utveckling. För mig handlar det om att visa att nyanlända, eller människor som de facto ännu inte kommit in i föreningen Sverige, har en given plats i samhället. För det krävs ett annorlunda sätt att tänka. Vi välkomnar naturligtvis reformen, och vi välkomnar de resurser som det i reformen föreslagits att vi ska få.

Jag vill belysa fem välfärdsfaktorer, och här kanske det från Arbetsförmedlingens sida kommer svar på några av de frågor som tidigare ställdes. De fem välfärdsfaktorerna är bostad, arbete, hälsa, utbildning och sociala faktorer, det vill säga sociala nätverk. Tidigare presentationer belyste delar av välfärdsfaktorerna och vilka effekter de får för våra migranter.

Det finns evidensbaserade studier inom bland annat hälso- och sjukvården. Det visar sig att vid avsaknad av tre av välfärdsfaktorerna hamnar man direkt i utanförskap. Det kan vi se i de socioekonomiskt svaga områdena där vi vet att bostadsfrågan är en viktig social fråga. Kanske drabbas

man av försämrad hälsa om man inte har ett socialt nätverk, och om man har låg utbildning är det svårt att få ett arbete. Dessa fem välfärdsfaktorer hänger alltså tydligt ihop.

Jag vill samtidigt nämna att Arbetsförmedlingen inte heller genom denna reform kan styra var människor ska bosätta sig, men om vi går från kontroll till service kanske vi kan påverka och stötta individer att förstå att dessa faktorer hänger ihop med introduktionen i det svenska samhället. När vi talar om introduktionen i det svenska samhället är det ganska intressant att fundera på vad det egentligen betyder och vad det svenska samhället är. Jag tror att det svenska samhället väldigt mycket baserar sig på att få ett arbete. Det ligger i vår kultur att ha ett arbete. Det har en given plats. Därmed har du också en given plats i samhället.

Beträffande etableringsuppdraget ska jag utifrån teknokratiska benämningar lite grann förklara vad det innebär i verkligheten. Etableringssamtalen finns för att kunna göra en kompetensbedömning utifrån vad personen, individen, har för erfarenheter med sig. Vad behöver man ha för stöd för att kunna känna sig tillvaratagen? Det kanske inte handlar om den teoretiska utbildningsbakgrunden utan om vilken livserfarenhet du har och vilka arbeten du haft i ditt hemland. Eller kanske kommer du från ett krigshärjat område som gör att du de facto har ett hälsotillstånd som gör att vi måste samarbeta även med hälso- och sjukvården när det gäller just dig som person. Det handlar alltså om en samlad bild.

Jag vet att vi alla som är närvarande här i dag älskar ordet samverkan. Jag får ont i magen när jag hör ordet, för vi har samverkat väldigt länge och frågan är om samverkan har fungerat så väl just när det gäller de nyanlända. För mig handlar det om samarbete och att, naturligtvis, komma fram till en plan för varje enskild individ, utifrån hans eller hennes förutsättningar. Det är det som är etableringsplanen.

I etableringsplanen ska givetvis språkundervisningen finnas med. Vi har varit inne på sfi. Att sfi ligger på den kommunala sidan, där Arbetsförmedlingen i dag inte har styrmekanismer för att påverka innehållet, kan bli en faktor som försvårar vårt uppdrag, men med gott samarbete och en individuell planering kommer vi att kunna se hur undervisningen behöver anpassas utifrån individens bakgrund och tidigare erfarenheter av arbetslivet.

Samhällsorientering, vad betyder det? Jo, det betyder socialt nätverksbyggande och också annan arbetsmarknadsinsats. Därmed kommer jag lite grann in på våra arbetsmarknadsutbildningar, som togs upp tidigare.

Det är helt rätt att Arbetsförmedlingen traditionellt varit en arbetsmarknadsutbildningsarbetsförmedling för mansdominerade yrken. Detta har vi ändrat på det senaste året, och i dag gör vi en genomlysning för att se hur nyanlända och traditionella yrken för både kvinnor och män kan anpassas till våra arbetsmarknadsutbildningar. Så är inte fallet i dag. Vi har inte den bredden.

Sedan har vi frågan om etableringsersättning. Drivkraften i ekonomin är viktig. Den som säger att det inte spelar någon roll tror jag inte går tillbaka till sig själv och funderar på vilken drivkraft man själv har när det gäller ekonomiska incitament. Etableringsersättningen är, och bör vara, högre än socialbidrag, kanske något lägre än lön. Det är emellertid viktigt att den kan kombineras med reguljär inkomst från ett extraarbete, alltså samtidigt som man har etableringsersättning. Motivationen kan därmed bli dubbelt så stor.

När det gäller etableringslotsen och samhällsorienterande insatser tror jag att det är viktigt att inte arbetsförmedlaren blir lots. En lots är någon utanför myndigheten, någon som har ett annat socialt nätverk och kan stötta individen att komma ut och träffa andra människor.

Uppföljningsansvaret ska givetvis alltid ligga på myndighetsnivå just för att kunna ge människor en chans att få en ny etableringsplan, att få en omstart någon annanstans.

När vi talar om bostad är det viktigt att påpeka att vår ambition naturligtvis är att ge människor information om hur samhället, eller olika delar av samhället, ser ut och hur det kan påverka deras framtid beträffande bostad och skola. Det gäller även stödet för hälsa, eftersom hälsan ser olika ut. När vi talar om primärvård, psykiatri och så vidare vet vi att det fungerar olika väl beroende på var i landet man hamnar.

Vad gäller konkret arbete kan jag ge ett exempel på vad som nu händer och som kanske inte hänt tidigare; jag är dock inte riktigt säker. I april åker Arbetsförmedlingen tillsammans med Migrationsverket till Syrien. Där ska Migrationsverket tillsammans med UNHCR, United Nations High Commission for Refugees, kvotbedöma flyktingar. Arbetsförmedlingen startar nu ett samarbete för att åka med och redan där börja med introduktionen och stödet för personer som kommer att komma till Sverige. Det tror jag är ganska unikt. Vi har inte fått vara med på en sådan resa tidigare.

Asyltiden är naturligtvis oerhört viktig. Vi jobbar intensivt med Migrationsverket och Försäkringskassan, för hela kedjan måste fungera och ansvaret ligger i dag på olika myndigheter. Ju kortare asyltiden är och ju snabbare Arbetsförmedlingen är med i dessa informationsinsatser, desto lättare blir det att ha personen någonstans i närheten. Jag brukar säga att vi egentligen borde vara med när den asylsökande landar på flygplatsen. Där skulle en kontaktperson från Arbetsförmedlingen hälsa personen välkommen. Vår lagstiftning innebär dock att man måste ha uppehållstillstånd för att vi ska få vara på plats.

Migrationsverket gör nu ett test och jobbar med att snabbare göra asylbedömningar för uppehållstillstånd. Målsättningen är att gå från 209 till 59 dagar; den är alltså hög. Jag och generaldirektören för Migrationsverket sitter i intensiva möten för att stötta upp och förändra våra organisationer.

Det handlar således om uppehållstillstånd kopplat till etableringssamtal, diskussion om bosättning och validering. Vår förhoppning är att inom två tre månader ska planeringen finnas på plats. Efter uppehållstillståndet dis-

kuteras också maxtiden. Maxtiden är då 24 månader från asyltid till arbete. 24 månader är egentligen en lång tid. Vi vill kunna kombinera våra etableringsinsatser, etableringsplanen, med personens förmåga och eventuellt kunna koppla detta till en arbetsmarknadspolitisk insats, till att få praktikplats eller någon form av orientering inom arbetslivet. Det är oerhört viktigt att vi inte glömmer det offentliga och privata näringslivet.

Om vi tittar på den bild som visas på skärmen kan vi se att det är många som ska samarbeta kring individen. Stödjande aktörer blir naturligtvis Arbetsförmedlingen, lots, kommuner, landsting, Försäkringskassan och ideella organisationer. Men framför allt visar det – det är därför det är rödmarkerat på bilden – att om vi inte har arbetsgivare som de facto har behov av arbetskraft kommer vi att ha svårt att etablera de nyanlända. Vi glömmer oftast bort att tala om offentligt och privat näringsliv, vem det är som sträcker ut handen och är beredd att ge oss 28 000 praktikplatser. Där tror jag att det handlar om hur vi tillsammans samtalar med arbetsgivarna.

Jag går inte närmare in på de andra delarna, men naturligtvis ger detta bra förutsättningar för att lyckas med förslaget.

Beträffande 90-talet och 2000-talet vill jag säga att jag blir lite trött när vi jämför den finansiella krisen, bristen på arbetstillfällen, sysselsättningen och så vidare med 90-talet. Jag vill därför ge en bild av hur antalet tillträdande ungdomar i förhållande till åldersavgångarna ser ut om vi jämför 90-talet med 2000-talet. Det är nämligen en ganska målande bild. I samband med det vill jag även lyfta fram lagförändringen den 1 december 2008 om arbetskraftsinvandringen och koppla den till attitydfrågan.

Låt oss se på antalet tillträdande ungdomar och åldersavgångar under perioden 2008–2020. Om vi även tar med den finansiella kris som drabbat arbetsmarknaden kan vi se på de två bilder som visas och jämföra dem. Finns det någon skillnad mellan dem? Ja, det finns en markant skillnad, och den är oerhört viktig för de förutsättningar vi har att kunna ta hand om personer som kommer till Sverige. Oavsett om man tillhör gruppen asylsökande eller gruppen arbetskraftsinvandrare, eller vad det nu kan vara, finns det förutsättningar att lyckas bättre eftersom det så småningom kommer att finnas ett arbetskraftsbehov. Därför är de insatser vi gör mycket viktiga. De måste vara kopplade till det som näringslivet behöver rekrytera i framtiden. På det sättet rustar vi individen för framtida jobb.

Av bilden framgår att vi 2010 fortfarande har tillträdande unga personer, och åldersavgångarna träffar inte riktigt brytpunkten. 2011 vet vi, rent arbetsmarknadsmässigt, att sysselsättningen enligt de prognoser vi har gjort kommer att öka. 2012 kommer vi förmodligen att ha en generationsväxling generellt sett i hela samhället, vilket innebär att vi 2015 de facto befinner oss i en demografisk utveckling som ser likadan ut i hela Europa, det vill säga att fler går ut ur arbete än kommer in. Vi har alltså, mina vänner, ungefär fyra år på oss att lösa problemet, och då är den här gruppen en viktig resurs för det svenska samhället.

Nu kommer jag in på attitydfrågan. Antalet svenskfödda i åldrarna 20–64 år under perioden 2008–2020 framgår av bilden som visas. Vi behöver inte gå in på siffrorna utan grafen talar egentligen för sig själv. När jag talar om 2020 betyder det inte att vi genom att ändra pensionsåldern skulle lösa problemet, utan det kanske, rent demografiskt, inte finns människor över huvud taget. Det är därför viktigt att komma ihåg att den arbetskraftslagstiftning som trädde i kraft den 1 december 2008 kan skapa förändrade attitydmönster i samhället. Om vi får en arbetskraftsinvandring kan det nämligen medföra att man inte är lika skeptisk till att ta hand om nyanlända. Det kan innebära att vi inte får en diskussion om beteende och attityder. Och då, mina vänner, händer det något.

Jag vill avslutningsvis bara poängtera att den här gruppen är oerhört viktig att ta till vara.

Ordföranden: Vi tackar för en bra presentation.

Nu säger vi välkommen till Roy Melchert, Sveriges Kommuner och Landsting.

Roy Melchert: Jag vill börja med att tacka för att ni bjudit in SKL till denna utfrågning. Vår ordförande Anders Knape kan inte vara med på grund av sjukdom. Han hälsar så mycket och beklagar det. Tråkigt för Anders men roligt för mig.

Jag har inte hunnit göra några powerpointpresentationer i dag på morgonen. Därför tänkte jag först säga något om hur jag strukturellt lagt upp mitt inlägg. Jag tänkte tala om reformen. Det är oerhört viktigt för kommuner och även för landsting att den blir en succé. Jag ska ta upp vad som är bra med reformen och också säga något om våra farhågor kring den. Vidare ska jag säga något om de utestående frågorna, de som fortfarande är olösta och som inte riktigt berörs av reformen.

Som jag sade är det en viktig reform. Vi tror verkligen att den behövs. Vi känner alla till hur resultaten ser ut under den första tiden i Sverige, den tid som är så oerhört viktig för integrationen i samhället och för individen.

Som vi ser det finns det flera fördelar med reformen. Låt mig nämna fem.

För det första löser den en hel del sega problem som vi haft i flera decennier. Det handlar om Arbetsförmedlingens frånvaro i introduktionen. Det handlar också om underfinansiering i flyktingmottagandet som kommunerna har burit; jag återkommer till det. Vi hoppas att dessa två frågor nu blir lösta med reformen.

För det andra är det bra med en lag. Martin Qvist tog upp samverkan och även Angeles Bermudez-Svankvist var inne på det. Vi har samverkat, men det har varit lite verkstad och mycket snack. Så länge det inte finns uppdrag och pengar i potten blir det ingen verkstad. Nu tydliggörs ansvaret mellan de offentliga aktörerna liksom individens rätt till insatser. Det tycker vi är mycket, mycket bra.

För det tredje tar staten över finansieringen och ersättningen till individerna. Det är mycket bra av flera skäl. Den blir individuell, och framför allt separerar vi pengarna när det gäller ersättning till individer och till insatser. När det system vi har i dag sattes i sjön skulle 60 % av kommunernas ersättning gå till försörjning. Det har stigit till omkring 90 % visar undersökningar. Det innebär att det blivit mindre pengar över till verksamheter. Jag hoppas därför att vi i det nya systemet kan freda pengar till verksamheter.

För det fjärde är det bra med en ny aktör, lotsen. Det återstår att se exakt hur lotsen kommer att arbeta, men det kan vara bra med nya grepp, absolut, för att påskynda etableringen på arbetsmarknaden.

För det femte ligger för varje år nästan en hel miljard mer i potten i mottagningssystemet för introduktion när det kickar i gång i december i år. Det är mycket bra, och det säger kanske också någonting om hur långt vi under de senaste två tre decennierna varit från att ha förutsättningar att lyckas i introduktionen. Med det menar jag att ambitionsnivåerna i reformen egentligen inte är särskilt mycket förändrade. Målen för integrationspolitiken ligger kvar. Snabbetablering är även framöver målet med introduktionen. Nu ligger det emellertid en miljard mer i potten.

Det är alltså en viktig reform, men det finns från vår sida farhågor om att vi kanske inte kommer att nå ända fram. Den första, och kanske viktigaste, farhågan handlar om Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen måste få rätt förutsättningar att lyckas med sitt uppdrag. Även i dagens system ska Arbetsförmedlingen vara med, men man har inte riktigt levt upp till det. Detta står också i propositionen. Det har lett till att kommunerna fått bära i stort sett hela ansvaret och bygga upp en arbetsmarknadspolitik som ju egentligen inte är en kommunal fråga.

Det har varit kännbart, och man har pratat väldigt mycket om det i kommunerna. Vi har dock inte haft särskilt mycket siffror på det, och därför har vi tagit fram rapporten *Matcha eller rusta?*; jag tror att några av er har hört talas om den. Där har vi kartlagt de insatser för nyanlända under 2008 som gjorts från Arbetsförmedlingens sida och kan då bland annat se att åtta av tio nyanlända inte fått några insatser, att kvinnor knappast fått det i samma utsträckning som män samt att de nyanlända fått insatser hälften så ofta som andra inskrivna vid Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen har inte lyckats med uppdraget. Vi har emellertid inte tagit fram rapporten för att slå på Arbetsförmedlingen utan för att visa vad som krävs i framtiden. Vi måste blicka framåt, och då måste Arbetsförmedlingen, som sagt, få bättre och rätt förutsättningar. I annat fall kommer dessa personer att även framöver befinna sig i ett permanent utanförskap, och kommunerna får bära kostnaden i form av försörjningsstöd.

Vi lägger fram flera förslag i rapporten. Jag ska nämna de två viktigaste i vårt förslagspaket. Det första handlar om att man måste rusta individen. Arbetsförmedlingens uppdrag är i huvudsak att matcha lediga jobb till arbetssökande, eller tvärtom om man vill se det så. Det är ett viktigt upp-

drag, och det ska de fortsätta med. För gruppen nyanlända gäller dock att den är väldigt heterogen. Många är inte anställningsbara utan måste rustas för att bli det. Det försöker kommunerna göra i dag så gott det går. Det är ett jobb som vi menar att Arbetsförmedlingen till viss del kanske kommer att behöva ta över. Det kräver ett nytt rustningsuppdrag.

Det andra förslaget vi lägger fram i paketet är en av våra käpphästar bland introduktionsfrågorna. Det handlar om konjunkturoberoende medel för nyanlända hos Arbetsförmedlingen. Som ni alla vet bygger arbetsmarknadspolitiken på att man ökar ambitionerna och resurserna i lågkonjunktur och drar ned i högkonjunktur. Det är en mycket bra grundprincip, men nyanlända har en tendens att komma oavsett konjunktur. Det är inte riktigt det som styr dem. Därför behövs det konjunkturoberoende insatser och resurser över tid. De nyanlända måste helt enkelt alltid få de insatser de behöver, oavsett konjunktur.

Detta leder in mig på ett litet men viktigt sidospår, nämligen incitament. Vi talar mycket om incitament i flyktigmottagandet för individer och för kommuner. Men vad är incitamentet för staten, för statens myndighet? Man styr inte myndigheter på riktigt samma sätt med incitament, utan här handlar det om styrning av myndigheter. Därför hoppas vi att detta blir tydligt i det uppdrag som Arbetsförmedlingen får beträffande vad man ska fylla de insatser med som ska vara arbetsmarknadsförberedande i en persons etableringsplan. Arbetsförmedlingen ska ju, tillsammans med kommunens samhällsorientering och sfi, ansvara för sådana insatser.

En annan farhåga vi har gäller risken för fortsatt underfinansiering hos kommunerna. Det framgår inte klart av propositionen vilka pengar kommunerna kommer att få för de insatser de kommer att ha kvar. De kommer att ha kvar en hel del – sfi, praktiskt mottagande, de som faller utanför Arbetsförmedlingens uppdrag och den nya samhällsorienteringen. Här krävs att kommunerna får full finansiering när vi nu riggar om systemet. Vi kan inte starta ett nytt system med en underfinansiering. Sverige har helt enkelt inte råd med det.

Ytterligare en farhåga gäller de sjuka, å ena sidan, eller, å andra sidan, korttidsutbildade och analfabeter. Som jag sade tidigare är målgruppen heterogen. När det gäller de som är för sjuka för att delta hos Arbetsförmedlingen kommer de att bli kommunernas ansvar och ha ett år på sig att bli så pass friska att de kan delta i Arbetsförmedlingens insatser. Gränsen går vid 25 %. Om du inte kan delta i sfi eller andra insatser på 25 % blir du kommunens ansvar. Det är oklart vem som kommer att göra bedömningen, hur den kommer att gå till och hur många dessa personer kommer att bli. Här känner vi oro för att man riskerar att fokusera på dem som står nära arbetsmarknaden och glömma bort dem som är sjuka eller korttidsutbildade och analfabeter. Det är faktiskt en ganska stor grupp. Även här behövs en ambitionshöjning.

Vi har länge drivit frågan att perioden för introduktion och etablering bör vara differentierad. Det finns goda intentioner med att ha en tvåårsgräns som är ganska skarp, men många kommer inte att hinna bli tillräckligt rustade inom två år.

Till sist kommer jag till några utestående frågor. Regeringen föreslår ingen utökning av målgruppen. Det kommer även fortsättningsvis att vara flyktingar och anhöriga som söker uppehållstillstånd inom två år som har rätt till etableringsinsatser.

Här känner vi en besvikelse över att man inte har tittat mer på övriga anhörigas behov av etablering. Vi vet att nästan varje år är gruppen övriga anhöriga som faller utanför lika stor som de som faller innanför, det vill säga flyktingar och deras anhöriga.

Det måste vara individens behov som avgör vilka insatser man får. Den första tiden i Sverige är jätteviktig. Det bör inte vara statusen på släktingen i Sverige som avgör om den som kommer ska få ett bra insatspaket eller inte.

Vi har länge sagt: Se över sfi. Regeringen har ett sfi-lyft med många bra delar. Men det räcker inte hela vägen fram. Man ser över introduktionssystemet men tittar inte på sfi. Det tycker vi är väldigt synd.

Vi vet i dag att många går länge i sfi. Det är ett problem. Ett annat problem är att man kan gå klart sfi ända upp till D-nivå och ändå inte komma dit man vill i arbetslivet eller studielivet.

Det är lite paradoxalt att om du är ung nog att gå på gymnasiet och läsa svenska som andra språk kan du läsa vidare på universitet, men råkar du vara lite för gammal blir det sfi som gäller för dig.

Om du läser klart sfi har du fortfarande inte svenska som andra språk B som gör att du kanske kommer in på högskolan. Här bör man se över sfi så att vi får en funktionell utbildning som är anpassad efter individens behov för arbetsliv eller studier.

Den här diskussionen har börjat komma fram alltmer, vilket gläder oss mycket. Jag tror att det var i förra veckan som Svenskt Näringsliv och Saco kom med sin rapport som talade just om dessa saker. Vi hoppas på att den debatten leder fram till en rejäl översyn och förändring.

Detta är också, som Angeles Bermudez-Svankvist sade, en förutsättning för Arbetsförmedlingen att lyckas. Sfi måste få rätt förutsättningar att kunna bidra och hjälpa Arbetsförmedlingen i dess uppdrag.

Jag ska också kort säga något om ID-kort. Jag vet inte hur insatta ni är, men för att dra det väldigt kort är det i dag svårt för nyanlända att få ID-kort. Utan ID-kort kan du inte leva ett normalt liv i Sverige. Du kan inte få ett bankkonto. Du kan inte skriva på ett hyreskontrakt. Du kan till och med ha svårt att skriva in dig på Arbetsförmedlingen.

Väldigt många kan i dag inte få ID-kort därför att de saknar intygsgivare. Då förväntar sig Skatteverket att kommunala tjänstemän ska intyga identitet. Då gör de det som privatpersoner, eftersom det inte är ett kommunalt uppdrag. Migrationsverket har sagt nej till att göra det, och kommunala tjänstemän blir tvungna att göra det.

Så här kan vi inte ha det. Vi måste lösa den här frågan så att personer kan leva fullt ut i Sverige när de får uppehållstillstånd. Som det är i dag tar vi in personer och ger dem uppehållstillstånd med ena handen och håller emot i integrationshänseende med andra handen.

Den här frågan måste lösas om vi tillsammans ska lyckas med det introduktions- och integrationsuppdrag vi har i kommunerna och hos Arbetsförmedlingen.

Nästa steg, och min fjärde utestående fråga, borde vara att titta på barnens introduktion i vårt samhälle. Vi har gjort många utredningar och lagt ned mycket tankekraft på de vuxnas etablering i samhället. Vi bör också börja titta på hur vi ska jobba i skolan.

Här kan kommunerna göra mycket. Men vi behöver också hjälp från de statliga aktörerna för att lyckas bättre med alla de elever som kommer sent i sina ungdomsår till skolan. Där tänker jag stanna.

Ordföranden: Tack så mycket för det, Roy Melchert från SKL. Jag kan tala om för er som sitter här att ni kommer att få ut dessa bilder elektroniskt om ni har anmält er e-postadress. Jag kan också för kännedom tala om att allt som sägs härinne stenograferas ned och kommer som en bilaga till vårt betänkande om propositionen från utskottet. Även de som inte är här kommer att kunna ta del av och läsa detta, och förstås även ni senare.

Elisabeth Svantesson (m): Jag har en fråga som jag vill ställa till både Angeles och Roy. Den handlar om erfarenhetsutbyte.

Just nu vet vi att det är många kommuner som helt enkelt inte har en bra introduktion. Jag besökte för några veckor sedan en kommun som inte hade någon alls förutom sfi, vilket förvånade mig 2010, eller om det nu var slutet på 2009. Andra är mycket duktiga med att arbeta med de här frågorna.

Min fråga gäller vad som händer när huvudansvaret nu förändras. Vilket erfarenhetsutbyte kan kommuner och Arbetsförmedlingen ha? Hur kan Arbetsförmedlingen lära sig av kommuner, och hur är kommunerna beredda att överföra en viss kunskap som de har haft under de här åren?

Jag har två korta frågor till Angeles. Tänker ni er också entreprenörskap och företagande som en väg in, eller tänker ni er bara anställning? Hur kan man redan från början introducera människor i företagande via Arbetsförmedlingen?

Den andra frågan handlar om validering. I dag ser den väldigt olika ut beroende på vilken kommun man kommer till. Hur tänker ni jobba med validering?

Roy Melchert: Erfarenhetsutbyte och kunskapsutbyte är jätteviktigt i en sådan här reform där man kan överföra ansvar till en annan aktör. Vi träffas ofta centralt från SKL:s och Arbetsförmedlingens sida och diskuterar de här frågorna.

Det finns en oro ute i många kommuner som tycker att de gör ett väldigt bra jobb, och som också gör ett väldigt bra jobb, att deras kunskap och arbetssätt ska gå förlorade.

Där hoppas jag när riksdagen fattar beslut om propositionen och regeringen presenterar förordningen att det ska bli tydligare hur Arbetsförmedlingens uppdrag kommer att se ut så att vi kan diskutera vad det är vi ska föra över. Vad är Arbetsförmedlingen konkret intresserad av, och vad kan kommunerna bidra med?

Det finns en stark vilja i kommunerna att bidra, eftersom de värnar målgruppen. Det har att göra med att de har varit med om försök och andra verksamheter innan där ansvaret eller insatsen har gått över till Arbetsförmedlingen periodvis och att de inte varit så nöjda med det. De vill att det ska bli en bra reform. Den synen tror jag att vi delar med Arbetsförmedlingen.

Det hänger också lite grann på vilka förutsättningar kommunerna får att bidra i processen. Även framöver efter att reformen har gått igång kommer kommunerna att ha uppdrag inom introduktionen. Det är finansieringen som kommer att avgöra ambitionsnivån och hur mycket man kan bidra.

Angeles Bermudez-Svankvist: Det vi gör nu är att vi tittar på och skannar av de kommuner som har haft ett högt lyckanderesultat när det gäller mottagandet och introduktionen. Där ska det ske ett gott samarbete också i fortsättningen.

Det är också viktigt att skanna av där det inte har fungerat och också analysera varför så att vi ser farhågorna och riskerna i att det inte är ett gott samarbete.

Hur bra man har lyckats med vissa delar av introduktionen handlar mycket om relationen mellan Arbetsförmedlingens kontorspersonal och kommunpersonal. Det jobbar vi väldigt intensivt med.

Starta eget är en del i vår verktyglåda. Där har vi i dag dessutom inte åldersgräns för starta eget. Det som är viktigt när vi talar om validering är att det inte bara handlar om validering utifrån utbildningsbakgrund. Det var vad jag försökte förklara. Det handlar också om vilka erfarenheter jag har och vilken kompetens jag har med mig.

Vi vet att många personer som är utomeuropeiska har varit egenföretagare. Det är naturligtvis viktigt att vi kan ge en möjlighet till det och samtidigt få en praktikplats på ett företag som kanske kan lämnas över så småningom.

Det handlar om att använda hela vår verktyglåda på ett bra sätt för den nyanlända.

Ulf Holm (mp): Tack för två mycket bra föredragningar som har gett mig svar på det jag tänkte fråga om från början. Jag vill kommentera någon sak.

Du sade, Angeles, att en lots bör vara utanför myndighetsnivå. Menar du att all lotsverksamhet ska läggas ut på coacher helt enkelt och att Arbetsförmedlingen inte kommer att ha några egna resurser? Jag kan tänka mig att det ser väldigt olika ut i den grupp som nu kommer. Det har flera berättat. Då kan det krävas specialkunskap.

Jag är inte riktigt säker på att man kan få privata aktörer eller andra aktörer att nå upp till det. Därför tror jag att det kan behövas en bas i Arbetsförmedlingen som har ansvar för detta.

Det nämndes att det ska finnas en gräns för dem som står långt från arbetsmarknaden. Jag tror att det var Roy som var inne på det. Det ska vara minst 25 %, annars går det över till socialbidrag, eller försörjningsstöd.

Varför ser man så rätt på gränsen 25 %? Bör den inte vara flexibel? Varje timme bör väl räknas? Individen måste vara i centrum, något som ni båda kommenterade här väldigt mycket. Regeringen eller utskottsmajoriteten bör kanske svara på varför denna gräns tycks vara så rigid.

Angeles Bermudez-Svankvist: Jag tror att jag kan svara på den första frågan. Den andra frågan kanske min kollega kan svara på. Vi får väl se. Annars får vi återkomma med den frågan längre fram.

Det som är viktigt med lotsdelen är att den politiska inriktningen i förslaget är att den ska upphandlas och inte ligga i myndighetsutövandet. Det kan vara bra att få in andra sociala nätverksbyggare genom att man inte har en koppling till myndighetsansvaret utifrån lagstiftning i förmedlarverksamheten.

Man ska ständigt och kontinuerligt utvärdera. Lotsen ska vara en brygga mellan samhällsmyndighetsverige, kommuner och landsting och allt som är välfärdsfaktorer, och sociala nätverk med näringsliv, arbetsgivare och så vidare. Människor får en kontaktperson som vägleder dem i att snabbt kunna komma in i föreningen Sverige, som jag vill uttrycka det.

Jag vill också poängtera skillnaden. Vi rekryterar fram till och med 2011. Nu kommer vi att rekrytera 330 personer till myndigheten. Dessa personer kommer att ha en kravspecifikation som kommer att se annorlunda ut än för de personer som vi redan har anställda i Arbetsförmedlingen i dag för att kunna möta guppens behov utifrån språkkunskap och utomeuropeisk kulturell erfarenhet.

Det kommer att vara en merit. Sedan måste vi också ha en kravspecifikation som ger helhetsbilden utifrån kanske medicinsk kunskap. Vi ser över hur vår interna rekrytering ska se ut för att kunna ge bättre service till den grupp som vi kommer att få i uppdrag att ansvara för när beslutet fattas.

Det kommer också att införas sociala mentorer på Arbetsförmedlingen. De kommer att rikta sig till alla våra kunder: socialförsäkringskunder, de i uppdraget för nyanlända och naturligtvis också arbetslösa.

Ordföranden: Den andra frågan kan vi besvara i utskottet. Den får vi ta i vanlig ordning och inte här på podiet.

Annika Carlsson (c): Tack så mycket för en väldigt bra och informativ föredragning från er båda.

Du tog upp det som ni kanske inte berörde i första delen om samarbetet med företagen. Vi talade under första delen väldigt mycket om de arbeten som vi ska försöka att komma till. Men det är också viktigt att se till att de har någonstans att komma.

Jag skulle vilja höra mer. Har det påbörjats samtal och diskussioner med företagargenerationerna för att se på vilket sätt man skulle kunna arbeta här? Finns det ytterligare bitar som kommer att behövas där för att det ska landa och hamna på plats?

Jag tänkte också fråga utifrån första delen där Lena Nekby berättade om det försök man gjorde och skillnaden mellan kvinnor och män. Hur tar man med sig det in i arbetet som planeras i Arbetsförmedlingen? Hur ska vi få den kunskap och det förändrade arbetssätt som kanske krävs för att vi ska få ett mer lika utfall för både kvinnor och män?

Sedan har jag en fråga som går till er båda. Ni talade mycket om att gå från samverkan till samarbete och att Arbetsförmedlingen nu skannar av för att se var det finns bra exempel som vi kan dra lärdom av men också där det inte gått bra för att för att också dra lärdom av det.

Den andra biten som också är viktig att fundera på är: Hur tar man vara på de personer som finns i kommuner och landsting som har jobbat i den här verksamheten, så att det inte bara handlar om erfarenheterna utan också om personerna och kompetensen? Hur ser det samarbetet ut framöver?

Angeles Bermudez-Svankvist: Det är viktigt att poängtera att beslutet inte är fattat. Vi arbetar ändå intensivt med att ha det på plats om beslutet blir som vi förväntar oss, det vill säga ett positivt beslut.

Det vi gör nu är att intensifiera. Vi har alltid jobbat väldigt nära Sveriges Kommuner och Landsting, men vi kanske måste jobba på ett annorlunda sätt. Det är nätverksbyggande. Chefer inom kommuner och inom Arbetsförmedlingen måste sätta sig tillsammans och utbyta erfarenheter och hitta samarbetsmetoder som har lett till ett gott resultat.

Där har vi haft en försöksverksamhet med etableringssamtalen, och det utökas nu under året. Det är de metoderna vi nu använder när vi går vidare.

Det som också är viktigt att poängtera är att det finns en rädsla från kommunernas sida att man de facto förlorar ett ansvar som man har haft. Det är ofta förknippat med ekonomi. Den frågan är ännu inte löst. Vad får kommunerna för ersättning i den delen?

Jag hoppas att det så småningom kommer ett svar på den frågan. När den frågan är löst blir det mycket enklare. Ekonomistyrningen är viktig.

När det gäller kvinnor och män förklarade jag i mitt anförande att vi nu ser över vad vi har för valideringsinstrument och kompetensanalyser utifrån kvinnodominerade delar. Det gäller vad vi har för instrument inte bara för nyanlända invandrare utan generellt sett. Det granskar vi nu väldigt intensivt.

När det gäller nyanlända kvinnor har det inte funnits det ekonomiska incitamentet, utan det har varit familjeförsörjningen som varit incitamentet för om man har kommit till Arbetsförmedlingen eller inte.

Vi ska försöka hitta nya arbetsmetoder som gör att vi möter upp kvinnorna väldigt tidigt när de kommer till Sverige, vilket kan hjälpa till. Där är det viktigt vilka vi anställer som möter de kvinnliga grupper som kommer från andra länder.

Roy Melchert: Hur tar vi vara på kompetensen? Vi är också en arbetsgivarorganisation. När vi måste låta personer gå är vi måna om att de hamnar på bra platser i livet.

Jag tror att många kommer att söka sig till Arbetsförmedlingen. De kanske rentav kan starta lotsföretag. Övergången kommer nog att ske ganska snart om den inte redan har börjat. Det är det ena.

Det andra är att vi inte vill förlora all personal. Vi kommer att behöva ha kvar personal för att klara av de uppdrag som fortfarande ligger kvar på oss. Det gäller inte minst ansvaret för dem som inte omfattas av etablering via Arbetsförmedlingen. Det är de som är för sjuka för att delta som vi har ansvaret för i dag och som vi jobbar aktivt med ute i kommunerna.

Jag säger precis samma sak som Angeles. Ju förr det blir klart med förutsättningarna, desto tydligare blir det för oss som arbetsgivare och för våra medarbetare i kommunerna att se vad man ska göra och hur man ska göra det.

Vi vill också gärna ha alla förordningar på plats så fort som möjligt vad gäller både ansvarsfördelning och ersättning för kommunerna.

Torbjörn Björlund (v): Jag hade egentligen två frågor, men den första har jag redan fått svar på.

Den andra handlar om etableringslotsar och de privata utförare som ska upphandlas. Även om man inte för mycket ska referera till jobbcoachning, som har varit en diskussion i sig, finns det vissa svårigheter med att upphandla även etableringslotsarna.

En sak som finns i detta är hur de som ska komma i åtnjutande av lotsar ska kunna välja. Det är kanske en valsituation man ska ställas inför. Hur gör jag? Hur vet jag att jag får en bra lots?

Det andra är mer specifikt. Vi vet att det kommer människor från länder som kanske inte har riktigt samma syn på mänskliga rättigheter som vi har. Det förekommer att man blir registrerad, förföljd och sådana saker även i vårt land.

Hur gör man för att säkerställa att etableringslotsarna inte utnyttjas eller på något sätt kan komma med i den svängen och att man använder dem för att helt enkelt registrera människor i Sverige som inte är väl sedda i sitt gamla hemland?

Angeles Bermudez-Svankvist: Vi förbereder nu den upphandling som sker av etableringslotsar. Vi öppnar för en marknad som i dag inte finns. I den öppningen kan det alltid bli så att inte allt blir helt rätt.

Det vi gör är att vi måste kvalitetssäkra uppföljningen av etableringslotsarna utifrån vad personen har gjort tidigare. Det är de sedvanliga rutiner vi har när det gäller skatter och vilka anställningsformalia man har haft.

Sedan tror jag att det kommer att vara precis som Roy Melchert sade här. Det kommer att vara personer som jobbar inom kommunen som kanske kommer att starta eget och bli lotsar.

Låt oss se hur effekten blir. I dag sitter vi intensivt och förbereder underlaget för att kunna upphandla så fort förslaget om valfrihetslagstiftningen träder i kraft så att det ska kunna matchas och passas ihop med etableringslotsen.

Det är inte säkert att vi kommer att få etableringslotsar i hela Sverige utifrån det behov som finns. Det är den frågan vi också funderar på. Hur ska vi hantera den situationen? Där har Arbetsförmedlingen fortsatt ansvar för den nyanlända som ska etableras.

Jag är inte så orolig om man är säker på att de företag man upphandlar är seriösa företag som har visat på ett gott resultat tidigare. Det finns många funktioner i dag som handlar om lots som inte behöver vara oprövade. Det finns också prövade metoder som man kan använda i kvalitets-säkring.

Ordföranden: Då vill jag lämna ordet till Berit Högman, som är vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet. Varsågod, Berit.

Berit Högman: Som vice ordförande får man alltid avrunda. Jag vill först säga tack till alla er medverkande men också er som kommer hit för att lyssna och lära. Jag riktar också ett tack till kanslipersonalen med Lars Davidsson i spetsen som har anordnat seminariet.

Som ni förstår står vi i utskottet mitt i beredningen av propositionen. Från oppositionens sida har vi också motioner på propositionen. Är ni intresserade av att fortsättningsvis följa debatten kan jag rekommendera onsdagen den 17 mars direkt på morgonen, kl. 9.00. Då är kammardebatten i ärendet.

I mitt perspektiv har jag tre saker jag särskilt tänker på efter dagens seminarium. Det är att vi aldrig kan acceptera att inte jämställdheten är ett tydligt mål också i integrationspolitiken.

Vi kan också konstatera att frihet för alla kräver ett stort mått av att ge alla möjligheten att använda friheten. Det är först då som friheten blir reell på både individ- och samhällsbasis.

Det finns också väldigt mycket mer att göra i arbetet med att utveckla metoder utifrån vunna erfarenheter på Arbetsförmedlingen, i kommuner och landsting och också i Sveriges riksdag.

Med detta vill jag återigen säga ett stort tack för att ni kom. Seminariet är avslutat.